

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

**Vasile
ALECSANDRI**

Despot Vodă
Sânziana și Pepelea

LITERA

biblioteca școlarului

Vasile
ALECSANDRI

—◆—
DESPOT-VODĂ

SÂNZIANA ȘI PEPELEA

LITERA
INTERNĂȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

CUPRINS

<i>Not[asupra edi\iei</i>	2
<i>Tabel cronologic</i>	3

DESPOT-VOD{

ACTUL I	10
ACTUL I (tabloul II)	35
ACTUL II	49
ACTUL II (tabloul II)	79
ACTUL III	88
ACTUL IV	109
ACTUL V	136

S~NZIANA +I PEPELEA

ACTUL I	162
ACTUL II	179
ACTUL III	199
ACTUL IV	219
ACTUL V	236

<i>Aprecieri critice</i>	251
--------------------------------	-----

CZU 859.0–93

A 36

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDITIONELOR

Textele au fost reproduse după volumele:

Vasile Alecsandri, *Opere*, VI și VII. Teatru. Text ales și stabilit, note și variante de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Colecția “Scriitori români”. Ed. Minerva, București, 1979 și, respectiv, 1981;

Vasile Alecsandri, *Muntele de foc*. Ed. Litera, Chișinău, 1996.

Respectând în principiu vocabularul și limbajul scriitorului, editura a intervenit pe alocuri, în sensul aplicării normelor ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cărmu*

ISBN 9975–74–023–5

© «LITERA»

TABEL CRONOLOGIC

- 1821 *Iulie 21* S-a născut, conform opiniei majorității cercetătorilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri și al Elenei, născută Cozonî, în orașul Bacău. Curând familia viitorului scriitor se mută la Iași.
(Conform altor surse, Alecsandri s-ar fi născut în 1819 sau chiar în 1818.)
- 1827 Vasile Alecsandri ia primele lecții de la dascălul maramureșean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.
- 1828-1834 Viitorul scriitor își continuă învățătura în pensionul lui Victor Cuénim, deschis în 1828 la Iași. Verile și le petrece la Mircești, unde tatăl său cumpărase moșia.
- 1834-1839 Împreună cu alți fii de boieri, Vasile Alecsandri își face studiile la Paris. După trecerea bacalaureatului literar se pregătește să intre la medicină, dar abandonează. Urmează cursurile facultății de drept, însă după câteva luni renunță. Tatăl său l-ar fi vrut inginer, dar îi lipsea bacalaureatul în științe, pe care nu-l poate obține. Se dedică literaturii, scriind primele versuri în limba franceză, între care poemul **Zunarilla**.
- 1839 În drum spre Patrie Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie prin Italia. Vizitează Florența, Roma, Padova, Veneția, Triest. Din această călătorie culege impresii necesare scrierii primelor opere în limba română **Buchetiera de la Florența** și **Muntele de foc**.
- 1840 În revista “Dacia literară” (nr. 3, mai–iunie) este publicată nuvela **Buchetiera de la Florența**. Este numit, împreună cu C. Negruzzi și M. Kogălniceanu, director al Teatrului din Iași. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul **Farmazonul din Hârlău**, care se joacă la 18 noiembrie.

- 1841 Pe scena teatrului ieșean se joacă piesa lui Vasile Alecsandri **Modista și cinovnicul**.
- 1842 V. Alecsandri călătorește prin munții Moldovei, fapt care i-a prilejuit “descoperirea tezaurului poeziei populare”. Sub influența acestora Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii românești — **Doinele**.
- 1843-1844 Scriitorul întreprinde lungi excursii prin munții și prin satele Moldovei, culegând folclor. Din această perioadă datează nuvela **O primblare la munți**.
- 1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei **Iorgu de la Sadagura**, primită de public cu deosebită căldură. Împreună cu Mihail Kogălniceanu și Ion Ghica, scriitorul se află în fruntea revistei “Propășirea”. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele **O primblare la munți** și **Istoria unui galben**.
Aflat pentru cură la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela **Borsec**. Dă la iveală “fiziologia” **Iașii în 1844**.
- 1845 Face cunoștință cu Nicolae Bălcescu și cu alți tineri munteni la moșia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum vizitează Bucureștii. Este epoca în care crește afecțiunea sa pentru Elena Negri, căreia îi dedică o seamă de poeme (**8 Mart** ș.a.).
- 1846-1847 Vasile Alecsandri o însoțește pe Elena Negri în străinătate, pentru îngrijirea sănătății. Italia, Austria, Germania, Franța, apoi din nou Italia îi prilejuiesc impresii profunde. Însă boala Elenei se agravează, iubita poetului stingându-se pe vapor la întoarcere în Patrie. În vară se află la odihnă la Balta Albă. Impresiile din această localitate și-au găsit expresia în nuvela **Balta Albă**.
- 1847 Scrie piesa **Piatra din casă**.
- 1848 **Martie** Începe mișcarea revoluționară din capitala Moldovei. Alecsandri scrie **Deșteptarea României** și redactează împreună cu alți patrioți petiția cuprinzând revendicările ce trebuiau aduse la cunoștința domnitorului Mihail Sturza. După înăbușirea mișcării se refugiază în munți, apoi trece la Brașov. Evocarea acestor întâmplări o face în fragmentul de proză **Un episod din anul 1848**.

- 1849 Vasile Alecsandri redactează studiul **Românii și poezia lor**, sub forma unei scrisori către A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat în revista "Bucovina".
- 1850 *Aprilie 9* Are loc reprezentarea piesei **Chirița în Iași sau Două fete ș-o neneacă**.
- 1851 La întoarcerea din Paris și Londra, cu vaporul pe Dunăre, vasul e pe punctul de a se scufunda. Întâmplarea e povestită în episodul **Înecarea vaporului Seceni pe Dunăre**, destinat să apară în primul număr al proiectatei reviste "România literară". Episodul este mai târziu încadrat în narațiunea dramatizată **Un salon din Iași**.
- 1852 *Aprilie* Apare la Iași prima fasciculă din colecția de opere folclorice: **Poezii populare. Balade (cântece bătrânești) adunate și îndreptate de V. Alecsandri**.
Mai Se reprezintă piesa **Chirița în provincie**.
Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul său, **Repertoriu dramatic**.
La Paris, unde se găsea încă din toamna precedentă, publică primul volum de poezii originale, **Doine și lăcrimioare**, dispuse în trei cicluri: **Doine, Lăcrimioare, Suvenire**.
La Iași apare cea de-a doua fasciculă a **Poeziilor populare**.
Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie în sudul Franței, în Spania și în nordul Africii. Relatarea parțială a acestei călătorii se cuprinde în "ziarul de călătorie" **Călătorie în Africa**. Scriitorul intercalează în cursul relatării diverse episoade narative, ca **Cel întâi pas în lume** (publicat inițial în 1841 în "Albina românească" sub titlul **Pierderea iluziilor**) și **Suvenire din Italia. Monte di fo**, publicat tot acolo, în 1843.
- 1854 Moare tatăl scriitorului. Preluându-și moștenirea, Alecsandri eliberează țiganii robi de pe moștile sale.
- 1855 Apare, sub conducerea poetului, revista "România literară", în care se publică poezia **Anul 1855**. Tot aici apar fragmente din **Călătorie în Africa** și nuvela **Balta Albă**.

- 1856 Are loc congresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedică integral cauzei luptei pentru Unire. În “Steaua Dunării”, ziar condus de Mihail Kogălniceanu, apare la 9 iunie **Hora Unirii**.
- 1857 Vede lumina tiparului culegerea de proză **Salba literară**, conținând povestiri, impresii de călătorie și câteva scrieri dramatice. În ziarul “Concordia” din București apare poezia **Moldova în 1857**.
- 1859 După alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleacă într-o lungă misiune diplomatică la Paris, Londra și Torino, pentru a obține recunoașterea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris îi vizitează pe Lamartine și pe Mérimée și caută să câștige bunăvoința ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor între 1829 și 1834.
- 1860 Abandonează activitatea politică și se retrage la Mircești, în mijlocul familiei, unde se dedică scrisului, compunând piese de teatru, printre care **Rusaliile** și câteva cântecule comice.
- 1861 Îndeplinește o nouă misiune diplomatică, încredințată de Cuza. În vederea recunoașterii Unirii de către puterile europene, Alecsandri vizitează Parisul, Torino, Milano, iar un timp girează afacerile agenției diplomatice de la Paris, în locul fratelui său. Reîntors la Mircești, scrie piese și cântecule comice.
- 1863 La Iași apare ediția a doua a volumului **Doine și lăcrimioare** cu ciclul **Mărgăritărele**. Apare partea a doua a **Repertoriului dramatic**, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.
- 1867 Apare într-un volum întreaga colecție a **Poeziilor populare**. E numit membru al Societății literare române pentru cultura limbii, care în 1879 avea să devină Academia Română.
- 1868 Publică, în “Convorbiri literare”, primele pasteluri: **Sfârșit de toamnă, Iarna, Gerul** etc.

- 1871 Își dă demisia din Societatea literară română, după ce aceasta hotărâse să adopte principiul etimologic în scriere și să publice dicționarul lui Laurian și Massim.
- 1872 Apare studiul **Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi**, mai întâi în "Convorbiri", apoi ca prefață la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.
Scrie **Dumbrava Roșie**, pe care o citește la o ședință a "Junimii".
- 1874 Apare piesa **Boieri și ciocoi**, fiind reprezentată pe scena teatrului ieșean.
- 1875 Apar la Socec primele patru volume din seria **Operele complete**, cu o prefață a autorului. Ele cuprind creația dramatică.
În același an apar următoarele trei volume, cuprinzând creația poetică.
- 1876 Apare volumul al optulea al **Operele complete: Proza**.
- 1877 *Mai 9* Proclamarea independenței țării în parlament. La aflarea veștii Alecsandri scrie poezia **Balcanul și Carpatul**, cu care inaugurează ciclul **Ostașii noștri**.
- 1878 Apare volumul **Ostașii noștri**.
Se dedică lucrului la drama istorică **Despot-Vodă**. În mai 1879 citește piesa la o ședință a "Junimii" bucureștene. Are loc reprezentarea piesei la Teatrul Național din București. Este invitat să-și reia locul la Academie și să participe la lucrările anuale, fiind ales în comisia pentru modificarea ortografiei.
- 1880 Apare cel de al nouălea volum din seria **Operele complete**, cuprinzând **Legende nouă și Ostașii noștri**.
Apare nuvela **Vasile Porojan**, sub forma unei scrisori către Ion Ghica. Scrie ferea **Sânziana și Pepelea**. În **Albumul macedoromân** al lui V. A. Urechiă apare "istorioara de început de amor" **Margărita**, scrisă cu zece ani mai înainte, dar relatând un episod de tinerețe, localizat în timp prin 1850—1852.
- 1881 I se decernează Marele premiu "Năsturel-Herăscu" al Academiei Române pentru drama **Despot-Vodă** și poeziile din ultimul volum de **Opere complete**.
- 1883 Într-o ședință a "Junimii" și la Academie Alecsandri citește noua sa piesă **Fântâna Blanduziei**.

- 1884 **Fântâna Blanduziei** este reprezentată, cu mare succes, la Teatrul Național. Scrie piesa **Ovidiu**.
- 1885 Este numit ministru plenipotențiar al României la Paris, post pe care îl deține până la moarte.
- 1886 Realizează o nouă versiune a piesei **Ovidiu**.
- 1888 Scrie **Plugul blestemat**. Se ivesc primele semne ale bolii care avea să-l răpună.
- 1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din viață la Mircești. Este înmormântat la 26 august în grădina casei, dăruită în 1914 Academiei, de către soția poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din inițiativa Academiei, în 1928. Întreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

DESPOT-VODĂ

LEGENDĂ ISTORICĂ ÎN VERSURI

5 acturi și 2 tablouri

PERSONAJELE

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, Domn Moldovii, 50 ani	CARMINA, soția lui Laski, 30 ani
RUXANDRA DOAMNA, soția lui Lăpuș- neanu, 25 ani	ROZEL, aventurier francez, 25 ani
DESPOT-ERACLID, competitor tronului Moldovii, 30 ani	SOMMER, poet german, 25 ani
MOȚOC VORNICUL, boier conspirator, 55 ani	ANTON SECUIUL, șeful secuimii din Ardeal, 30 ani
ANA, fiica lui, 20 ani	PISOZKI, comandant castelului de la Zips, 30 ani
MAICA FEVRONIA, sora lui Moțoc, 50 ani	TOMA CALABAICANUL, om de încredere al lui Lăpușneanu, 40 ani
TOMȘA, boier neaș, 40 ani	AHMED BAIRACTARUL, trimis al lui Soliman Sultanul, 40 ani
ILIAȘ, copilul lui Tomșa, 14 ani	LIMBĂ-DULCE, plăieș, 30 ani
SPANCIOC } 35 ani	JUMĂTATE, idem, 30 ani
HARNOV } boieri 45 ani	UN ȚĂRAN
STROICI } 25 ani	O ȚĂRANCĂ
TOROIPAN } 25 ani	ȚĂRANI, TÂRGOVEȚI, BOIERI, OSTAȘI
CIUBĂR-VODĂ, 45 ani	ROMÂNI, MERCENARI, UNGURI,
ALBERT LASKI, palatinul Siradii, 55 ani	FRANCEZI, LEȘI, NEMȚI etc., CĂLU- GĂRI

(Drama se petrece la anii 1558-1561.)

NOTĂ: Versurile precedate de semnul * pot să nu fie declamate în cursul reprezentațiilor (V.A.)

ACTUL I

Culmea Carpaților ce desparte Bucovina de Transilvania.

Un brad, în dreapta. Panorama de munți, în fund.

SCENA I

JUMĂTATE, LIMBĂ-DULCE

JUMĂTATE

(rezemat de brad, cântă)

Frunză verde de stejar,
Sus pe munte, la hotar,
Zi și noapte stau pândar..

LIMBĂ-DULCE

(vine din stânga, obosit, aducând un fedeleș pe umăr)

Uf! Iată-mă pe culme cu fedeleșu-n spate!

JUMĂTATE

Venit-ai, Limbă-Dulce?

LIMBĂ-DULCE

Venit, măi Jumătate,

Dar cad de oboseală... Știi tu că dintr-un zbor
Sunt zece mii de stâneni de-aici pân' la izvor?

JUMĂTATE

Or fi, dar apa-i bună... Ian s-o cercăm de-i rece?

LIMBĂ-DULCE

(dându-i fedeleșul)

Na.

JUMĂTATE

(bea)

Adă... A!!

LIMBĂ-DULCE

Îți place?

JUMĂTATE

La inimă chiar trece...

Cu minte zicea tata: Dă-mi, Doamne, orice-oi vrea,
Iar mai cu seamă apă ușoară-n cale grea.

LIMBĂ-DULCE

Nu se temea de broască, era voinic moș Tincă,
Dar tatii-i era groază de apă... și-n opincă.
Iar bei?

JUMĂTATE

Încă o dușcă... Mă arde setea-n piept.

LIMBĂ-DULCE

Bețiv mai ești!

JUMĂTATE

Gândește... de ieri de când te-aștept!

Pe astă culme goală, încredințată nouă,
Mâncăm răbdări prăjite și bem numai când plouă;
Cât despre somn...

LIMBĂ-DULCE

Nici vorbă... Pândarului e scris

C-un ochi închis să doarmă, și celălalt deschis.

(Răsună codrul de un bucium în stânga.)

JUMĂTATE

Un bucium se aude în codri... Ce-o fi oare?

LIMBĂ-DULCE

Boierii din Suceava fac astăzi vânătoare.
I-am întâlnit devala cu patru urși blăniți,

De somnul cel mai vecinic tuspatri adormiți,
 Și mai era cu dânșii... mult am mai râs văzându-l...
 Un soi de hop-peoparte cu portul și cu gândul,
 Numit Ciubăr și Vodă. (*Se îndreaptă spre fund.*)

JUMĂTATE

Știu, un nebun de soi
 Cu visuri de domnie, cum sunt mulți pe la noi.

LIMBĂ-DULCE

Dar ce văd colo-n vale, în țara ungurească?

JUMĂTATE

Ce vezi?

LIMBĂ-DULCE

O ceată-ntreagă cu haină husarească.

JUMĂTATE

Mulți-s?

LIMBĂ-DULCE

Mai mulți de zece, mai mulți și vin merei...
 Dar ceata se oprește... Iată! doi dintre ei
 Descalcă și-n grabă apucă pe cărare
 La deal... îi vezi?

JUMĂTATE

Văd... Iată-i ajunși sub dâmbul mare...
 Țin sfat și iarăși pleacă... Or fi niscai fugari
 Ce vor să treacă-n țară.

LIMBĂ-DULCE

Ce-or fi, maghiari, tătari,
 Să-i prindem.

JUMĂTATE

Dar, să-i prindem, căci noi suntem de pază
 Aici, la pragul țării... Feri, măi, să nu te vază.

LIMBĂ-DULCE

Știi ce? Hai de pe culme pe ei să ne-aruncăm.

JUMĂTATE

Ba nu; la pândă-aice mai bine s-așteptăm.
Vin' cole, după stâncă.

LIMBĂ-DULCE

Ce pândă? Lupta-i dreaptă:
Ei doi, noi doi!... nu-ncape nici pândă, nici...

JUMĂTATE

(oprindu-l)

Așteaptă,

Nu fi nătâng, ascultă...

LIMBĂ-DULCE

Române, doi și doi...

JUMĂTATE

Ascultă,-ți zic.

LIMBĂ-DULCE

Ce?

JUMĂTATE

Care-i mai mare dintre noi?

LIMBĂ-DULCE

Tu... fie pe-a ta voie... așa n-ar fi dreptate
Cu doi voinici să lupte un om și... Jumătate.
(Ies amândoi prin dreapta.)

SCENA II

DESPOT, LASKI

LASKI

(după culme, în fund)

Despot, ajuns-ai?

DESPOT

(sărind pe culme)

Iată!

L A S K I

(ivindu-se)

Ha! iată-mă și eu.

Greu e suișul, frate!... Dă-mi mâna.

D E S P O T

Ține.

L A S K I

(sărind pe scenă)

Greu!

Uf!... Caldu-i!... de m-ai stoarce ai face, zău, o baltă.

(Se pune jos la rădăcina bradului.)

A fost un timp odată când stânca cea mai naltă

Mi ți-o urcam eu, Laski, ca cerbul cel ușor.

Acum simt ca o cange înfiptă în picior,

Și pare că mă trage...

D E S P O T

La deal?

L A S K I

Ba nu, la vale.

D E S P O T

Oricum, ești verde încă și ai oțel în șale.

L A S K I

Așa-i!... Mă simt, zău, încă puternic cât un tun.

Mi-e dragă lumea, frate, și-mi place traiul bun.

Eu nu sunt ca evreii ce zic că viața-i lungă

Sau scurtă, măsurând-o pe banii lor din pungă.

Eu zic: Hei! deie Domnul mulți ani ca să trăim

Și planurile noastre curând să le-mplinim.

(Se scoală și se primblă pe scenă.)

Iată-ne-ajunși cu bine pe naltete hotare

Ce zac între Moldova și țările maghiare,

Loc trist, de lupte crunte, cu sânge plămădit,

Căci fiarele-s cumplite, dar omu-i mai cumplit!...
Privește colo-n față, în zarea luminată:
Ca mantie regală, frumoasă și bogată,
Apare-n ochii noștri Moldova, dulce rai,
Comoară nesecată de bun și dulce trai.
Ea are grâu, și miere, și vinuri, ah! ce vinuri!
Toiag de bătrânețe, viu balsam pentru chinuri.
Și are mii de nade a scumpelor plăceri,
Copile, ah! ce copile!... muieri, ah! ce muieri!
Îți fură ochii, mintea, și inima ți-o fură
C-o rază de sub geană, c-un zâmbet de pe gură.
Și însă moldovenii orbi, crunți, nepăsători,
Stropesc ades cu sânge grădina lor de flori.

DESPOT

Cum e stăpânul casei așa-i și grădinarul?

LASKI

Așa, căci Lăpușneanul... el mână astăzi carul.

DESPOT

El bate-n boi.

LASKI

O! Despot, pe acest mănos pământ
Domnea odinioară un domn viteaz și sfânt,
Un Ștefan! leu năprasnic a cărui largă gheară
Rupea cumplit dușmanii și-n țară, și-n afară.
Pe vremea lui boierii ostași erau, ostași
Cum n-au mai fost!... Acuma nepoții lor trufași,
Mici râvnitori de tronuri, seci, răi, ieșiți din minte,
Păgâni prin a lor fapte, s-ating de cele sfinte,
De sceptru, de moșie, de neam și de popor,
Iar țara, muma, piere gemând sub talpa lor.

DESPOT

Cu Vodă Lăpușneanul ei astăzi nu se-mpacă?

L A S K I

Nu! n-ar putea nici dracul pe tron ca să le placă.

D E S P O T

Le trebuie, se vede, un domn căzut din cer?

L A S K I

Ba mai degrabă-un... Despot cu brațul lung de fier,

Să bată, să apese pe dârza lor cerbice

Și-n capul lor sămânța de vrajbă să o strice...

Și iată de ce, frate, primit-am bucuos

Ca să ajut avântu-ți de dor ambițios.

Sunt leah; cu moldovenii în veci n-am împăcare,

Tu cauți un tron, Despot?... eu caut răzbunare!

(Dându-i mâna.)

Fii domn!

D E S P O T

Prea bine, însă nu crezi mai nimerit

Ca fierul, deocamdată, să fie... poleit,

Și mâna zdrobitoare să fie deocamdată

Ascunsă-ntr-o mânășă?

L A S K I

Ca laba cea șireată

Ce unghia-și ascunde?

D E S P O T

Întocmai.

L A S K I

Minunat.

Bravo!... mânășă... laba... pricep, ești diplomat.

În arta de capcane ești meșter cu ispită...

D E S P O T

(zâmbind)

Am fost crescut la Roma, în școala iezuită.

L A S K I

Êşti om cu două daruri: sub haina de oştean
Porţi inimă vitează şi cugetul... viclean?
Aşa spunea Carmina, când ea glumea cu tine.

D E S P O T

Ah! cât a fost de bună soţia ta cu mine!
Eu, un pribeag din lume, un zvânturat străin,
În casa ta mănoasă căzut chiar din senin;
Eu, piatră nestemată din splendidă cunună,
În pulbere zvârlită acum de-o rea furtună!...
Ah! Laski, multă lume călcat-am pribegind,
Luceferi mulţi în cale-mi văzut-am strălucind,
Dar suflet bun şi nobil ca scumpa ta soţie
Eu n-am văzut, mă crede, la nici o-mpărăţie.

L A S K I

Aşa-i c-am avut parte în lume de noroc?
Carmina-i jună, însă de juni ea-şi bate joc,
Şi numai pentru mine suspină ea.

D E S P O T

(în parte, zâmbind)

Sărmanul!

L A S K I

Ş-apoi încă-o virtute: urăşte pe sultanul.

D E S P O T

În toate-i dar perfectă?

L A S K I

(cu mândrie)

În toate!

D E S P O T

Om fericit!

Nimica nu-ţi lipseşte din câte ai dorit.
Mărirea? te alintă ca pe-un copil în faşe.

Tu stăpânești în pace mulțime de orașe.
Ești cap, ești om de cârmă, neștiutor de frâu.
Averea?... la picioare-ți lin curge ca un râu.
Norocul?... o soție frumoasă, iubitoare,
La Zips, castelul falnic îți luce ca un soare,
Pe inima-i spaniolă lipindu-te iubit...
Om fericit ești, Laski, de trei ori fericit!
Iar eu, o biată frunză pe vânt în veci purtată,
Putea-voi rădăcină să prind în loc vrodată?
Mă cheamă viitorul la el...

L A S K I

Aleargă dar
La glasul lui, și fie-ți mersul nu în zadar.
Colo, jos, în Suceava găsi-vei răzvrătirea,
Clocind și pregătindu-ți mărirea sau pieirea.
Fii om, mergi!

D E S P O T

Dar! voi merge... Născut pe-al mării mal,
Deprins sunt din pruncie să lupt cu-al mării val.
Voi ști să-nfrunt eu soarta.

L A S K I

Înfrunt-o bărbătește;
Iar dacă ea de tine ar râde muiereste,
Găsind că nu ești vrednic de-a fi ce zici c-ai fost,
Atunci din nou la mine să cauți adăpost.
Eu pentru tine, Despot, aici am întins nada.
Acum îți zic: La luptă, izbândă, iată prada!
Moldova-i o comoară!... ferice-ar fi de ea
Să cadă cu-a ei scule pe mâna ta... ș-a mea.
Pas! eu te las, adio, și s-auzim de bine.

(Se îndreaptă spre fund.)

Când îi fi mare, Despot, să te gândești la mine.

DESPOT

Adio, Laski... Viața e plină de furtuni.
Tu cu a ta soție să faceți rugăciuni
Pentru Despot.

LASKI

*(coborând culmea)*Adio. *(Dispare.)*

DESPOT

Ba nu... la revedere.

SCENA III

DESPOT

(se primbă pe scenă și privește cu mulțumire împrejurul lui)

A!... iată-mă-n Moldova!... măririi, averi, putere,
Aici sunt partea celui ce știe-a zice: vreu!
Eu vreu!... de-acum ajute-mi în plin norocul meu.
Eu, slugă-odinioară lui Iacob Eraclidul,
Dar nobil prin avântul sufletului ca Cidul;
Eu, bulgăr de aramă schimbat în aur; eu,
Fiu de pescar din Creta, purtat în zborul meu
Prin Spania, Lehia, Germania și Franța
Cu-a mea soție, spada, cu sora mea, speranța,
Azi vin și pun piciorul pe-acest pământ român
Și zic: Moldovo, -n mine cunoaște-al tău stăpân!
Deci pune-ți mari podoabe, frumoasa mea mireasă,
Să faci cu mine-o nuntă de mândră-mpărăteasă.
Îmbracă-a tale haine țesute-n mii de flori,
Începe curcubeul alungător de nori
Și-ntinde pe-ai tăi umeri, în zi de sărbătoare,
Hlamida ta ce poartă o lună, -o stea ș-un soare...
Acum a sosit timpul, de fericire plin,
Ca să-ți alegi un mire viteaz, măreț, străin,

Un mire din Bizanța, cum se cuvine ție,
 Ca să fondăm aice greceasca dinastie.
 E timpul, o! Moldovo, uniți noi amândoi,
 Să facem visuri, planuri și fapte de eroi,
 Să ștergem umiliința din fruntea creștinească,
 Să liberăm Bizanța și patria grecească!
 Întreaga lume-așteaptă să vadă-n răsărit
 Un soare nou, cu raze de foc, pe cer ivit.
 Să ardă semiluna cât nu e lună plină
 Și planta cea păgână s-o sece-n rădăcină.
 Eu fi-voi acel soare aprins de Dumnezeu.
 Și tu, Moldovo scumpă, tu fi-vei cerul meu!
 A! tremure Osmanul sub paloșul dreptății
 La răcnetul lui Despot și al creștinătății,
 Căci azi începe ziua creștinei re-nvieri,
 Căci jur a fi eu, Despot, stăpân acestei țări...

(Pleacă și iese în dreapta.)

(Notă. — Bucium și glasuri depărtate în stânga.)

SCENA IV

MOȚOC, TOMȘA, SPANCIOC, STROICI, HARNOV,
 TOROIPAN, VÂNĂTORI
(aducând cerbi și urși uciși)

STROICI

(intră din stânga, examinând pe jos urme de fiare)

Pe-aici a trecut cerbul.

(Intră Toroipan.)

Vezi urma, Toroipane?

TOROIPAN

Văd, iaca!... Tomșa, Harnov, Moțoc, Spancioc, Șoimane,
 Veniți!

(Boierii intră, în costume de vânători.)

Stroici copilandrul, abia scos din pelinci,
A dat de urme...

TOȚI

Urme de cerb?

TOROIPAN

(râzând)

Ba, de opinci.

Era încălțat cerbul.

*(Toți râd înaintând pe scenă. Vânătorii ce aduc vânatul
se opresc în fund.)*

MOȚOC

Stroici este copil încă.

El, câte păsări vede...

TOROIPAN

Le prinde și mănâncă.

STROICI

M-am înșelat întocmai ca vărul meu Spancioc
Când te-a luat pe tine de urs, ca moș Moțoc
Când te-a luat de bivol, și chiar, zău, ca și tine
Când te crezi om.

TOROIPAN

Ia seama cu cine grăiești...

STROICI

Cine?

Măi, pane Toroipane, gorunu-i nalt și gros,
Securea-i mică, însă gorunul cade jos.

TOROIPAN

Ia seama,-ți zic.

(Stroici și Toroipan scot paloșii. Harnov îi desparte.)

MOȚOC

(intervenind)

Ajungă atâte vorbe goale.

SPANCIOC

Hei! de și-ar sparge capul, ce de mai hârbi de oale
Ar zbura-n vânt!

MOȚOC

Așa e, Spancioc, dar, fătul meu,
Stricatul este lesne și dresul este greu.
Noi am plecat de-acasă voioși în vânătoare
Prin munți, la cerbi, la iepuri, la urși, la căprioare.
Din jalnica Suceavă cu toții am ieșit,
Să răsuflăm un aer mai viu, mai răcorit,
Să azvârlim în vânturi gâlceava și aleanul,
Să mai uităm în pace de Vodă Lăpușneanul,
Iar nu să facem certe.

SPANCIOC

Moțoace, în zadar

Cutreierat-am munții chiar până la hotar,
Sărind din stâncă-n stâncă prin dealuri și vâlcele,
Și nopțile pe iarbă dormind sub brazi, la stele.
Eu unul pretutindeni zăresc trecând, zburând,
O umbră urâcioasă muncită de-un rău gând
Ce tainic printre arbori se furișă-n tăcere
Și cu doi ochi de ură ne fulgeră.

MOȚOC

Părere,

Spancioc!... tu ești lunatic, ți-e frică de strigoi,
De iele, de vântoase, de stafii, de moroi,
Și ai ajuns acuma în mintea-ți visătoare
Să faci din Lăpușneanul o umbră pânditoare...
Nu-i umbră-acel ce mușcă din sânul bieteii țări,

Nu, chinurile țării nu-s umbre de dureri.
Nu-i umbră tirania călare pe robie!
Da-i umbră, tristă umbră a noastră bărbăție,
Căci de-am avea vroință și inimi de oțel,
Tiranul... vai! nici umbră n-ar rămânea din el!

TOMȘA

Moțoaice, ești prea aspru, și asprele-ți cuvinte
Îmi par nepotrivite cu vârsta ș-a ta minte.
Privește împrejuru-ți cu ochi mai bărbătești
Și spune nouă-n față: de cine te-ndoiești?
De mine?

MOȚOC

Ba nu, Tomșa.

SPANCIOC

De mine?

MOȚOC

Niciodată.

STROICI

De mine?

MOȚOC

Nu, copile, ai inimă curată.

HARNOV

De mine, dar?

MOȚOC

Nu, Harnov.

TOROIPAN

De mine?

MOȚOC

Nicidecum.

Nu mă-ndoiesc de nime, boieri, dar...

TOMȘA

Spune-acum

Pe-a cărui frunte astăzi vezi scrisă mișelia
Când este-anevointă de-a-și apăra moșia?
O! vornice Moțoaice, năprasnic luptător,
De domni ce nu-ți plac ție dibaci răsturnător,
Care-ai văzut atâtea ș-atâtea zile rele,
Răspunde verde-n ochii-mi: în cumpenele grele
Găsit-ai vreodată român nepăsător
Când draga lui moșie îi cere ajutor?
Nu, nu! în lumea largă și care ne-nconjoară
Mai lesne tu găsi-vei un vultur mort ce zboară,
Un grec fără trufie, un deal fără suiș,
Copaci fără de vârfuri, văi fără de coborâș,
Decât, atunci când țara e la neîndemână,
O lipsă de-ndrăzneală în inima română.

TOȚI

Așa e, Tomșa.

MOȚOC

Tomșa, îmi place să te-ascult
Când ne grăiești tu astfel... și voi, îmi place mult
Să văd a voastre fețe aprinse de-acea pară
Ce falnic izbucnește din dragostea de țară.
A! simt o nouă viață intrată-n al meu sân
Când întrevăd sfârșitul tiranului hain...
Acest stolnicul Petre, un om de rând, un stolnic
Ce până la domnie s-a prefăcut nevolnic,
Puhoi fără-obârșie, uitat-a cine-a fost...
Să te ferească cerul de mintea celui prost!
El calcă deopotrivă cu-o oarbă nepăsare
Pe capul celui smerin, pe fruntea celui mare,
Și taie, schingiuieste, și trece prin popor
Ca viforul de gheață ce cade pe-un ogor.

Priviți: e țara plină de tristele-i victime,
Ologi, ciuntiți, orbi, mizeri, sluiți de-a lui cruzime,
Încât, de-a sta calăul mult timp domnind aici,
O să prefacă neamul în turmă de calici!

HARNOV

(în parte, arătând pe Moțoc)

Amară-i este limba de când nu-i la putere.
Așa turbează viespea când nu mai are miere.

MOȚOC

Ce mormăiești din buze tu, Harnov, într-ascuns?
Îți place Lăpușneanul? cu el nu ți-e de ajuns?

HARNOV

Ba... însă-aș zice-o vorbă...

TOMȘA

Eu nu știu ce ai zice,

Dar zic eu, Ștefan Tomșa, cu cerul față-aice,
Că mie nu-mi priește și țării nu-i doresc
Un domn, supusă slugă a craiului leșesc,
Un om a cărui frunte când mândră, când pălită,
Stă dârză-n sânul țării ș-afară umilită.
Această țară-a noastră nu știe-a slugări;
Ea lasă altor neamuri pe brânci a se târî.
De însuși Ștefan-Vodă Moldova e deprinsă
Să ție mai sus capul cu cât e mai învinsă.
Deci piară orice proklet, țăran, vecin, stăpân,
Pe tron, sub tron, oricine nu știe-a fi român!

MOȚOC

Deci piară Lăpușneanul cu-ntreaga-i seminție!

SPANCIOC

Prea bine, dar pe cine să-l punem la domnie?
E lesne-a schimba domnii, bătrânii însă spun:
Schimbare de domnie, fâlire de nebun.

MOȚOC

Cum? tu, Spancioc, om tânăr, cu mintea luminată,
Te-nchini la vorbe proaste din timpi de altădată?

SPANCIOC

Mă-nchin și cred, Moțoaice, în datini strămoșești
Ca-n dogmele preasfinte a legii creștinești;
Cred că treptat se pierde a neamului ființă
Când el se depărtează de-a bunilor credință.
Dar! cred că astă țară, lipsită de noroc,
Sătulă-i de-a fi astfel tot scoasă-n iarmaroc,
De-a trece ca o vită din mână-n altă mână,
Și Zimbrul să ajungă un bou ce toți îl mână.
E rău cu rău, se zice, dar mai rău fără' de rău!
Și când privesc în juru-mi, Moțoaice, nu văd, zău,
Menit pentru domnie din noi toți nici pe unul,
Doar numai Ciubăr-Vodă, Ciubăr-Vodă nebunul,
Și, de vă place vouă, nu mie-ntr-adevăr,
Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr.

MOȚOC

Spancioc, ești bun de glumă, dar gluma-ți câteodată...

SPANCIOC

Rostește adevărul?

MOȚOC

Ba-i groasă și prea lată.

STROICI

Dar unde-i Ciubăr-Vodă? Noi l-am uitat de tot.

TOROIPAN

Lăsatu-l-am în codru călare pe un ciot,
Crezând că se găsește pe Ducipal călare
Și intră în Suceava ca domn cu îngâmfare.

SPANCIOC

Sărmanul! încă unul cu gărgăuni domnești.

Aceasta-i trista boală a minții românești!

(Ciubăr strigă speriat în stânga.)

CIUBĂR

Săriți! ajutor!

TOȚI

Ce e?

MOȚOC

Ciubăr strigă-n pădure.

Aleargă, Stroici.

SPANCIOC

Cu urșii s-o fi-ntâlnit la mure.

CIUBĂR

Săriți! mă mănă ursul!

SPANCIOC

O! trist al lumii curs!

Cătăm un domn, și domnul e-n laba unui urs!

(Toroipan, Stroici și alți vânători ies repede în stânga.)

MOȚOC

(în parte)

În contra tiraniei lui Lăpușneanul ura

Crește și la toți umple și inima și gura.

Răzvrățul e în aer ca fulgerul în nori.

Răbdare...

SPANCIOC

(privind în stânga)

Ciubăr vine adus de vânători.

SCENA V

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (purtând hlamidă peticită și stemă de hârtie poleită, intră susținut de Stroici și de Toroipan)

TOROIPAN

N-ai grijă.

CIUBĂR

(slab)

Ah!

MOȚOC

Ce este?

STROICI

Nimic... l-am găsit față

C-un urs, ucis de Tomșa, pe care-l credea-n viață.

(Toți râd.)

CIUBĂR

(se pune pe o rădăcină)

Ah! apă, apă...

SPANCIOC

Dați-i mai bine-un pic de vin,

E leac de spaimă.

STROICI

(dând un teas lui Ciubăr)

Ține.

CIUBĂR

(bând)

A!... dar nu-i teasul plin,

Mai adă. *(Bea.)* De pe ochii-mi o ceață se ridică.

Ah! sfinte Agaftocle, cum n-am murit de frică!

SPANCIOC

Ce? frică?... Ciubăr-Vodă, lui Papură nepot,

Fricos?... Eu nu-o pot crede.

CIUBĂR

Nici eu, Spancio, nu pot,
Dar când am zărit ursul, deodată-am simțit, frate,
(oțerindu-se) Brrr! un puhoi de sloiuri curgându-mi ici, în spate.
Era o matahală cât muntele Ceahlău,
Ce sta, sugându-și laba, înfipt în drumul meu.
Îi strig în gura mare să deie într-o parte,
El nu!... atunci în grabă eu dau să fug departe,
Dar fiara mă clocește cu ochii roși de foc
Și eu, cu dânsul față, rămân înfipt pe loc.
Vroiam să-i spun că-s Vodă, Ciubăr-Vodă, dar glasul
Mi se taiase, -o! Doamne, simțeam că-mi sună ceasul.
Era să mor!... o credeți, boieri?... era să mor!
Ce jale, ce durere pe voi și pe popor!
Îmi pare că văzduhul de clopote răsună.
Prin sate, prin orașe toți oamenii s-adună
Și zic cu nduioșire: ah! lumea-i pe sfârșit!
Ciubăr, adevăratul domn, iată c-au murit!

SPANCIOC

Și Dumnezeu să-l ierte!... s-a dus în iad zăloagă...
Păcat numai de dânsul că îi lipsea o doagă.

STROICI

Ș-o sâmbătă.

TOROIPAN

Ș-o joie.

CIUBĂR

Voi râdeți?

SPANCIOC

Ba, jelim

Și ca pe-un mort în viață voioși te prohodim.

SCENA VI

Cei dinainte, DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE

LIMBĂ-DULCE

(în culisele din dreapta)

Hai, nu întinde vorba, hai...

DESPOT

Dar ce vrei, creștine?

De ce mă-ntorci din cale?

LIMBĂ-DULCE

Mergi, zic, cât e cu bine,

Că jur pe sfânta cruce...

DESPOT

Măi, știi tu cine sânt?

LIMBĂ-DULCE

De-i face-un pas, cu ghioaga te culc mort la pământ.

(Despot, Limbă-Dulce și Jumătate intră pe scenă.)

DESPOT

Pe mine?

LIMBĂ-DULCE

(împingând pe Despot)

Mergi.

MOȚOC

Ce este, române?

LIMBĂ-DULCE

Ce să fie?

Am prins colea sub stâncă un ungur cu trufie

Care-a trecut hotarul, ca vulpea pe furiș,

Dar i-am scurtat eu calea pe dâmb în stejăriș.

MOȚOC

(lui Despot)

Străine, spune nouă: ce ești și cum te cheamă?

DESPOT

Dar voi, care vi-i dreptul de-a-mi cere mie seamă?

TOMȘA

Al nostru drept înscris e pe țară-n lung și-n lat.

Boieri suntem de-ai țării în care ai intrat.

Moțoc când te întreabă, răspunde cu-nchinare.

CIUBĂR

Și-n fața mea te pleacă.

DESPOT

(îchinându-se lui Moțoc)

Moțoc, vornicul mare!

LIMBĂ-DULCE

(lui Moțoc)

Stăpâne, să las robul?

MOȚOC

Să-l lași.

LIMBĂ-DULCE

Da-i prea limbut

Și limba-i sfredel dulce de diavolul făcut.

SPANCIOC

De-aceea Limbă-Dulce te-au poreclit pe tine?

LIMBĂ-DULCE

(râzând)

Se poate. *(Lui Jumătate.)* Hmm! boierul m-a păcălit.

MOȚOC

(lui Despot)

Străine,

Urmează-ți drumu-n pace; ești liber.

DESPOT

Nicidecum,

Recunoștința vie mai sclav mă face-acum;

Dar cine poartă-n sânu-i curată conștiință
Voios primește lanțul numit recunoștință.
Oricum mi-a fi norocul în lume schimbător,
Îmi voi aduce-aminte de-al meu liberator,
Moțoc.

CIUBĂR

Ei! și de mine nu?

MOȚOC

Vorbele-ți sunt bune
Și chipul de om neaoș, dar cine ești, ne spune.

DESPOT

Eu sunt în voia soartei un vecinic călător,
Atras în cale-mi lungă de-un tainic viitor,
Purtat printre popoare din țarmuri depărtate,
Trecut cu spada-n mână prin lupte încruntate.
Din frageda-mi pruncie eu sunt...

TOMȘA

(căt-re Spancioc)

Un venetic...

DESPOT

(auzindu-l)

Acel ce-a zis cuvântul de venetic, îi zic
Că a mințit și-s gata de-a-nfige cu-a mea pală
Cuvântul său în pieptu-i... să iasă la iveală.

TOMȘA

Eu sunt! eu, Ștefan Tomșa!... Văzut-am pe la noi
Mulți pribegiți fățarnici, viermi palizi de gunoi,
Ce vin și-n sânul nostru fac cuiburi veninate.
Cine ești tu? răspunde!... la vorbe îngâmfate,
La provocări sumețe de-un soi de zvânturat
Arunc disprețul.

DESPOT

Cine-s?... Ascultă înclinat:

Sunt Despot Eraclidul din Paros!... Al meu tată
A fost fruntaș de oameni în Grecia bogată,
Printș falnic! de pe tronu-i căzut și răsturnat
Sub apriga urgie a turcului turbat.

CIUBĂR

Ești printș?... deci văr cu mine?

TOMȘA

Ești bun de limbuție,
Dar unde ți-e dovada de naltă obârșie?

(Despot arată un pergament.)

DESPOT

Priviți; iată diploma lui însuși Carol-Quint
Și gloriosu-i nume în litere de-argint.

(Moțoc și cu boierii, afară de Tomșa, examinează diploma.)

MOȚOC

Așa-i!... Fii, Eraclide, părtaș de-al nostru soare.
Ești oaspele Moldovei de bunuri dătătoare,
Căci astă țară vecinic priimește-n sânul ei
Cu drag pe bunii oaspeți, cu milă pe cei răi.

(Către vânători.)

Aduceți teasuri pline de vin pentru cinstire.

TOMȘA

(În parte, ieșind prin dreapta)

Ades în cupa plină se-ascunde o căire.

(Boierii iau teasuri și închină.)

MOȚOC

(lui Despot)

Noroc și voie bună!

CIUBĂR

(*asemene*)

Supus să-mi fii deplin!

DESPOT

Boieri! pentru Moldova paharul meu închin.

Să-i deie Creatorul în veci zile senine.

Ș-un domn cu omenie, iubit de toți!

CIUBĂR

(*înaintând*)

Ca mine!

Ca mine!... Domn ca mine se poate-a fi mai bun?

Hai dar, boieri, la Curte!

DESPOT

(*lui Moțoc*)

Ce zice?

MOȚOC

(*lui Despot*)

Un nebun.

SPANCIOC

Boieri!... a sa-nălțime Ciubăr ne poruncește.

La Curte dar, căci tronul de dorul lui tânjește.

MOȚOC

Și dumneata, pribege, purtat din loc în loc,

E timp să guști odihna în casa lui Moțoc.

Hai!

(*Boierii pleacă și ies prin dreapta, Limbă-Dulce și Jumătate rămân singuri.*)

LIMBĂ-DULCE

Ce zici, Jumătate?

JUMĂTATE

Îmi țiuie auzul.

LIMBĂ-DULCE

Boierilor de astăzi nebunu-i călăuzul.
Din toți care-i mai tuieș?

CUPRINS

JUMĂTATE

Nu știu.

LIMBĂ-DULCE

(arătând în culise)

Nu știu nici eu.

Dar cel mai cu drăcie, vezi tu?... e robul meu.
(Cortina cade.)

ACTUL I

TABLOUL II

Un salon în palatul de la Suceava.
Portrete de domni pe pereți. Uși mari în fund.
Alte două uși în dreapta și în stânga.
O masă de stejar pe planul I, în dreapta. Jilțuri.

SCENA I

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA
(Amândoi stau pe jilțuri lângă masă. Doamna lucrează la un aer.)

LĂPUȘNEANUL

În vremea-ndelungată cât singur, cu smerire,
Am fost spre închinare la sfânta mănăstire
A Slatinei, aice cum ai mai petrecut,
Iubita mea Ruxandră?

DOAMNA

În aur am cusut

Doi îngeri lângă Sfânta Maria-născătoare,
Pe aer.

LĂPUȘNEANUL

Este gata?

DOAMNA

Mai am încă o floare

De crin deschis a coase în alb mărgăritar
Și aerul l-om pune pe-al Slatinei altar.

LĂPUȘNEANU

Îmi place, scumpă Doamnă, frumoasă și cuminte,
Să văd măiastra-ți mână lucrând odoare sfinte.
Gândirea ce se-nalță la cer, la Dumnezeu,
Din cuget și din casă alungă duhul rău...
Dar spune-mi: auzit-ai de un pribeag din lume,
Un... Despot... mi se pare c-acesta-i al său nume...
Aice, la Suceava, în lipsa mea sosit?
Se zice că-i odraslă de neam prea strălucit,
Că-i domn de Samos, Paros, și că-i în legătură
Cu împărați... că are întinsă-nvățătură
Și limbă mlădioasă, o limbă ce-n curând
Pe toți boierii tineri i-a fermecat pe rând...
Ce ai aflat de dânsul?

DOAMNA

(cu sfială)

Am auzit mult bine,

Și... chiar a cerut voie la Doamna să se-nchine.

LĂPUȘNEANU

Și... l-ai primit în Curte?

DOAMNA

Primit...

LĂPUȘNEANU

(posomorându-se)

Într-adevăr?

DOAMNA

Era o datorie... Despot îmi este văr.

LĂPUȘNEANU

Cum? văr măriei-tale?... De unde până unde?

DOAMNA

(zâmbind)

Mărgăritaru-n scoică de mare se ascunde.
Despot, pe malul mării născut, e fiu curat
Lui Iacob Eraclidul, din Paros alungat,
Ce se rudea de-aproape cu maica-mi răposată.

LĂPUȘNEANU

Crezi?

DOAMNA

I-am văzut chiar spița pe pergament lucrată.

LĂPUȘNEANU

(sculându-se, în parte)

O spiță-nchipuită de dânsul, pre cât știu,
Ce-l face rudă bună cu Hercul Olimpiu.
Plastograful! îi zboară sus gândul... *(tare)* și ce cată
Aici, la noi?

DOAMNA

Sărmanul!... cu inima-nfocată,
El vrea la pragul ușii măriei-tale-a sta
Și viața-i s-o jertfească pentru măria-ta,
Că-i om de sânge nobil ce-n apă nu se schimbă.
Viteaz! ce are-n suflet el are și pe limbă.

LĂPUȘNEANU

Prea bine... Văd că Despot e meșter vrăjitor.

La toți deopotrivă el v-a vrăjit pe dor.
Am grabă de-a-l cunoaște.

DOAMNA

(se scoală veselă)

Te-nduri să-i faci primire?

LĂPUȘNEANU

Cum nu?... Doresc chiar astăzi să cerc a lui vrăjire.
El are ca să vie cu vornicul Moțoc.

DOAMNA

O! de-ar cădea pe dânsul o rază de noroc
Ca el să fie-un oaspe plăcut măriei-tale!...
Moțoc și eu în taină am pus de gând și-n cale
Cu fiica lui, cu Ana, pe Despot să-l unim
Și de coroana țării credința-i s-o lipim.

LĂPUȘNEANU

(luând-o de mână)

Să-ți fie viața dulce ca chipul și ca glasul,
Tu care cu iubire mă-ntâmpini la tot pasul
Privind în Domnul țării pe scumpul tău bărbat
Și-n soțul vieții tale pe Domnu-ncoronat!
(Se îndreaptă cu Doamna spre ușa din stânga.)
Acum te du să cauți de pruncușori, de casă,
Și, ca o gospodină, gătește mare masă
Ca să cinstim cu prânzul pe Despot... vărul tău.

DOAMNA

Ah! Doamne... *(Vrea să-i sărute mâna.)*

LĂPUȘNEANU

(atrăgând-o la sân)

Nu, iubito... aici, pe sânul meu.
(Sărută pe Doamna, care iese în stânga.)

SCENA II

LĂPUȘNEANU

(privind lung după Ruxandra)

Muierea, tot muieră!... o biată ciocârlie
Spre tot ce strălucește zburând cu veselie...
O inimă, comoară, ș-un cap frumos... dar sec!...
A-nduioșat-o Despot cu glasul lui de grec,
Și toți boierii, dușmani oblăduirii mele,
Sunt prinși de-acest paingân în desele-i rețele.

(Se primblă tulburat.)

A! scorpie grecească!... eu planul ți-am pătruns.
Tu vrei să-mpungi în mine cu ghimpele-ți ascuns.
Tu vrei, ființă-oloagă, născută-n putrezime,
S-ajungi prin târâire l-a tronului nălțime?
Doar Vodă Lăpușneanul va ști, prevăzător,
Pe-o scorpie ca tine s-o farme sub picior,
Și nu-a lăsa în viața-i pe tronul țării sale
Să fluture nici umbra deșertăciunii tale.

(Scoate un răvaș și-l privește.)

Ioan Sigmund Polonul, prin mine întronat
În țara ardeleană, de știre azi mi-a dat
Și-n țară, și-n afară să fiu cu priveghere,
Căci Despot zvânturatul râvnește-a mea putere.
Te-oi urmări, vrăjmașe, cu aprigul meu veghi
Pân' ce din priveghere ți-oi face un priveghi
Ș-alături cu tine vei întâlni mormântul
Când tu din întuneric îi vrea să-ți iei avântul.

(Pe gânduri.)

Cum să-i deschid capcană?... Ce cursă să întind
Pe el cu-ai lui tovarăși în lațu-mi să-i cuprind?...
A!... ce să pierd eu timpul cu intrigi mici de Curte?
Domnia tare cere braț lung și vorbe scurte.

Când dușmanul în taină s-apropie de cort,
Scurtează-i drumul grabnic prin moarte, sau ești mort!

(Merge la ușa din dreapta, o deschide și cheamă:)

Toma!

SCENA III

LĂPUȘNEANU, TOMA CALABAICANUL

LĂPUȘNEANU

Tu ești bulgarul Toma Calabaicanul.

TOMA

Sunt Toma, credinciosul rob al lui Lăpușneanu.

LĂPUȘNEANU

Când am cuprins Ardealul ce erai tu?

TOMA

Nimic.

LĂPUȘNEANU

Te-am miluit cu viața în lupta de la Cic.

(Toma sărută poala lui Lăpușneanu.)

Ești om tu de credință?

(Toma îngenunchează.)

Vroiesc să fac cercare

De-ai meritat și meriți a noastră îndurare...

(În taină.)

Cunoști pe Despot grecul?... pe-acel străin trufaș

Ce zvârle bani cu pumnul prostimii din oraș?

El vrea să mă ucidă...

(Toma se scoală punând mâna pe hamger.)

TOMA

El trebuie să moară!

LĂPUȘNEANU

Bine, voinice Toma!... Văd, gândul tău se-nsoară
Cu-a mea dorință... Bine!... tu vei ieși bogat
Din astă însoțire... (*Tainic.*) Azi este la palat
Prânz mare... Vin boierii cu Domnul să cinstească.
Tu să-l slujești pe Despot la masa cea domnească,
Tu singur să ai grijă de-a-i fi paharul plin...

(dându-i un șipușor)

Și... tainic șipul ista să-l verși în al său vin.
Ai înțeles?

(Toma ia șipul și se închină în tăcere.)

Fii vrednic și mut până la groapă...

(Toma sărută mâna lui Lăpușneanu și iese.)

LĂPUȘNEANU

(singur)

În groapă cade-acela ce altui groapa sapă.

SCENA IV

LĂPUȘNEANUL, UN CĂPITAN DE SEIMENI

CĂPITANUL

(la ușa din fund)

Măria-ta! boierii la curte adunați...

LĂPUȘNEANU

Să intre!... Căpitane, pe lângă-acei chemați
Mai este cine-n sală?

CĂPITANUL

Străinul Despot este.

LĂPUȘNEANU

Prea bine: mergi la Doamna să-i duci această veste.

(Căpitanul iese.)

LĂPUȘNEANU

(singur)

O! sarcină amară de tron amenințat!
Anevoință crudă de-a fi neîmpăcat!...
M-obligă boierimea în veci ambițioasă
În gheară să-mi schimb mâna și sceptrul meu în coasă...
O! lege-a ospetiei, te calc, dar ce să fac?...
Prin moartea unui dușman eu țara mi-o împac!

SCENA V

LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA, ANA,
DAME ALE CURȚII *(intră prin stânga)*

DOAMNA

Măria-ta, dă-mi voie cu-a mele jupânese
Urare să-ți aducem.

LĂPUȘNEANU

(întinzându-se spre dame)

Flori mândre și alese
Din stratul boierimii, cu drag vă mulțumesc.
Așa cunună-o prinde pe Doamna ce-o iubesc.

(Doamna, urmată de jupânese, se îndreaptă spre masă.)

DOAMNA

(încet, Anei)

Măria-sa e vesel!...

ANA

Dar.

DOAMNA

Cu-atât mai bine
Pentru Despot. *(Se pune pe jilț.)*

ANA

(încet, Doamnei)

La Curte el vine astăzi?

DOAMNA

Vine.

*(Damele formează grup împrejurul Doamnei.)***SCENA VI**

*Cei dinainte, MOȚOC, HARNOV, SPANCIOC, STROICI,
TOROIPAN, BOIERI (intră prin fund)*

LĂPUȘNEANU

(pe jilț)

Bine-ați sosit la Curte, boieri prea credincioși!

MOȚOC

Mulți ani măriei-tale! Boierii azi voioși,
Lăsând de ei departe și vrajba și gâlceava,
Se-nchină toți lui Vodă întors acu-n Suceava.

HARNOV

Plecați ei se închină în fața celui uns
Pe care sfânta cruce cu raze l-a pătruns,
De-a potolit în țară pornirile pizmașe,
Dând scule și icoane la sfintele locașe.

LĂPUȘNEANU

Mă bucur că gâlceava din țară a pierit,
Boieri, căci e o boală ce-aduce rău sfârșit...
Dar nu zăresc pe Tomșa?

HARNOV

El n-a venit.

LĂPUȘNEANU

Cum? oare

Să n-aibă mulțumire de-a noastră sărbătoare?
E Sfântul Alexandru astăzi, e ziua mea.

HARNOV

La veselia noastră părtaș a fi nu vrea,
Se vede.

LĂPUȘNEANU

Fie!... însă nu-i nici Ciubăr nebunul?

HARNOV

(râzând)

Pereche minunată fiind ei tot ca unul.
Se cred deopotrivă meniți între fruntași,
Să meargă înainte de gloate cu trei pași.

LĂPUȘNEANU

În lipsa lor să facem, boieri, azi împreună
Ospăț de sărbătoare, frățesc, cu voie bună.

BOIERII

Trăiască-a ta mărire!

HARNOV

(lingușitor)

În veci slăvit să fii!

MOTOC

Dar soarele lucește pe munți și pe câmpii.
E drept ca ziua-aceasta și la străini să fie,
Precum la toți românii, izvor de bucurie.

LĂPUȘNEANU

E drept.

MOTOC

Deci învoiască acum măria-ta
Lui Despot, al meu oaspe, să vie-a-l saluta.

LĂPUȘNEANU

Să vie.

(Motoc iese prin fund.)

DOAMNA

(Anei)

Bun e Vodă!

ANA

Dar!... (în parte, zâmbind) ca nealtădată.

LĂPUȘNEANU

(în parte)

S-apropie de mine năpârca-nveninată.

SCENA VII*Cei dinainte, DESPOT, MOȚOC*

MOȚOC

(pe prag)

Măria-ta slăvită... Despot! (Îl prezintă.)

LĂPUȘNEANU

Fii bun sosit

La Curte, Despot.

(Despot înaintează în mijlocul salonului.)

DESPOT

Sire!... cu sufletul uimit,

Și tremurând m-apropii de sacra-ți maiestate

Ca să-i aduc la rându-mi urările-mi plecate.

Să vă-mpletească cerul a gloriei cununi

Și-n veci să le ferească de grelele furtuni!...

Eu, Despot Eraclidul, condus de-o blândă stea;

Răpit de al meu suflet curat ca spada mea,

Depun în ziua mare, ca lumea să le vadă,

Depun azi la picioare-ți braț, inimă și spadă...

Părintele meu Iacob, odinioară domn,

Pân-a nu-nchide ochii atinși de-al morții somn,

Mi-a zis: Te du cu bine în cale depărtată
Și mergi drept la Moldova în mari viteji bogată;
Acolo tu găsi-vei un domn măreț, viteaz,
La pragul țării sale veghind cu ochiul treaz,
Ș-un înger de virtute, frumoasa lui soție
Ce mie mi-e nepoată și vară bună ție.
Mergi drept la ei, tu Despot, ca să le duci prinos
Lui Vodă a ta spadă și brațu-ți credincios,
Iar Doamnei, aste scule, șiraguri și paftale,
Purtate de-a sa maică în ziua nunții sale.

*(Ia un scrin din mâinile unui paj rămas la ușa din fund și vine de-l prezintă
Doamnei, îngenunchind dinaintea ei.)*

DOAMNA

Ah! prețioase scule!

ANA

Ce dar strălucitor!

LĂPUȘNEANU

(în parte)

O! greci vicleni în vorbe și-n darurile lor!

DOAMNA

(lui Despot)

Prin aste suvenire mă-ndatorești mult, vere.

DESPOT

(în parte, sculându-se)

Când ar vedea Garmina a sale giuvaiere!

DOAMNA

Dar pot să pun pe mine comoara ce-ai adus?

DESPOT

Lumina de sus cade și iar se-ntoarce sus.

LĂPUȘNEANU

Domniță, aste scule străbune le primește

Și-n semn de mulțumire cu ele te gătește,
Ca să serbăm norocul ce azi ne-a dăruit
Un văr măriei-tale și mie-un... neam iubit.

SCENA VIII

Cei dinainte, TOMA CALABAICANUL

TOMA

(în fund, pe prag)

Merindele-s pe masă! Noroc și poftă bună!

LĂPUȘNEANU

Boieri! prietenia la sânu-i ne adună.

Hai să ciocnim la masă pahare de Cotnar.

Să bei frățește, Despot... *(în parte)* paharul cel amar!

*(Lăpușneanu dă mâna Doamnei. Despot, Anei. Boierii, damelor,
și se îndreaptă spre fund.)*

SCENA IX

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (se arată în fund)

CIUBĂR

Stați!... Încotro vă duceți, boieri, fără mea știre?

Ce-i astă-adunătură? Ce-i astă pregătire

De prânz și de beție aici în casa mea?

LĂPUȘNEANU

(râzând)

Ha, ha! Iaca nebunul Ciubăr.

HARNOV

Popa-Belea.

CIUBĂR

Dar!... eu sunt!... Ciubăr-Vodă, născut din fiu în tată
Cu tron pe cap, cu stemă sub mine așezată!
Eu, care-n strună dreaptă prin Ștefan mă pogor
Din Cesar, știți, al lumii stăpân, învingător
Cum dar, stolnice Petre, cum dar tu, Lăpușnene,
Te rățoiești la soare fudul cu-a mele pene?
Mult ai să stai tu încă pe tronul-mi strămoșesc?
Destul acum, ajungă-ți că, zău, te-afurisesc!
Ieși din palat!... Aice eu singur, eu am dreptul
Să stau dârzoii cu capul, să stau umflat cu pieptul
Și ca o moaște sfântă să fiu de toți slăvit.
Dă-mi tronul că mă mânia...

HARNOV

(râzând)

Nebunu-i mucalit.

LĂPUȘNEANU

Ba, decât să te mânii măria-ta, Ciubere,
Mai bine mergi în sală ca să te pui pe bere,
Să te măsoari cu... Despot.

CIUBĂR

(înveselit)

Sub masă-l voi lăsa!

(Se întoarce spre fund și pleacă strigând:)

Loc, loc!... feriți, că trece Ciubăr și urma sa!

(Cortina cade, în vreme ce toți se îndreaptă spre fund.)

ACTUL II

CUPRINS

Salon în casa lui Moțoc — ușă în fund, ușă în stânga, ușă în dreapta.
Fereastră în dreapta. O masă lungă în stânga, planul I, cu jilțuri
împrejur. O icoană în peretele din fund, cu lampă aprinsă.

SCENA I

DESPOT

Călăul, Lăpușneanu, la masa lui domnească,
Grăindu-mi cu blândețe, a vrut să m-otrăvească.

Dar!... am simțit amarul ucigător în teas...

Vrăjmașa lui cercare zadarnică-a rămas,

Căci port eu totdeauna un balsam din Morava

Ce nimicește moartea desotrăvind otrava.

*Iată-! (*Arată un șip.*) O! rouă scumpă din plaiuri îngerești,

*Esență-apărătoare a vieții omenești!

*Dator îți sunt cu viața, dar mult mai mult datoare

*Ți-a fi a mea gândire în zi răzbunătoare!

(Stă puțin pe gânduri.)

Călăul prepuielnic hrănește-un cuget rău,

Și el o să mă piardă de nu l-oi pierde eu.

Răbdare!... toți boierii de răzvrătire-s gata.

Moțoc, pe cât îmi pare, vrea să-și mărite fata

Cu mine, ca prin mine, de el pe tron urcat,

S-ajungă socru mare de ginere-ntronat.

*O! de-ar vroi norocul curând să-și schimbe pasul!

*Când el vroiește, anii nu-aduc ce-aduce ceasul.

*Aș fi pe tron, eu Despot, nălțat și fericit,

*Aș fi... o! vis feeric! cu Ana însoțit,

*Cu Ana, dulce floare căzută-aici din stele

*Să fie floarea vieții și a coroanei mele!...

Dar ce-a zice Carmina de care sunt iubit?...
A!... ea-i frumoasă, jună, și Laski-mbătrânit.

Curând s-a stinge focul și apriga-i durere
Găsind într-un alt Despot o nouă mângâiere...

(Se primblă agitat.)

Amorul pentru Ana și glorie m-aprind...
A cărie dulci mreje mai tare mă cuprind?...
Ah! tronul, tronul, tronul!... la el de-a drept m-oi duce
Chiar de-a fi pân' la dânsul să calc pe sfânta cruce!

(Se stinge candela icoanei.)

Ce! candela icoanei s-a stins în untdelemn!...
De-aș fi din astă țară, aș crede că-i rău semn,
Dar omul de-o natură înaltă și vitează
Iubit de ceruri este și cerul îl păstrează.

SCENA II

DESPOT, MOȚOC

MOȚOC

(venind din stânga)

Ce faci, iubite oaspe, și cum te mai găsești
Sub sarcina de daruri a dragostei domnești?
De când ai fost la Curte poftit la ospățare
L-ai fermecat pe Vodă.

DESPOT

O crezi?

MOȚOC

Așa se pare,
Căci nu e zi lasată de bunul Dumnezeu
În care să nu-ți deie dovezi de placul său.
Alaltăieri primit-ai o sabie turcească,
Ieri un caftan și astăzi o iapă arăpească.

DESPOT

Știu, iapa de la Tunis pe care nici un brav
A-ncăleca nu poate?

MOȚOC

Haramu-i cu nărav.
Pe toți mereu trânteste și, fără de sfială,
I-a tras lui însuși Vodă o sfântă de trântală.

(La fereastră.)

Ian cată prin ogradă cum se frământă-n loc!
Să juri c-a fost hrănită de zmei numai cu foc.

DESPOT

Mă duc s-o-ncerc.

MOȚOC

Mai bine o lasă că-i nătângă.
De nu ți-ar frânge capul...

DESPOT

N-am teamă să mi-l frângă.
Deprinsu-m-am cu caii spanioli și arăpești
Ce sub a lor copite au aripi vulturești.
Ș-apoi... ceva îmi spune cu-o tainică șoptire
Că moartea respectează pe omul cu menire.

MOȚOC

Dar dacă tu n-ai teamă, eu am, căci mă-ngrijesc
De mâna lăpușneană cu dar... prietenesc.
Cunoscător de oameni sunt eu la bătrânețe.
Tu ai, iubite oaspe, apucături mărețe.
Boierii te admiră; poporu-ademenit
Deasupra lui te vede ca pe un domn iubit.

DESPOT

Domn!...

MOȚOC

Și de ce nu, Despot?... Un om de naltă fire
Unit cu mine poate s-atingă-orice mărire.

DESPOT

Dar Lăpușneanu?...

MOȚOC

Steaua-i în cer s-a stins de mult.

DESPOT

(în parte)

Mă cearcă...

MOȚOC

(observându-l, în parte)

Priceput-au?

DESPOT

(asemene)

Să-l cred?

MOȚOC

(asemene)

Dar!...

DESPOT

(asemene)

Să-l ascult?

(Se apropie de Moțoc cu o sfială simulată.)

Aș vrea... și n-am curajul de-a te-nțelege bine.

MOȚOC

În mine ai credință?...

DESPOT

(cu supunere)

Fă ce-i vroi cu mine...

(Aruncă ochii pe fereastră.)

Dar ulița și curtea sunt pline de norod...
Să vadă de-s mai tare decât un voievod.
Mă duc... vii jos în curte? (*Iese prin fund.*)

MOȚOC

Vin, dar; fă înainte...

Strunește bine gura iepei și fii cu minte.

MOȚOC

(*singur*)

Despot e la părere zburdalnic și ușor,
Dar are minte coaptă și ochi pătrunzător,
Și inimă-ndrăzneată, și-nvățătură multă.
Pe mine mă respectă, de mine el ascultă...
Așa domn ne convine, așa ginere vreu.
Domnind, el va fi brațul, iar capul voi fi eu!

(*Iese prin fund.*)

SCENA III

ANA, MAICA FEVRONIA (*intră prin stânga*)

MAICA

Și Vodă a fost vesel, zici tu, ca niciodată?

ANA

Dar!... cât a ținut masa, cu fruntea-nseninată
Măria sa pe Despot zâmbind l-a ascultat...
Era cu Vodă-n față la masă așezat,
Plăcut, isteț la vorbă, purtând mărirea-n sine
Sub haina spaniolească ce-l prinde-atât de bine!
Încât, zău, de m-ai crede, maicuță, între noi,
Adevăratul Vodă părea dintre-amândoi
El, Despot!... Lângă dânsul, la spate, în picioare
Sta Toma, vel-paharnic, ținând două ulcioare

Din care-i dregea singur vin dulce în pahar,
Făcând turcești talâmuri, cât poate un bulgar.

MAICA

Dar spune-mi: Doamna, Doamna era și ea voioasă?

ANA

Voioasă, fericită, la față luminoasă,
Căci ea vedea pe Vodă prin Despot fermecat
Și pe-al ei văr, pe Despot, de lume admirat.

MAICA

(zâmbind)

De lume și... de tine?

ANA

(exaltându-se)

Și cum să nu-l admire?

El ne-a făcut de viața-i o lungă povestire,
O halima întreagă și plină de minuni
Ca cele de pe timpul vitejilor străbuni.
Ne-a spus a sale lupte și trecerile sale
Prin câmpuri sângeroase, prin curți imperiale,
Când simplu om de oaste, când prinț adevărat,
Recunoscut de Carol, augustul împărat.

*Ne-a spus cum el, viteazul, a risipit îndată

*Cu cavalerii negri a frâncilor armată

*La Renti, Valenciena, Hezdin și Teruan

*Sub contele de Schwarzburg, vestitul căpitan;

*Și ce-a vorbit cu-a lumii puternică treime,

*Regi, filozofi și Papă... și altele-o mulțime.

Apoi ne-a spus de țărături scăldate-n aer cald

Ce sunt cu drag încinse de-o mare de smarald

Și au fructe de aur, și zile-n veci frumoase,

Și nopți de încântare ca ziua luminoase.

Ah! ce să-ți zic, maicuță?... Mesenii încântați

Rămas-au, ascultându-l, flămânzi și însetați,
Atât era de vie și de atrăgătoare
Vorbirea lui!

MAICA

Nepoată, aş pune o prinsoare
Că dintre toți mesenii cel mai cu drag răpit
Ai fost tu, Anicuța.

ANA

(uimită)

Eu?

MAICA

Tu... vezi? te-ai roșit...

Ascultă-mă, copilă: Tu ești o dulce floare
Ce n-a văzut sub ceruri decât zile cu soare
Și nici măcar visează de zilele cu nori
Amare, furtunoase, cumplite pentru flori.
Alină, înfrânează a ta închipuire,
C-ades ne rătăcește a inimii pornire
Și când, din fermecare cercăm să revenim,
În brațele durerii cuprinse ne găsim.
Nu zic că Despot este om rău... Doamne ferește!
El e creștin, se-nchină, pe Dumnezeu slăvește
Și mie totdeauna mâna-mi sărută, dar,
Ca să nu-ți fie lipsă dumnezeiescul har,
Gândește, copilică cu blândă inimioară,
Că pasărea ce cântă e pasăre ce zboară.
Străin e Despot...

ANA

(repede)

Despot?... ah! maică, nu-i străin.

E văr cu Doamna noastră, e conte palatin,
E cavalier de aur, e prinț de la Elada,
Distins de Papa-n Roma, de Carol în Grenada

Și de al meu părinte, iubit... într-un cuvânt,
El e oaspele nostru ș-un oaspe... știi că-i sfânt.

MAICA

Sfânt, sfânt, nu totdeauna. (*În parte.*) Curată nebunie,
Cu fată mare-n casă asemenea-ospete.
(*Tare.*) Ah! scumpă nepoțică, tu faci un vis frumos,
Dar visul...

(*Zgomot de glasuri în curte.*)

ANA

(*alergând la fereastră*)

Ce s-aude? ce zgomot?

MAICA

Unde?

ANA

Jos.

Privește ici în curte.

MAICA

(*apropiindu-se de Ana*)

Ce?

ANA

O mulțime mare

Se uită-n fund spre poartă cu spaimă și mirare.

MAICA

Ce-i oare?... Vai de mine!... o fi iar vreun bunt?

ANA

Ba nu; în depărtare nu vezi lucind un punct?

El vine și tot crește... dar e un om călare...

Ce văd?... e însuși Despot!... Ah! Doamne, sare, sare

Chiar peste zidul curții!...

MAICA

(*speriată*)

Sărmanul!... s-a zdrobit?

ANA

(veselă)

Ba nicidecum.

MAICA

Nu?

ANA

Iată-l... în loc el a oprit

Fugarul alb de spume și, vesel, cu mândrie,
Se-nchină-n dreapta, -n stânga, la toți zâmbind, și... mie!
Ah! pare că-i un rege!

MAICA

Fugi, dragă, din ferești.

Nu stă o fată mare în ochii bărbățești.

(Glasuri zgomotoase afară.)

GLASURI

Ura! — Trăiască Despot! — Frumos viteaz el este! —
Să juri că-i Sfântul Gheorghe! — Chiar zmeul din poveste!

DESPOT

(sub ferești, în curte.)

Na, oameni buni! Voi astăzi să beți în cinstea mea,
Și-n sănătatea Doamnei să beți!

GLASURI

Vom bea, vom bea,

Ura!

MAICA

Fugi din fereastă, fugi... Despot intră-n casă.
Hai în camara noastră.

ANA

Ba, vină lângă masă.

(Merg de se pun pe jilțuri lângă măsuta din dreapta)

SCENA IV

ANA, MAICA FEVRONIA, DESPOT (intră prin fund)

DESPOT

(râzând)

Ce vesel a fi Vodă când teafăr m-a vedea!

A! dona Ana! (*Se-nchină Anei.*) Maică... (*Sărută mâna Fevroniei.*)

ANA

(în parte)

Cum bate-inima mea!

MAICA

De ce-i atâta lume în curte adunată?

DESPOT

Ca să mă vadă-n luptă cu-o fiară blestemată,

O iapă tunisiană ce-n fugă pân-acum

A dus pe ceea lume vro zece oameni.

ANA

Cum?

Ş-ai îndrăznit?...

DESPOT

Mai bine era s-arăt sfială

Decât să vadă lumea că-s om cu îndrăzneală?

Ş-apoi... cum de n-ar trece prin foc chiar cei fricoşi?

Când sunt cu-nduioşire priviţi de ochi frumoşi?

Şi cum, prin ce cuvinte aş spune a mea fală

Văzându-te prezentă la lupta-mi triumfală

Atunci când mii de oameni stăteau cu ochi deschişi

Să mă privească-n curte ucis de-un cal?

ANA

(înfiorată)

Ucis!

MAICA

Ferește, Doamne sfinte!

DESPOT

În Spania, se spune

Că Linda Raia, fiica lui Boabdil, minune

Ascunsă în Alhambra, la lume s-arăta

O dată pe an numai, ș-atunci soarele sta

Pe cer ca s-o admire, uitând de a lui cale,

Și mii de flori frumoase ieșeau pe-a Vegăi vale,

Și inimile-n sânuri ca ele înfloreau.

Și maurii în lupte sub ochii săi mureau

Crezând că merg în raiul lui Mahomed, ferice...

(Apropiindu-se de Ana.)

O altă Lindă Raiă, de la ferești, de aice

S-au arătat azi mie, ș-atunci când te-am zărit,

Mă jur pe-astă icoană, chiar rege m-am simțit.

MAICA

(cu spaimă)

Dar candela e stinsă!... Vai! candela e stinsă!

Semn rău!... nenorocire!... de groază sunt cuprinsă.

*(Merge la icoană, ia candela și iese în stânga.)***SCENA V**

ANA, DESPOT

ANA

(îngrijată)

Semn rău?

DESPOT

Ce-mi pasă mie!... O candelă s-a stins,

Dar alta mai cerească în mine s-a aprins,

Ce luminează tainic o gingașă icoană.

ANA

(zâmbind)

Icoana unei sfinte?

DESPOT

Dar.

ANA

Care?

DESPOT

Sfânta Ană.

ANA

Patroana mea slăvită?

DESPOT

Și zeitatea mea

Ce mă conduce-n lume precum îi conducea

Luceafărul pe magii din răsărit și care,

Ca să ajung la dânsa, mă-ndeamnă a fi mare.

(Ana voiește a se retrage.)

DESPOT

(oprind-o)

O! dona Ana, lasă pe-un biet nenorocit

S-apropie altarul de care-i despărțit

Și tremurând să-ți zică: angelică madonă,

Căci nu pot a depune pe frunte-ți o coronă!

ANA

(râzând)

Cum? o coroană mie?

DESPOT

Dar, suflet îngeresc!

Ești visul fericirii mele.

ANA

Eu?

DESPOT

Te iubesc!

ANA

(veselă, în parte)

El! Despot mă iubește!

DESPOT

Iau martor Provedința

Care-mi cunoaște gândul și-mi vede conștiința.

Iubesc în tine cerul și naltul Creator,

În tine iubesc lumea, prezent și viitor,

În tine am credință, în tine îmi pun traiul.

El fără de tine-i iadul... Ah! dar cu tine-i raiul!

(Îngenunchează.)

ANA

(în parte)

O! Doamne, îmi pierd mintea... Ce-aud? Ce-am auzit?

DESPOT

Ană,-un cuvânt...

ANA

Ah! Despot, mi-e sufletul uimit,

Mi-e mintea tulburată... În casa părintească

N-a îndrăznit nici unul mie-astfel să-mi grăiască.

Cum... mă iubești pe mine?

DESPOT

Dar!... te iubesc pierdut,

Mai mult și decât țara în care m-am născut,

Mai mult și decât tronul!

ANA

(cu glas solemn)

Despot, aste cuvinte

Le-aude cerul!...

DESPOT

(apucând-o de mână)

Ană, prin mii de jurăminte

Mă leg eu către tine...

(Moțoc apare în fund.)

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOȚOC

MOȚOC

(simulând indignarea)

De când pe-acest pământ

Trădarea neagră calcă și spurcă pragul sfânt

Al ospetiei?

ANA

(speriată, în parte)

Doamne!

MOȚOC

Ce?... nici o respectare

Nu mai există-n lume?... și oarba desfrânare

Răpește azi copiii sub ochii părintești!

(Anei.) Cum de-ai uitat, sărmană nebună, cine ești?

Cum de-ai uitat de muma ce te-a născut, copilă

Lipsită de rușine?...

ANA

Iertare!... fie-ți milă!

MOȚOC

Cum de-ai uitat de mine?

ANA

(desperată, cade-n genunchi)

Ah! tată, îl iubesc!

DESPOT

Nu ne-osândi, Moțoace, cu glasu-ți părintesc.
Iubirea e un înger ce-n casă când pășește
Și pragul și căminul cu pasul lui sfințește.
Iubesc pe a ta fiică și de soție-o vreu.
Primește-mă în brațe ca pe copilul tău.

MOȚOC

(vesel, în parte)

Al meu e Despot!... planu-mi ia zbor acum mai tare.

DESPOT

(rugător)

Moțoace...

ANA

Tată...

MOȚOC

(după o pauză)

Fie!... și binecuvântare,

Copiii mei.

ANA

(aruncându-se în brațele tatâne-său)

Ah! tată!

MOȚOC

(sărutând-o)

Trai bun și cu noroc.

DESPOT

(în parte)

E scară de-nălțare un socru ca Moțoc.

MOȚOC

(Anei)

Acum mergi de te roagă, copila mea, în pace
La Cel-de-Sus ce toate le face și desface.

(Ana pleacă în stânga. Despot o conduce până la ușă.)

DESPOT

Când te-i ruga, iubito, la sfântul Dumnezeu...

ANA

(cu dragoste)

Gândi-voi tot la tine.

MOȚOC

(în parte)

A! Despot e al meu!

SCENA VII

MOȚOC, DESPOT

MOȚOC

Acum suntem noi singuri!... să ne privim în față.

Norocul, știi, atârnă de la un fir de ață

Slab omului nemernic, bun celui iscusit

Și tare ca odgonul pentru cel hotărât.

Despot! a sosit timpul ca să cercăm norocul

Noi doi!... cu sumeție în vânt s-aprindem focul.

Te uită drept în ochii-mi și-mi spune: Ești bărbat

În stare să-nfrunți moartea cu gând nestrămutat?

Ești om în stare-a merge de-a drept către mărire

Pe margini de prăpăstii călcând fără-oțerire?

DESPOT

Sunt!... tron sau moarte!... Iată deviza ce-am înscris

În falnicul meu suflet, în pieptul meu decis.

Venit-am în Moldova cu gândul și cu planul

Din scaunul domniei s-alung pe Lăpușneanul

Și de pe ai săi umeri hlamida să smuncesc.

Sunt gata!

MOȚOC

Gata?

DESPOT

Gata să mor sau să domnesc.

MOȚOC

Bine... Acuma, Despot, mă lasă... timpul trece...

De-a țării boierime cei mai frunțași, vro zece,

Aici au să s-adune spre a ne concerta.

(Îl conduce până la ușa din dreapta și-i dă mâna.)

Dea Domnul să-ți pot zice curând: Măria-ta!

MOȚOC

(singur)

Moțoace, vâlva lumii e râu cu nalte maluri...

Faci bine, nu faci bine să te azvârli în valuri?

Și oare căzând tronul pe mâna lui Despot,

Nu ar cădea și țara cu-ai săi boieri, cu tot?

(Stă pe gânduri.)

Oricare înălțime sub cer se prăbușește,

Tot surpă și doboară ce-n cale-i întâlnește...

Gândește-te, Moțoace... *(Hotărât.)* A! fie cum va fi.

Nu are parte cine nu știe-a se jertfi.

(Ușile din fund se deschid.)

Dar vin boierii... Iată-î!... La lucru-acum, Moțoace.

SCENA VIII

MOȚOC, TOMȘA, HARNOV, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN

(și alți cinci boieri intră prin fund, dau mâna cu Moțoc și merg de se așează împrejurul mesei; Tomșa în capătul din stânga, Moțoc în capătul din dreapta)

MOȚOC

Poftim, boieri, prieteni! poftim, veniți încoace

Și v-așezați pe jilțuri ca sfetnici înțelepți,

Pe cât viteji la lupte, pe-atât la cuget drepti.

STROICI

Dar unde-i Despot, tovarășul semeț
Ce a mirat orașul ca neaș călăreț?
Noi l-am văzut călare pe zmeul arăpesc
Zburând cum zboară vâzul din ochiul omenesc,
Și sub fereastra Doamnei, venită ca să-l vadă,
Silind să steie iapa și pe genunchi să cadă,
Apoi sărind cu dânsa trei buți de Odobești
Sub ochii cei de pardos, sub ochii lăpușnești.

SPANCIOC

Se zice că în vreme ce gloata striga ura,
De ciudă Lăpușneanu cumplit își mușca gura.
El s-aștepta ca Despot, slăbind ca un mișel,
Cu iapa s-o pătească cum a pățit-o el.

STROICI

Doar un fecior ca dânsul de zmei grijă nu are.
Voinic e din picioare, voinic și de călare.

TOROIPAN

Așa-i și precât Despot pe cal e îndrăzneț,
E și armaș de frunte.

HARNOV

(cu entuziasm comic)

Sumeț... măreț... isteț!

UN BOIER

Și e mintos.

ALTUL

Și darnic.

ALTUL

Și de înaltă viță.

ALTUL

Stejarul bun și trainic dă trainică mlădiță.

MOȚOC

Boieri, îmi pare bine că vă aud pe rând
Pe Despot, al meu oaspe, cu toții laudând,
Fiind de lumea-ntreagă iubit, aprețuit,
Căci am o bună veste cu voi de-mpărtășit...
Cu fiica mea, cu Ana, vrea Despot să se-nsoare.

HARNOV

(lingușind)

Pereche minunată!... Ea lună și el soare!
Și când e cununia?

MOȚOC

Când? Voi sunteți chemați
A hotărî și ziua și...

TOȚI

Noi?

MOȚOC

Voi!... ascultați:

Ne-am plâns în multe rânduri de Vodă... măcelarul,
Și-n orice întâlnire ne-am revărsat amarul
Prin vorbe și blestemuri întocmai ca muieri.
Ba Lăpușneanu-i aprig și rău pentru boieri,
Ba Lăpușneanu-i tiran, ba-i fiară făr' de nume,
Ba-i hoț, călău, urgelnic, ba-i ciumă pentru lume.
Așa-i?

BOIERII

Așa!

MOȚOC

Ei bine, ce suntem noi aici?
Stăpâni pe soarta noastră, sau robi plecați sub bici,
Ca, fără de pă sare și fără sânge-n vine,
Noi să răbdăm pe tronul acestei țări, pe cine?
Pe-un tiran, un fățarnic, o ciumă, un viclean,

Un dușman al Moldovei, un hoț, un Lăpușnean?
Răspundeți: se cuvine ca noi să fim o turmă
Și el cu ghioaga-n mână de noi să rădă-n urmă?

BOIERII

Nu, nu!

MOȚOC

Ce dar să facem?

STROICI

Din tron să-l răsturnăm!

MOȚOC

Jurați pe cea icoană că vreți?...

BOIERII

(se scoală și întind mâinile spre icoană)

Jurăm, jurăm!

MOȚOC

Jurați, boieri, că-n ceasul când eu v-oi da de știre,
Voi veți sări la goană cu toți într-o unire?

BOIERII

Jurăm!

MOȚOC

(către cer)

Atotputernic! Tu, Doamne, sfânt, sfânt, sfânt!
Primește la altaru-ți al nostru jurământ.
Și pentru-al țării bine din cer ne luminează
Și inimile noastre acum le-mbărbătează!

BOIERII

Amin!

(Se pun iar pe jilțurile lor.)

SPANCIOC

Amin, dar!... însă întreb iar pe Moțoc:
Dând jos pe Lăpușneanu, urcăm pe cine-n loc?

MOȚOC

Pe-un om viteaz și darnic, de viță strălucită,
Armaș, călăreț ager, cu minte iscusită,
Precum ați spus-o însuși... Pe-un om ce-au învățat
De la-mpărații lumii a fi chiar împărat;
Pe-un om ce are dreptul la tron ca să aspire
Și prin iubirea noastră și prin a lui rudire.

SPANCIOC

Dar unde-i?

(Moțoc se duce la ușa din dreapta, o deschide și aduce pe Despot.)

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT

MOȚOC

Iată-l!

BOIERII

(sculându-se)

Despot?

MOȚOC

Despot!

(Tomșa se ridică indignat, răsturnând jilțul său.)

TOMȘA

Un bizantin!

Un grec!... Ce! oare-n țară nu crește decât spin?
Ce! tot pământul nostru e în așa sterpire,
Și neamul nostru ager e în așa-njosire
Cât pe moșia noastră să nu găsim un pom
Și pentru tronul țării să nu găsim un om!
Unde-am ajuns, o! Doamne? Ce ți-am greșit noi ție

Ca un boier de-ai țării, un moldovan să vie
C-un zvânturat de mână, să ni-l arunce-aici
Ca domn, cum se aruncă pomana la calici!
Rușine, fărdelege, batjocură, trădare!

MOȚOC

Minți, Tomșo!

TOMȘA

O! Moțoace, mă jur: păcatul mare
Că n-ai intrat, bătrâne, de viu chiar în mormânt
C-un ceas mai înainte de-a zice-acest cuvânt!
Vrei greci tu la domnie?... deci sufletu-ți răspundă
De răul care-n țară prin greci o să pătrundă?

MOȚOC

(stăpânindu-se)

Tu aiurești, sărmane... Eu nu-s hain, nebun,
Când vi-l aduc pe Despot și domn eu vi-l propun.
Mi-e inima amară precum îți e și ție
De a vedea Moldova un cuib de anarhie
În care tot smintitul se crede-un om prădat
Când vede tronul țării de altul ocupat.
Mi-e inima atinsă de-a morții grea lovire
De a vedea Moldova un câmp de jefuire
Pe care toți aleargă turbați, neodihniți,
Ca să ajungă tronul din care-s îmbrânciți.
Au ochi ca să nu vadă, urechi să nu audă,
Căci inima lor stearpă cu cârțița e rudă,
Și toți vecinii, dușmani acestei mândre țări,
Gătesc a ei cădere prin chiar ai săi boieri,
Hrănind în al lor suflet o poftă de domnie
Ce-aduce lor pieire și țării calicie.
Destul!... vreau pace-n țară domnind sub cer senin,
Și iată de ce, Tomșo, propun un domn străin.

TOMȘA

Cuvântul tău, Moțoace, mai rău te osândește,
El laudă străinul și neamul tău hulește!

(Despot înaintează cu multă demnitate.)

DESPOT

(grav)

Viteze Tomșa!... Despot, de tine-aici respins,
Respectă tulburarea din sufletu-ți aprins,
Și-n tine el admiră virtutea strămoșească
Ce vrea coroana țării pe-o frunte românească,
Dar dacă prin mânie acum n-ai fi orbit,
De-ai fi, cum se cuvine, cu gândul liniștit,
Ai înțelege, Tomșa, că naștere și nume
Sunt jocuri de-ale soartei care domnește-n lume.
Nu, Tomșa, nu e locul ce face pe-un bărbat
Străin sau fiu al țării, om rău sau lăudat,
Căci omul mare-n suflet, moșnean, străin el fie,
În suflet poartă lumea întreagă drept moșie!
Nu, Tomșa, nu-i cu dreptul de-a zice că-i străin
Acel care dorește la toți noroc deplin
Și care pentru țara ce l-a priimit cu bine
E gata să jertfească tot sângele din sine.
Străin este acela crunt, orb, nelegiuit,
Ce-nfinge-n rana țării cuțitul otrăvit!
Străin este acela ce, orice nume poartă,
Nu-i pasă de-a lui țară chiar de-ar vedea-o moartă!
Nu dar eu, văr cu Doamna, străin aice sunt,
Ci Lăpușneanu, dușman acestui drag pământ!

HARNOV

Jos Lăpușneanu!

STROICI

Moarte hainului!

TOROIPAN

Sfârșească

Și viața-i și domnia!

HARNOV

Și Despot să trăiască!

BOIERII

(afară de Tomșa)

Dar, dar!

TOMȘA

(către cer)

Sunt orbi, o! Doamne, din cer nu-i asculta!

DESPOT

Boieri, recunoștința...

TOMȘA

Recunoștința ta?

Pe cine vrei să-ntuneci?... Cum noi s-avem credință

În vorbele-ți viclene ș-a ta recunoștință

Când tu, chiar văr cu Doamna, fățarnic ca un hoț,

Vrei să răstorni din culme pe ea și pe-al ei soț?

A! șarpe, vrei să luneci sub mantia domnească?

În lături!

DESPOT

Lăpușneanu a vrut să m-otrăvească!

În cupa lui perfidă eu moartea am băut

Și, fără mea ispită, de mult aș fi pierdut.

El vrea a mea pieire?... deci gheară pentru gheară!

El zice: piară Despot!...! eu, Lăpușneanu piară!

MOȚOC

Se va-mplini cuvântu-ți, poporul e cu noi.

TOMȘA

Cu voi poporul?... fie!... eu nu mai sunt cu voi!

Mă duc, vă las orbirii, las țara-n seama voastră.
Să dați seama de dânsa!

(Trece mărteș pe dinaintea boierilor și se îndreaptă spre ușa din fund.)

DESPOT

Ești dar în contra noastră?

Boieri, Tomșa ne lasă... El are-ntru nimic
Lui Vodă să ne vândă.

TOMȘA

(cu dispreț)

Pribeag cu suflet mic!...

Românul viețuiește și moare, când se jură,
Cu arma albă-n mână, nu cu trădarea-n gură.
Învăță de la dâșii a fi român de poți.
Boieri! gândiți la muma ce v-a născut pe toți!

(Iese. Boierii rămân pe gânduri. Despot și Moțoc grăiesc încet deoparte.)

SCENA X

TOȚI, afară de TOMȘA

SPANCIOC

E aspru cu noi Tomșa.

HARNOV

Lăsați-l ca să fie.

Avea gărgăuni poate de domn, cine mai știe?

SPANCIOC

Eu știu... te-nșeli... Nu, Tomșa, român dintre străbuni,
E om în toată mintea, ferit de gărgăuni.
El nu vrea domn pe Despot pentru că-i grec, dar oare
Să n-aibă el dreptate, de țară când îl doare?
Străbunii, duși de timpuri prin feluri de nevoi,
Aveau o zicătoare venită pân' la noi:

“Să te ferești, române, de cui străin în casă.”
Pe mine astă vorbă în pace nu mă lasă,
Boieri, și eu ca Tomșa încep a sta pe gând.

HARNOV

Știi că... mai că... îmi vine... firește judecând...
Mă-ntreb și eu acuma...

MOȚOC

Ce?

HARNOV

Dacă e prielnic,
Deși-am jurat... s-alegem un grec?...

MOȚOC

Om șovăielnic!
Când omul are cuget, cuvântu-i e cuvânt,
Și fapta-i și cuvântul deopotrivă sânt.

HARNOV

Așa-i, dar voi ce ziceți, boieri?

UN BOIER

Știm noi?

MOȚOC

Rușine!

(Despot vine în fața boierilor.)

DESPOT

Boierii stau pe gânduri, nedumeriți?... Prea bine.
Deci facă-se lumină în ochii tuturor
Și spuie toți de-a rândul cu glas deschis: ce vor?
Eu, fără amețeală de visuri de-nălțare,
Vreau gloria Moldovei, și-a ei neatârnaire!
Mai mult!... Vreau să rump jugul cumplit și rușinos

Ce-apasă omenirea în fiii lui Hristos!
Mai mult!... Vreau românimea-nainte mergătoare
În sfânta cruciadă lui Christ liberătoare,
Ca nime-n cursul lumii, nici crai, nici împărat
De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat.
Această sentinelă la răsărit, cu fală,
Are-o menire mare și providențială,
E zidul ce oprește potopul fanatic...
Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!

(O pauză. Boierii încep a se aprinde.)

STROICI

(entuziast)

Dar, dar!

DESPOT

O cruciadă l-apus se pregătește
În contra semilunii lui Mohamed, ce crește
Ca meteor de moarte pe cerul creștinesc.
Doi împărați și Papa, vicar dumnezeiesc,
Filip, Ferdinand, Pavel, cu fulgerii în mână,
Stau gata să detune în hidra cea păgână,
Și tristele victime din tristul răsărit
Așteaptă-acea minune a lanțului zdrobit.
Sublimă încercare! măreață făptuire
Ce-nalță omenirea pân' la dumnezeire!...
Cui se cuvine fala de-a fi începător
De nu acestui ager, mărinimos popor
Ce,-mpărtășind cu Ștefan și inima și gândul,
A îngrozit Osmanul ani patruzeci de-a rândul?...
Iată ce vreau eu, Despot, străinul... Însă voi
Ce vreți?

STROICI

Vrem domn pe tine în pace și război.
În ochii mei deschis-ai o zare nouă, largă...
Tot sufletul spre dânsa cu tine vrea să meargă.

SPANCIOC

Despot!... de ți-a fi faptul ca rostul... să trăiești!
Fii domn!... în țara noastră pe Ștefan s-amintești.

HARNOV

Trăiască Despot-Vodă!

MOȚOC

Tăcere, cumpătare,
Urechea lăpușneană aude-n depărtare.
Boieri, noaptea se-ntinde și timpu-i priincios.
Hai s-ațâțăm răscoala în breslele de jos
Și mâini, în zori de ziuă, să vadă mândrul soare
În brânci pe Lăpușneanu, pe Despot în splendoare!

BOIERII

Hai!

SPANCIOC

(se apropie de Despot și-i dă mâna)

Să fii român verde!

DESPOT

Român m-oi arăta.

STROICI

(dând mâna cu Despot)

Despot, noroc!

MOȚOC

(asemene)

Unire!

HARNOV

(închinându-se plecat)

Mulți ani, măria-ta!

(Ceilalți boieri se-nchină și ies cu toții prin fund.)

DESPOT

(singur)

E vis?... sunt Domn, eu Despot? Din mic iată-mă-s mare!
Boierii, capi ai țării, cu-o nobilă mișcare
Mi-au dat frățeste mâna, voioși m-au aclamat...
Un singur numai, Tomșa, din toți cel mai bărbat...
El mi-a jurat o ură cumplită, ne-mpăcată,
El chiar... mă va ucide când va putea, vreodată...
Un glas de presimțire mi-o spune-n taină... dar
Prudent e să lași viața vrăjmașului barbar?
Răbdare!... a mea spadă o voi plânta-o-ntr-însul,
Și dacă moldovenii vor fi nătângi ca dânsul,
Voi ști eu din lei aprigi a-i face mielușori.

SCENA XI

DESPOT, TOMA CALABAICANUL, ANA, MOȚOC,
MAICA FEVRONIA, SEIMENI

TOMA

(la ușa din fund)

Pe dânsul, copii!

(Seimenii se aruncă pe Despot de-l prind.)

DESPOT

(surprins)

Ce e?

TOMA

(amenințând pe Despot cu pumnarul)

Să nu te miști că mori!

DESPOT

(zbătându-se)

Săriți, prieteni, oameni!

TOMA

Taci, taci, vulpe vicleană.

ANA

(intră speriată din stânga)

Despot!

MOȚOC

(intră prin fund și, văzând lupta lui Despot, se repede asupra lui Toma)

Ce-i?... hoți!

TOMA

(respingând pe Moțoc)

În lături!... Dreptatea lăpușneană

L-a osândit pe Despot la moarte!

MOȚOC

O! calău!

ANA

Ce-aud?... Ah! Despot!...

DESPOT

(lângă ușa din fund)

Ană!...

ANA

(cade leșinată pe jilt)

E mort norocul meu!

(Moțoc și maica Fevronia se apropie de Ana. Seimenii ies prin fund cu Despot.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

CUPRINS

TABLOUL II

Un beci de închisoare. Fereastră cu gratii în stânga. Ușă în fund. O masă cu două scaune în mijloc. Un fânar aprins.

SCENA I

DESPOT

(pe scaun, lângă masă)

O! soartă schimbătoare ce râzi de omenire!
Nebun cine se-ncrede în tine cu orbire!
Nebun cine se urcă pe-al muntelui suiş,
Prapastia-l aşteaptă cu-adâncu-i prăvăliş!...
Aşadar eu, sârmanul, a soartei jucărie,
Ajuns iubit de-un înger, aproape de domnie,
Iată-mă-acum aice din raiul meu căzut
Şi din lumina lumii în umbră iar pierdut!...
Sunt eu?... Sunt treaz?... în viaţă?... şi adevăr e oare?
Eu, Despot, vultur falnic, eu zac la închisoare!

(Se scoală şi cată împrejur)

Aceşti pereţi sunt umezi, trişti, negri!... Ah! ei sânt
Nu ziduri de palate, dar ziduri de mormânt!
În ele cine intră din ele nu mai iese
Decât pe-o raclă neagră cu zilele-i culese!

(Înfiorându-se)

O! reci fiori de groază prin sufletul meu trec.
Răsuflu-aburi de moarte... Un biet străin, un grec,
La cine pot să aflu o rază de-ndurare?
La Doamna numai, însă nici o putere n-are,
Căci Vodă Lăpuşneanu de milă-i depărtat

Cât de pământul negru e cerul înstelat.
Cum?... mort în floarea vieții!... Cum? mort ca un mișel,
Ucis de Lăpușneanu, lipsit de tron... și el!...
O! nu, nu! nu se poate... cu unghiile tocite
Voi sparge-această hrubă ce-n sânul ei mă-nghite.

(Se azvârle turbat peste pereți și-i lovește cu pumnii.)

Deschide-te, morminte!... dă-mi drumul să-mi răzbun.
Cădeți, infame ziduri! *(Căzând pe scaun.)*
Ah! Doamne, sunt nebun...

(După o scurtă pauză.)

Mizerie!... cu gândul pătrund bolta cerească
Și brațul meu nu poate o piatră să urnească!

(Înduioșindu-se.)

*Ah! nu-i nici o sperare... Cei ce m-au cunoscut
*Vor zice-a fost un Despot, a fost... ce s-a făcut?
*Și toți m-or da uitării... chiar Ana... lume, lume!
*Uita-va și amorul și jalnicul meu nume.
Adio, planuri nalte! Adio, mari sperări,
A lumii ideale sublime aspirări!
Adio tot: junie, lumină, fericire...
Nălucă este omul și viața — o clipire.

(Privește fereastră.)

O! Despot, te salută ai vecinicii zori.
Fii om!... Când vine moartea, te-nchină ei și mori!

(Stă abătut, cu capul plecat pe brațul lui.)

SCENA II

DESPOT, CIUBĂR-VODĂ *(intră; ușa se închide după el)*

CIUBĂR

Ei!... Despot, frate Despot, așa-i că ai pățit-o?

DESPOT

(tresărind)

Ce-aud? Ce văd?... Smintitul?

CIUBĂR

Cu Vodă-ai împlinit-o?

(Privește beciul.)

Frumos palat!... privește: ce stofe pe pereți!

Pe jos ce de covoare țesute cu... bureți!

Ce mobile-aurite! Ce mândre policandre!...

Mărire ție, Vodă, măi Vodă Alexandre,

Ce bine știi în curte pe oaspeți să primești

Și pe-ale tale rude cu drag s-adăpostești!

DESPOT

(în parte)

Sărmane Despot!... iată la ce-ai ajuns pe lume:

Să râdă și nebunii de tine cu-a lor glume!

CIUBĂR

Despot!

DESPOT

Ce vrei, năuce?

CIUBĂR

Năuc ești tu și prost.

Tu vezi ce sunt eu astăzi, iar nu ceea ce-am fost.

Am fost odinioară un domn în strălucire

Cât soarele cu mine era-n nepotrivire;

Puternic ca trei Cesari, frumos ca Machedon,

Călare pe un sceptru, iar nu pe-acest baston,

Și mă loveam cu capul de nouri și de stele,

Și măsuram pământul cu pasurile mele!...

Dar Vodă Lăpușneanu, un hoț, un destrămat,

M-a prins și de-a mea vâlfă în drum m-a dezbrăcat.

Și eu și tu ajuns-am ca două frunze-uscate
De-o pânză de paingen în aer aninate.
Tot vântul mic sau mare ne clatină suflând...
Ei! ș-apoi?... Vântul bate și câinii fug lătrând.

(Se apropie de fereastră.)

DESPOT

(în parte, sculându-se)

O! Doamne, să fiu oare și eu în a lui stare,
În câmpul nebuniei pe-un gărgăun călare?
Cum? visurile mele de falnic viitor
Să fi făcut din mine un om aiuritor
Ca dânsul?...

CIUBĂR

Frate Despot, știi tu ce-i mădrăguna?
O fată ce aleargă pe câmpi când iese luna
Și merge de se scaldă în roua de pe flori
Cu gând să se mărite c-un împărat în zori.
Am prins-o într-o noapte, frumoasă, goală, albă,
Dar hoțul Lăpușneanu mi-a șters-o ca pe-o salbă!...
Ce-mi pasă! Scaraoțchi îi este lui nănaș
Iar eu al mădrăgunii sunt mire dragălaș.

(Într-o poză maiestuoasă.)

DESPOT

Dar bine, Ciubăr, spune-mi: Cum ai intrat aici?
Și tu ești ca și mine închis?

CIUBĂR

Eu?... Cine zice

C-a îndrăznit vrodată o mână de capcân
Măcar să se atingă de-al lumilor stăpân?
Nu! Am venit eu însumi la tine-n pușcărie
Trimis de Lăpușneanu să-ți țin tovărășie,

Ca să-ți grăiesc de moarte ca un prieten bun
Pân' ce-a veni călăul, al temniței tăun.

DESPOT

Cum? Lăpușneanu însuși ți-a dat astă solie?

CIUBĂR

El!... și-ți trimite... iată... un dar de berbănție.

(Aruncă pe masă scrinul oferit de Despot Doamnei Ruxandrei.)

Șiraguri și paftale, să ai cu ce-amăgi
Nevasta lui Satana spre a vă îndrăgi.

(Se pune pe un scaun, în față cu Despot.)

Ei!... ce mai zici tu, Despot?... Așa-i că viața-i scurtă?
Așa-i că nu plătește nici cât un dram de turtă?
În faptul viu al vieții ne pare drumul lung,
Trei pași de-abia și-n capăt picioarele ajung.
Omul ca iarba!... viața ca... iapa cea bălțată,
Cât trece dealul mare, nu se mai vede... iată!
Eu unul cred că omul nerezemat de tron
E mic ca și o muscă pe muntele Sion,
Dar tu ce ești acuma sosit pe prag de moarte,
Ce zici?

DESPOT

(în parte)

O! ce idee!... *(Tare.)* Eu zic că relei soarte
E drept să ne supunem când altfel nu putem.

CIUBĂR

Cum asta?

DESPOT

Tu, de pildă, lipsit de diadem,
Să duci o viață tristă și plină de nevoie,
Iar eu în astă țară să fiu domn făr' de voie.

CIUBĂR

Ce? tu? domn?

DESPOT

Eu, Ciubere! (*Tăinic.*) Crezi tu că-s destinat
A trece-n ceea lume taiat sau spânzurat?
Te-nșeli... ai mei prieteni sunt gata ca să vie
În zori, și să mă ducă de-a dreptul la domnie.

CIUBĂR

Ce spui? ce spui?

DESPOT

Și martor mi-e sfântul Dumnezeu
Că eu fug de putere ca de păcat.

CIUBĂR

Nu eu!

DESPOT

Așa-i fatalitatea și n-am, vai, ce mă face.
Am să fiu domn, Ciubere, de-mi place, de nu-mi place.
Ah! (*Face un gest de desperare.*)

CIUBĂR

Și te plângi de asta?... Ești un nebun, nătâng.

DESPOT

Decât păstor de oameni mai bine, zău!...

CIUBĂR

Te plâng!

DESPOT

Eu sunt un biet om simplu, eu n-am visuri deșarte.
De grijile măririi doresc a fi departe.
Mi-e teamă să fiu capul unui popor.

CIUBĂR

Ba, zău!

Decât a fi în coadă mai bine-n frunte vreu.

DESPOT

(*observând pe Ciubăr care se exaltează la cuvintele lui*)

Nu-mi place pompa lumii, nici la a mea ivire

Poporul să m-aclame, poporul să m-admire,
Și oștile să-nchine stindarde-n fața mea,
Și-n frunte-mi să lucească surguciul ca o stea,
Și surlele să cânte, și tunul să detune,
Și clopotele toate în cale-mi să tot sune.
Ș-apoi, Ciubere dragă, eu am cugetul drept
Și mult și greu se bate a mea inimă-n piept
Când știu că tronul țării e dreapta moștenire
A lui Ciubăr.

CIUBĂR

(îmbrățișând pe Despot)

Ah! frate, ești bun, bun peste fire.
Nu eu când vine fala așa zice ba!... Nu eu!
Hei! căci nu vrea norocul să fiu în locul tău!

DESPOT

Ai vrea?

CIUBĂR

Cum nu?

DESPOT

E lesne.

CIUBĂR

Cum, cum, cum?

DESPOT

Foarte lesne.

CIUBĂR

Dar cum?

DESPOT

Te schimbă-n Despot din cap și pân-în glezne.
Și mâini în zori de ziuă poporul adunat
În locul meu te-a duce pe tine la palat.

CIUBĂR

Mâini?

DESPOT

Mâini. (*În parte.*) S-a prins nebunul.

CIUBĂR

(*încântat*)

Despot, m-ai scos din minte.

Domn!... eu, Ciubăr!... dă-mi iute a ta îmbrăcăminte,
Dă-mi pălăria.

DESPOT

Na-ți-o.

(*Ciubăr schimbă hlamida pe mantaua lui Despot.*)

CIUBĂR

Și-n schimb, na stema mea,

Dar fii cu îngrijire să nu te culci pe ea.

(*Schimbă stema pe pălăria lui Despot.*)

DESPOT

Ce-ți pasă; mâini te-așteaptă o stemă-mpărătească.

CIUBĂR

(*vesel*)

A! știu că Lăpușneanu de ciudă-o să plesnească.

DESPOT

Acum ici, lângă masă, te-așează liniștit

Și stai ca un om mare pe gânduri adâncit.

(*Ciubăr se pune pe scaun.*)

Așa, și pălăria pe frunte ți-o apasă,

Nicum să te cunoască cine-ar intra în casă.

CIUBĂR

Bine-i așa?

DESPOT

Prea bine.

CIUBĂR

Dar tu ce-ai să devii?

DESPOT

Eu dintre morți, Ciubere, mă-ntorc printre cei vii.

Noroc de-acuma nouă!... cu pene-mprumutate

Tu zbori către mărire, eu, către libertate!

(Îmbrăcat cu hlamida și încoronat cu stema lui Ciubăr, vine în fața scenei.)

Nebun aici intrat-am? nu știu, dar nebun ies.

Priviți!... din pompa lumii cu ce, vai, m-am ales?

Cu-o stemă de hârtie, cu-o cârpă de hlamidă,

Cu tot ce poate face pe oameni ca să râdă.

Dar bună-i răzbunarea!... pre sfântul Dumnezeu,

Voi râde mult mai tare și eu la rândul meu!

(Iese.)

UN GLAS

(afară)

Stai! Cine-i?...

DESPOT

(imitând glasul lui Ciubăr)

Ciubăr-Vodă.

GLASUL

Treci.

(Hohote de râs afară.)

CIUBĂR

(singur)

Prost!... să-mi lase mie

Tot ce-i mai scump, mărire, putere, avuție,

Și el să nu vroiască a fi chiar domnitor!

Nebun! *(Cască.)* Dar eu cu minte... mă-nalț... și zbor, și zbor

Sus, sus pe vârful lumii ce visul îi arată

Când omul mândru doarme cu gura lui căscată...

Poznașă întâmplare! *(Cască.)* eu domn, eu domn, eu domn!

Pe tron... mă urc... cu fală... și însă... cad de somn!

(Adoarme cu capul pe masă.)

ACTUL III

CUPRINS

Salon în castelul lui Laski, în Ardeal. În fund, ușă mare și largă de capelă. În dreapta, ușă tainică. În stânga, ușă mare. Alături cu capela, o fereastră. Panoplii și portrete de palatini pe pereți. O canapea în dreapta, planul I. O masă mică lângă ea. Pe masă un scrin cu giuvaiere.

SCENA I*CARMINA, DESPOT (pe canapea)*

CARMINA

Tu ești, iubite Despot! te-ascult, te simt, te văd.
Tu ești, inima-mi spune, și tot nu mă încred.

DESPOT

Eu sunt, eu, lângă tine, iubita mea Carmină.

CARMINA

Grăiește-mi, prelungește părerea mea divină,
Îmi pare că sunt prada celui mai dulce vis.
El sufletu-mi îngână și raiul mi-a deschis.

DESPOT

(cuprinzând-o cu brațele)

Nu vezi?... a zburat visul lăsându-mi mie prada.

CARMINA

Ah! Despot, scumpe Despot, mă cred că-s în Grenada!
Vorbește-mi tu de dansa cu glasul tău iubit,
Să mă report ferice în gândul meu răpit
La patria-mi cu soare, cu-amor, cu poezie...
O! magică Grenadă! o dulce-Andaluzie! *(Plânge.)*

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Ah! mă lasă să plâng... mi-e dor...

DESPOT

Nu vreu.

Vreu să-mi zâmbești.

CARMINA

(zâmbind printre lacrimi)

Vrei?... fie... (Plânge.) Ah! nu pot, scumpul meu.

DESPOT

De ce atâtea lacrimi când după despărțire
Ne regăsim ferice în leagăn de iubire?
Când Laski-i dus departe și oaspeții cu el?
Gândește, suntem siguri, noi singuri în castel.

CARMINA

Mă iartă... sunt muncită de-o crudă presimțire...
Fantasma morții zboară pe-a mea închipuire...
De ce te-ai dus de-aice, de ce m-ai părăsit?

DESPOT

Pentru că-mi ești tu dragă, pentru că te-am slăvit,
Pentru că-n exaltare, împins de-a mea simțire,
Am vrut sub cer să-ți caut un cuib de fericire;
Am vrut, lărgind în ochi-ți a lumii orizon,
Să-ți pun pe frunte-o stemă și la picioare-un tron;
Dar soarta pân-acuma s-au arătat contrară...

CARMINA

Ah! lipsa ta, iubite, a fost mult mai amară!
Ai pățimit tu, Despot, știu, multe-ai pățimit,
Dar eu, eu făr' de tine aici cum am trăit?
În lacrimi, în durere, în grijă, în muștrare,
Lipsită de-orice sprijin, străină de sperare,
Închisă-n aste plaiuri sălbatice, pustii,
Câtând ziua și noaptea pe drumuri, dacă vii,
Și-n loc de tine, Despot, găsindu-mă cu cine?

Cu soțul meu, cu Laski, bătrân, gelos de mine,
Cu Zay, al său prieten, un ungur îngâmfat
Ce vecinic mă insultă cu-amoru-i desfrânat,
Și alții de-ai lui Laski tovarăși de beție
Care-i mănâncă-avutul râvnind a lui soție.

DESPOT

Și eu, în gheara morții de două ori cuprins,
Am fost ca prin minune din cleștetu-i desprins
Prin aste talismanuri, prețioase suvenire
De tine date mie în ziua de pornire, *(arată scrinul pe masă)*
Căci glasul lor în taină ziceau: fii fericit!
Carmina te așteaptă, de dânsa ești iubit.

CARMINA

Ah!

DESPOT

Numai pentru tine și pentru altul nime
Am vrut s-ating în zboru-mi a lumii înălțime;
Am vrut și tot vreau încă norocul a cerca
Alături cu mine pe tron a te urca,
Tu prin a ta frumseță regină ești născută.
Eu vreau să fii prin mine în raze învăscută.
Destule zile negre mâhnirii ai jertfit,
E timp ca să reintri în nimbul strălucit
Lipită, alintată în dulce legănare,
Pe-o inimă fierbinte și plină de-adorare.

CARMINA

O! vis din soare!

DESPOT

Visul va fi realizat,
Carmină, căci amorul e zeu înaripat,
Și el ne va conduce, pereche-ncoronată,
Pe tronul cu splendoare din țara-nvecinată.

CARMINA

Pe tron! (*În parte.*) Dorul meu falnic!

DESPOT

Dar!... orice tu dorești
Se va-mplini!... zi numai, iubito, că vroiești.

CARMINA

A! cine-i la-ntuneric și fuge de lumină?
Dar ce pot face?... spune-mi.

DESPOT

Mult poate o regină!
Pe Laski ș-ai tăi oaspeți de vrei a-ndupleca
În calea-mi îndrăzneță cu mine-a s-arunca,
Noi doi avem mărirea, ei fală ș-avuție.

CARMINA

(decisă)

Cu toții, Despot, astăzi se vor închina ție.

DESPOT

O! scumpa mea domniță, tu mă re-nsuflețești.
Ce jertfe vrei?

CARMINA

Vreau numai... pe tron să mă iubești.

DESPOT

Ah! viața mea întreagă a ta-i! (*O strânge la piept.*)
(Zgomot de cai în curte.)

CARMINA

(mergând la fereastră)

Ce-aud afară?

A!... Laski și prefectul Zay vin... Iată-i, la scară
Au și sosit... O! Doamne, ce supărare!

DESPOT

Zay

Dispune de-o oștire cu zece mii de cai.

El poate să m-ajute.

CARMINA

Cum?

DESPOT

Luând învoire

De la-mpăratul.

CARMINA

Bine; azi am să-i fac primire

Ca niciodată, însă gelos să nu apari.

(Râzând.) Zay crede că-i Apolon pierdut printre maghiari.

SCENA II

CARMINA, DESPOT, LASKI

LASKI

(afară)

Carmina!

(Carmina se depărtează de Despot și merge spre ușa din stânga.)

CARMINA

(lui Despot)

Vine.

LASKI

(intrând prin stânga, sărută pe Carmina)

Carmen!... A! Despot?... scumpe frate.

DESPOT

Scumpul meu Laski!

LASKI

Cum?... pe neașteptate?

Ce vânt, ce întâmplare la noi iar te-au adus?

Când ai venit?

CARMINA

Chiar astăzi.

DESPOT

Și multe am de spus.

LASKI

Zi, sunt cu nerăbdare...

CARMINA

Laski, o întâlnire

Își pierde, când sunt martori, sincera ei pornire.

Aveți, cred, multe taine... aice dar vă las.

LASKI

Mergi, dragă, în grădină; acolo au rămas

Și Zay ș-ai noștri oaspeți...

CARMINA

Mă duc.

*(Ea preschimbă cu Despot o ochire fugitivă și iese prin stânga
condusă de Laski până la ușă.)*

SCENA III

DESPOT, LASKI

LASKI

(întorcându-se repede)

Acum răspunde:

Prin mari furtuni trecut-ai... o știi; însă de unde
Revii?

DESPOT

De la Moldova, din iad, unde am fost
Zdrobit, și vin la tine să caut adăpost.

LASKI

Cum? tu renunți?...

DESPOT

Nu, Laski!... un om viteaz din luptă
Nu se retrage grabnic când arma lui e ruptă.
Destinul crunt l-oi frânge din nou sub pașii mei.

LASKI

A! bravo!... Așa, Despot, te vreau.

DESPOT

Așa mă vrei?

Iubite Laski, crede că-n viața-mi tulburată
Nu am pierdut credința în tine niciodată.
Deci vin aice iară ca barca la liman
Și-ți zic: întinde-mi mâna... sunt domn până-ntr-un an!

LASKI

Și mâna și averea toată-a mea putere
Sunt ale tale, Despot... Dispune,-ordonă, cere,
Ce vrei?

DESPOT

Vreau bani și oameni.

LASKI

Bani? voi amaneta

Moșiile, castelul, și sper a căpăta
Vreo zece mii de galbeni... de nu, chiar le voi vinde
Ca să putem în grabă războiul a-ntreprinde.

DESPOT

Atâta sumă numai?

LASKI

Mai mult nu cred să pot,
Căci... ți-o declar în taină, sunt ruinat de tot.

DESPOT

Tu, ruinat?

LASKI

A! frate, nu-ntârzie ruina
Când Laski-i palatinul și Carmen palatina!
*Eu, știi, cu mâna spartă, născut risipitor,
*De tot ce-i scump, tablouri, cai, arme, iubitor,
*Ținând casa deschisă în care tot drumețul,
*Zi, noapte, își găsește culcușul și ospețul,
*La vârstă-naintată pierdut de-namorat,
*Cu-o nobilă spaniolă voios m-am însurat,
*Carmina din Grenada, silfidă-ncântătoare
*Cu foc de soare-n suflet și-n ochi cu foc de soare!...
*Sosită-aici, sărmana!... în tristul meu castel,
*Urâtul o cuprinse și, ca s-o scap de el,
*Am aruncat cu pumnul întregul meu tezaur,
*Vroind să-ntind pe cale-i un lung covor de aur...
*Am adunat în juru-i poeți și baladini
*Ș-o curte-mpărătească de neaoși palatini...
*Dar oricare fântână de la o vreme seacă...
*Ce vrei?... ș-a mea avere către secare pleacă!
Deci azi, ca jucătorul ce-aruncă nu-n zadar
Pe cartea unui altui chiar ultimul dinar,
Vroiesc cu tine, Despot, să fac tovărășie
De câștigat în parte, eu bani și tu domnie...
Ș-arunc pe a ta carte întregul meu avut.

DESPOT

Eu, domn, îți dau Hotinul cu-ntregul său ținut,

LASKI

Primesc! noroc!

(Dau mâna amândoi).

DESPOT

Dar oameni?

L A S K I

Oameni? A! hoit să fie,
De corbi nu este lipsă... Câți trebuie? o mie,
Trei, patru, șapte, zece?... în vânt cât oi striga,
Mulțime de strânsură aici va alerga,
*Hoți buni de ștreang, la ștreanguri meniți cum li se cade,
*Ce știu numai să ardă, să taie și să prade.
*Chiar în castel acuma avem câțiva străini,
*Năprasnici șefi de bande, eroici spadasi
*Ce vântură Europa cu spada vecinic goală,
*Câtând moartea-n războaie ș-având groază de boală.
*Villem care comandă cincizeci de burghinioni,
*Rozel ce are-n mână-i o sută de valoni
*Și Sedleț și Legmanul cu multă călărime,
*Ș-Anton iubit fanatic de crunta secuime,
*Și alții mulți, afară de toți voinicii mei
*Ce-s lupi când n-au prilejul ca să devie lei.

D E S P O T

Prea bine, dar cu-o mână de bravi, cât de bravi fie,
A merge la Moldova ar fi o nebunie.
Știi însuți: moldovanul e iute la război.
Tot omul e în stare a se lupta cu doi.
Ne trebuie-o putere, pot zice-mpărătească.
Nu se învinge lesne o țară românească...
Ce zici de Zay prefectul?... El este ascultat
De Ferdinand?... Cum oare l-am face aliat?

L A S K I

O! de-ar vrea Zay, complotul cu sprijinul său tare
Ar merge strună, însă...

D E S P O T

Ce strică o cercare?

LASKI

Hai să cercăm, dar află că Zay, prefect regal,
Ți-a cere-n schimb de sprijin ca să devii vasal
Lui Ferdinand.

DESPOT

Eu?

LASKI

Spune: primești cu el a face
Tratat de închinare fie-n război sau pace?

DESPOT

(după o pauză)

Primesc.

LASKI

Deci adă mâna... Noroc!... ș-acuma hai
În turn... Acolo tainic să te-nvoiești cu Zay...
Dar, iscăbind tratatul, vei fi tu cu credință?

DESPOT

Credința cea mai sfântă... *(În parte.)* Cât mi-a fi de priință.

LASKI

Moldova închinată lui Ferdinand... Ce dar!
Și pentru-a lui coroană ce scump margaritar!

DESPOT

Prea bine; dă de știre lui Zay cât mai degrabă.

LASKI

Merg; tu ascute-ți limba și să te văd la treabă...

(Iese prin dreapta.)

DESPOT

N-ai grijă,-n trei cuvinte pe Zay l-am încurcat *(în parte, vesel)*
Prin farmecul Carminei, frumosul avocat.

(Iese după Laski.)

SCENA IV

CARMINA, ROZEL, SOMMER, ANTON SECUIUL
și alți aventurieri (Intră pe ușa din stânga.)

ROZEL

- *Contesă, Francisc Primul, al Franței galant rege,
- *Erou, poet și vesel, iubea mult a culege
- *Pe câmpi de sânge lauri, în lume desfatări
- *Și pe frumoase buze fierbinte sărutări.
- *Eu am, francez ca dânsul, aceeași aplecare
- *Și pentru vitejie și pentru sărutare.

CARMINA

(râzând)

- *Te cred, însă un rege cu titlul de galant,
- *Când n-ar purta coroană, cum s-ar numi?

ANTON

(posomorât)

*Berbant.

ROZEL

- *A fi berbant e probă de-o inimă-arzătoare
 - *Și de-o natură vie, artistă, simțitoare,
 - *Ce lesne se înalță spre tot ce-i luminos,
- (râzând) Lăsând pe-Anton Secuiul să mormăie pe jos.

ANTON

(în parte)

- *Frând tueș!

SOMMER

- *Francisc Primul, rege-n galanterie,
- *A și compus, îmi pare, o mică poezie,
- *Un cântec, o deviză cu vesel înțeles?

ROZEL

- *Dar, Sommer, aste versuri ce le cânta ades:

*Femeia este schimbătoare,
*Nebun cine se-ncrede-n ea!

CARMINA

*A! pentr-un galant rege ideea nu-i galantă.

ROZEL

*Eu am mai completat-o prin astă variantă:

*Femeia des e schimbătoare,
*Ferice cui se-ncrede-n ea!
*Ah! deie-mi dulcea sa favoare
*Și schimbe-se-apoi cât a vrea!

(*Toți râd*)

CARMINA

*Bravo, Rozel!

ANTON

*Palavre!... mai bine-n războire
*Aș vrea ca să se schimbe această amortire
*Ce se numește pace, căci timpul de răgaz
*Preface-n om netrebnic pe omul cel viteaz.

CARMINA

*Cum? preferați războiul decât o viață lină?

ANTON

*Da! paloșului nostru i-e teamă de rugină.

ROZEL

Contesă, – orice ființă se naște pre pământ
Cu-o tainică menire, c-un dor și c-un avânt,
Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume
Și dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine, fiți dar veseli; eu cred că nu târziu
Se va preface-n faptă un dor atât de viu.

ROZEL

Ne-nșeli?

CARMINA

Nu; am o veste, o veste cum vă place...
De când a voastră armă dormind în teacă zace
Urâtul vă mănâncă de vii; sunteți mârniți,
Cu ochii stinși, la față galbeni și veșteziți,
Cât cine-acum vă vede și cine vă cunoaște
Se-ntreabă cu mirare: Ce sunt? ostași ori moaște?

ANTON

Așa-i!... decât urâtul, mai bine ștreangu-n gât...

CARMINA

Eu v-am găsit de lucru și leacul de urât.
Sus paloșul la soare!... sus fruntea!... vântul bate
Și-ndeamnă a navală în țări învecinate.
Vroiți voi după dânsul cu toți să vă luați?

TOȚI

Vrem!... unde?

CARMINA

Nu departe... colea, peste Carpați.

ANTON

Cum? la Moldova?... Ellen!

CARMINA

Acolo stăpânește
Un domn pe care țara întreagă îl urăște.
Cât îți sufla deasupra-i, din tron el va cădea
Și toată-a lui avere a voastră-a rămânea.

ROZEL

Dar tronul său?

CARMINA

Acelui cu inima regească

Ce-a ști cu mâna largă pe toți să răsplătească,
Lui Despot.

TOȚI

Despot?

ROZEL

Fie!... de-l vrei, și eu îl vreu.

ANTON

Și eu!

CEILALȚI

Și eu!

CARMINA

(în parte)

O! Despot, ești domn, iubitul meu!
Curând dorința noastră va fi realizată!

SCENA V

Cei dinainte, DESPOT (vine repede din dreapta, tulburat)

DESPOT

Amici!... din turn zărit-am o numeroasă ceată
Venind despre Moldova cu steag moldovenesc.
Ei par că vin aice... E poate-un sol domnesc
Trimis de Lăpușneanu în goană după mine.

CARMINA

Ce?... în castelul nostru?

DESPOT

(la fereastră)

Priviți! aice vine!

Dar!... ceata lângă poartă, afară, s-a oprit.

ROZEL

De-a fi un sol de pace, să fie bun sosit,

De nu, amar de dânsul!... cu astă pală vie
Îi dau pe ceea lume o grabnică solie.

CARMINA

Ba nu, Rozel; stai pașnic... De-a fi sol moldovan,
Ca să scăpăm pe Despot urmează al meu plan...

ROZEL

Cum?

CARMINA

Mergi de pregătește capela funerară
Ca pentru-o nmormântare.

SCENA VI

Cei dinainte, LASKI (intră din dreapta), PISOZKI (intră din stânga)

LASKI

Ce vuiet e afară?

Ce oameni sunt la poartă?

CARMINA

(la fereastră)

Pisozki-n foișor

De sus cu ei grăiește... vom ști curând ce vor.
Iată-l că vine.

PISOZKI

(intrând)

Pane!... sosit-au cu putere

Un sol de la Moldova.

LASKI

Ce caută? ce cere?

PISOZKI

Nu știu, însă de Despot, sosind, a întrebat.

DESPOT

De mine?... Lăpușneanu în urme-mi a călcat...

LASKI

(lui Pizozki)

Mergi!... porțile deschide!... ostașii să se-adune
În șiruri pân' la scară; fanfarele să sune
Și steagul să se-nchine deplin desfășurat
În calea lui, căci solul e ca și-un împărat.
Mergi.

(Pizozki iese.)

CARMINA

Laski, astă pompă?...

LASKI

E dreaptă; se cuvine.

CARMINA

Dar se cuvine, spune, din casă de la tine,
Răpind pe al tău oaspe un braț îndrăznitor,
Să lase-o pată neagră pe vechiul tău onor?

LASKI

Contesă, te alină. Bătrânul Laski știe
A-și împăca onorul cu sacra-i datorie.
Lui Sigismund al nostru credință am jurat.
Respect pe el în solul trimis de-un aliat.

CARMINA

Respectă tu calăul, eu respectez victima.
Țin oaspele în casă și dau afară crima,
Căci e o crimă oarbă de-a vinde-oaspele său.

DESPOT

Mai bine moarte mie!

CARMINA

Tăcere!... te scap eu.
Cu mine vină-n grabă; prin moarte simulată,
Să te ferim, amice, de moarte-adevărată.

(Iese cu Despot prin dreapta.)

L A S K I

A! planu-i bun; vă duceți.

(Fanfare în curte.)

SCENA VII

L A S K I, A N T O N S E C U I U L, S O M M E R și ceilalți oaspeți în dreapta,
P I S O Z K I, T O M A C A L A B A I C A N U L, urmat de seimeni, C A R M I N A

P I S O Z K I

(intră anunțând)

Solul!

L A S K I

(făcând doi pași înaintea solului)

Fii bun venit!

T O M A

(intră prin ușa din stânga, întovărășit de doi căpitani de seimeni)

Eu, Toma, sol de pace, în numele slăvit
Lui Vodă Lăpușneanu, Domn țării moldovene,
Și-n numele lui Sigmund, Domn țării ardelene,
Vin ca să cer pe Despot aici adăpostit.
Lui Vodă el e dușman viclean și ne-mblânzit;
Deci viu și-ntreg am ordin să-l iau, să-l duc în țară.
Am zis.

(Carmina reintră și se oprește lângă ușa din stânga.)

L A S K I

Ești sol de pace?... deci, Toma, îți zic iară
Bine-ai intrat în casă-mi... și iată-al meu răspuns:
În zidurile mele oricine a pătruns
Devine-un oaspe sacru, căci legea ospetiei
Îi pune-un scut puternic sub pavăza frăției.

Aici eu sunt stăpânul!... Aici stăpân sunt eu
Mai mult decât un rege stăpân pe tronul său,
Și nime n-are voie, și nime drept nu are,
Cerându-mi pe-al meu oaspe, să-mi ceară o trădare!
Un oaspe face parte din zidul strămoșesc
Precum onorul sacru din suflet omenesc.
O piatră scoasă... zidul slăbit se prăbușește.
O faptă rea... onorul ca frunza veștezește...
Eu sunt dintr-acei oameni ce viețuiesc și mor
În casa lor întreagă cu-ntreg onorul lor!

CARMINA

(întinzându-se)

Bine, Laski.

TOMA

Destulă atâta limbuție.
Nu mă uimești pe mine cu seaca ta mândrie.
Ți-am spus că vreau pe Despot viu... în zadar pe el
Tu cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel...

CARMINA

Castelul n-are teamă de oaspeți a răspunde.
Pe vii el nu-i tradează, pe morți el nu-i ascunde.
Despot e mort!

TOMA

Mort, Despot?

CARMINA

Îl ceri tu în zadar.

A fost rănit de moarte trecând peste hotar
Ș-au expirat aici în crâncenă durere.

TOMA

Nu cred; e iscodire vicleană de muiere.
Seimeni! naval cu toții... Castelul cercetați
În numele lui Sigmund și Lăpușneanu.

(Câteva seimeni intră pe scenă.)

CARMINA

(se repede înaintea ostașilor)

Stați!

Vroiți pe Despot?... Iată-!... *(Deschide ușile din fund.)*

Notă: Se vede lăuntru capelei luminată cu policandre. Pe o masă acoperită de catifea neagră stă Despot lungit, palid ca un mort, și cu crucea pe piept. Câțiva călugări îl înconjură purtând torțe aprinse. Rozel, deghizat în capucin, stă în genunchi lângă catafalc. Un cor de glasuri, împreună de acordurile unui organ, psalmodiază: *“Beati qui moriuntur in Domino”*.

TOMA

(oprindu-se lângă ușa capelei)

Mort?

CARMINA

Mort!... Te du de spune

Lui Vodă, a sa frunte cu lauri s-o încunune.

El a ucis pe Despot!

TOMA

E mort!... Chiar mort îl vreau.

(Face un pas. Rozel se scoală și se pune în fața lui Toma pe pragul capelei.)

ROZEL

În lături toți!... Cadavrul este-a lui Dumnezeu.

TOMA

(amenințător)

În lături tu!...

ROZEL

Profane, turbarea-ți e semeață.

Respectă măcar moartea în omul fără de viață.

(Laski înaintează maiestos.)

Stai, Toma!... Lăpușneanu a vrut pe Despot viu.

Solia-ți încetează aproape de sicriu.

(Toma stă puțin nedumerit, în vreme ce ușa capelei se închide, după ce mai întâi Rozel și alți ostași deghizați în călugări au ieșit și s-au pus de pază dinaintea capelei.)

TOMA

(către seimeni)

E mort! pentru domnie deci teamă nu mai este.
Haideți, lui Lăpușneanu să ducem astă veste.

(Iese cu seimenii lui.)

CARMINA

(la fereastră)

S-a dus, curtea-i deșartă și poarta s-a închis.

(Merge la ușile din fund.)

Despot!

(Ușile se redeschid. Despot apare pe prag.)

SCENA VIII

Cei dinainte, DESPOT, ROZEL

DESPOT

Iată-mă-s iară mai viu și mai decis!

(Înaintează în mijlocul scenei, scoțând spada.)

Din toate-a noastre spade să facem toți o spadă,
Pe Vodă Lăpușneanu la vulturi să-l dăm pradă.

ROZEL

Pas, Despot!... unde-i merge, voi oși mergem și noi!

DESPOT

Norocul și izbânda cu mine și cu voi!

Să dăm armelor noastre atingerea frățească.

(Toți în fund ating vârfurile spadelor.)

Scânteia-nflăcărării din ele să zbugnească,
Ș-acea scânteie zboare ca fulger răzbitor

Lui Lăpușneanu-n frunte să scrie: trădător!
 Acum el mort mă crede?... Eu mort, și el în viață,
 E timp viul cu mortul să se-ntâlnească-n față.
 La arme, frați!

TOȚI

La arme!

DESPOT

Ca domn sau ca ostaș,
 În luptele de moarte mă jur a fi fruntaș!
 La lupte, frați!

TOȚI

La lupte!

LASKI

Deci haideți, fiecare
 Să ne-adunăm ostașii în codri, la hotare.

TOȚI

Hai!

DESPOT

Gloria vă cheamă!... zburăți la glasul ei!...

LASKI

Ha!... moarte sau izbândă!

DESPOT

Izbândă, frații mei!

(Toți pleacă prin stânga. Laski se întoarce de la ușă și zice lui Despot:)

LASKI

Tu, stai ascuns aice pân' ce ți-i lua zborul.
 Te las. *(Iese.)*

DESPOT

(întinzând brațele)

Carmina!...

CARMINA

(aruncându-se în brațele lui Despot)

Despot!

DESPOT
Al nostru-i viitorul!...
(Cortina cade.)

CUPRINS

ACTUL IV

Sala tronului în palatul de la Suceava. În dreapta, pe planul I, o fereastră. Pe planul II, tronul cu cortine de catifea stacoșie și cu torsade de aur. În fund, arcade ce se deschid pe o altă sală mare. În stânga, ușa apartamentului domnesc. Pe pilastrele arcadelor, panoplii, dintre care una compusă de armele lui Ștefan cel Mare.

SCENA I

LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE (în sentinele lângă arcade)

LIMBĂ-DULCE

Ai fi crezut, fârtate, acum trei ani ș-o lună,
Că Despot, ca un fulger plecat dintr-o furtună,
Pe Lăpușneanu-n frunte de-a dreptul va lovi
Și oastea lui domnească în clipă-o va strivi?

JUMĂTATE

Hei! dacă vânzătorul Moțoc nu-ntorcea cuiul
În broasca țării, Despot și Zay și-Anton Secuiul
Nu-ntrau așa de lesne în țară... dar Moțoc...
Trădarea cică-i fiară cu zece limbi de foc.

LIMBĂ-DULCE

Ce vrei?... așa e lumea! și, iată, ca prin vrajă,
El domn, și noi, plăieșii, la ușa lui de strajă.

JUMĂTATE

Hei! bine zicea tata: La noi să nu te miri
Aici când îi vedea plopul dând flori de trandafiri.

Câte-am văzut cu ochii de când suntem pe lume!
Războaie, năvălire, lăcuste, focuri, ciume,
Și dintre toate răul cel mai îngrozitor —
Lupta-ntre frați, pieirea sărmanului popor!

LIMBĂ-DULCE

Adânc ți-e rostul!... parcă te-aud citind pe carte.
Dar Vodă Lăpușneanu știi unde-i?

JUMĂTATE

Hăt... departe,
În Țarigrad, cu Doamna și copilașii săi.

LIMBĂ-DULCE

Ce-o fi făcând el oare?

JUMĂTATE

El!... paște bobocei.

LIMBĂ-DULCE

Ba, mai degrabă-aș crede că Vodă alungatul
Pe Despot, mări,-l paște întocmai ca păcatul.

JUMĂTATE

Se poate, căci în țară, sub domnul ist grecesc
Străinii calu-și joacă și zilnic se-nmulțesc,
Încât noi, pământenii, purtându-i în spinare,
Nu mai avem în țară nici loc de îngropare.

LIMBĂ-DULCE

Pământul gras priește spinoaselor urzici.
Moldova-i năvălită de greci și eretici,
Și biruri peste biruri, vânatu pentru masă,
Ș-un galben pe tot anul de fiecare casă,
Încât biata sudoare a muncii s-a schimbat
Într-un pârau de aur ce curge la palat.
Pe noi ne duce foamea la margine de groapă
Și din avutul nostru lăcustele se-ndoapă.

Rău e când râde culmea de mușuroi, de jos,
Dar vai de cap când talpa-i mâncată pân' la os!...
Aceste gânduri negre în mine turba-mplântă
Și, zău, simt câteodată că dracul mă descântă,
Mânia fierbe-n mine și, de n-aș fi plăiaș,
De n-aș fi român, frate, m-aș face ucigaș!

JUMĂTATE

Hei! asta, Limbă-Dulce, n-ar fi încă nimică.
Românul rabdă multe, căci el e tare-n chică.
El are mâna largă, deși este sărac,
Lipsit de lumânare, lipsit și de colac;
Dar Despot cu păcatul a dat mâna frățească,
El râde cu păgânii de legea creștinească,
Icoane și potire el le topește-n bani
Și vrea pe toți românii să-i facă luterani.
Crezi tu una ca asta?

LIMBĂ-DULCE

O fi vroind păgânul,
Îl cred, o fi vroind-o... nu vrea însă românul!
În lege ca în piele-i născut, el bucuros
Dă pielea, dar rămâne în lege-i credincios!
(*Tropote de cai și strigăte de "Ura!" afară.*)

JUMĂTATE

Dar ce s-aude?

LIMBĂ-DULCE

Vine măria-sa călare.

JUMĂTATE

De unde oare vine acum?

LIMBĂ-DULCE

De la primblare,
Ca totdeauna... Iaca, a și sosit... La loc! (*Se pun în sentinele
în fund.*)

(Noi strigăte afară: "Ura! să trăiască Vodă!")
Bețivii strigă "Ura" cu glas din poloboc.
(După intrarea lui Despot, ei se retrag dincolo de arcade.)

SCENA II

DESPOT, LASKI, SOMMER

DESPOT

A! dulce este viața și bună e puterea
Când Domnul răspândește în țară mângăierea
Și mii de mii de glasuri într-un acord frățesc
Cu-a clopotelor zvonuri în cale-i se unesc!

SOMMER

Cât vulturul ești falnic, și cât albina harnic,
Cât toamna cea mănoasă îmbelșugat și darnic!
Cum dar să nu te-aclame poporul fericit?

DESPOT

Sunt vesel, mă simt mare, puternic și iubit,
Și de-ntâlnesc mâhnirea, eu râd, iar ea dispare
Ca negurile dese când soarele răsare.
Îmi pare, scumpi prieteni, că cerul mai senin
Creat-a pentru mine cel mai frumos destin
Și cel mai demn de-un suflet cu-avânt de înălțare:
Mărirea-ncoronată de-a lumii adorare!
Căci m-am nălțat prin mine și brațu-mi hotărât,
Lovind orice obstacol, minuni a săvârșit.

SOMMER

Pe-o bună hotărâre când brațul se măsoară,
El mic, printr-înșa crește, și munții mari doboară.

LASKI

Așa-i!... pe Lăpușneanu învins, rățăcitor,
Silitu-l-ai cu spaimă să fugă la Bosfor

Ș-acolo să tânjească în lăncedă sclavie
De-a tronului Moldovei duioasă nostalgie.

SOMMER

Hmm!... Lăpușneanu însă nu-i om, măria-ta,
Din moartea-i aparentă a nu se deștepta.

DESPOT

O știu; cunosc prea bine a sale intrigi, însă
Politica turcească în punga mea e strânsă.
Ea suferă de-o boală... de aur; eu, bun vraci,
Vro zece mii de galbeni i-am dat peste haraci,
Ș-așa de bine, Sommer, i-am lecuit durerea,
Cât Soliman Sultanul mi-a confirmat puterea,
Lăsând pe Lăpușneanu străin de diadem
Și mie trimițându-mi o pală ș-un alem.
Azi trebuie să vie Ahmed Bairactarul
Cu pompă-orientală ca să-mi aducă darul...
Boierii însă nu știu de birul ce-am mărit.

SOMMER

Oricare act în taină e mult mai nimerit.

LASKI

(râzând)

Dar ce-or zice boierii?... dar ce-a zice poporul?

DESPOT

(supărat)

Boierii toți vor zice cum zice domnitorul.
Poporul e din fire-i blajân și înțelept.
El dă tot pentru Vodă când Vodă este drept.

LASKI

Și Vodă-i drept!... o știe în lume orișicine...

(Apropiindu-se de Despot.)

Ostașii mei cer plata ce lor li se cuvine.

DESPOT

Iar plată, iar?

LASKI

(încet și amenințător)

Gândește că ei cu pieptul lor

Fac zid între Moldova și între domnitor.

DESPOT

(încet lui Sommer)

Când oi scăpa de dâșii?

SOMMER

(încet)

Când s-a îndura cerul.

DESPOT

(lui Laski)

Mergi de te înțelege cu Harnov vistierul.

(Laski se închină și iese prin fund în dreapta.)

SCENA III

DESPOT, SOMMER

DESPOT

Omidă nesățioasă!... Sommer, l-ai auzit

Cum căina poporul de dâșii calicit?

Dar cine poate zice că-i jertfa nepăsării?

Că nu doresc a-l pune pe calea-naintării,

Când am fondat cu tine și Peucer Gaspar

A noastră-Academie din târg de la Cotnar?

Când eu la despărțenii pun stavili numeroase,

Când, afirmând a țării vechi datini glorioase,

Am și bătut monedă cu efigia mea?

(Arată o monedă de aur.)

Privește și citește ecserga de pe ea.

SOMMER

(citind)

*“Heraclidis. Despote Patris Patrice Vindex et Defensor
Libertatis Patrice.”*

Ecserga e pompoasă, dar nu este deplină,
Căci a uitat Ardealul și țara cea vecină,
Valahia lui Mircea.

DESPOT

Dar eu nu le-am uitat!

Eu vreau cu trei coroane să fiu încoronat,
Cu-a mea, cu a lui Mircea ș-a lui Sigmund Polonul.
O! gândul meu în zboru-i străbate orizonul.
Peste Carpați pe Sigmund îl sap, și în curând
Moldova cu Ardealul vor fi tot într-un gând.
Rozel s-a dus din parte-mi în țara bulgărească
Și-n Grecia, răskoala creștină s-o urzească.
Ah! Sommer, vreau a pune, trecând peste Balcani,
Piciorul meu în cuibul cumpliților sultani.

SOMMER

Sublim avânt!

DESPOT

Norocul îmi va-ntări avântul
Când spada mea vitează își va rosti cuvântul.

SOMMER

Pe-a gloriei nălțime pas, zbori, măria-ta.
Și eu, poetul Sommer, triumful ți-oi cânta.

(Sunete de clopote în oraș. Trece o procesiune sub ferestre.)

Dar clopotele sună... Să fie-o sărbătoare?

DESPOT

Ba nu... o simplă rugă de ploaie cerșetoare.
E secetă în țară și, după-un vechi eres,
Toți preoții cu prapuri și cu icoane ies

La câmp ca să înalțe la cer o sfântă rugă,
(râzând) Pe când poporul primblă prin sate-o papalugă.
 Privește al prostimii cortegi nenumărat,
 Conduc de-o psalmodie cu tonul trăgănat,
 Cum merge cu spăsire și cum îngenunchează
 Crezând că mândrul soare se și înnoarează...
 Ha, ha, popor nemernic și superstițios!...

(Privind cu luare-aminte pe fereastră.)

Dar ce văd?... un călugăr fanatic și bărbos?
 Să juri că-i Ciubăr-Vodă. *(Strigă afară:)* Părinte, mucenice;
 Ce veste-n ceea lume?... Vin' de mi-o spune-aice.

(Întorcându-se către Sommer.)

A! Sommer, te repede din cale-i să-l oprești
 Și să-l trimiți la mine; apoi să te gătești
 Ca rector a te-ntoarce l-a noastră-Academie
 De la Cotnar, acolo poemul meu vei scrie.
 Cu-a mea prerogativă ce Carol-Quint mi-a dat
 Azi te numesc al Curtei poet laureat.

SOMMER

Pentru-a cânta pe Despot ar trebui un Omer.

DESPOT

Nu-s încă Agamemnon, mă mulțumesc cu Sommer.

(Sommer iese prin fund, în dreapta.)

DESPOT

(singur)

Ciubăr-Vodă călugăr!... Cum? din senin, din vânt,
 Spânzurătoarea face dintr-un nebun un sfânt?...
 Ce-ar râde-acum Carmina, ea care este-n stare
 A-nebuni chiar sfinții cu-o simplă sărutare!

(Pe gânduri.)

Carmina!... către dânsa mă simt eu strâns legat.

Promisu-i-am chiar tronul... iubirea i-am jurat,
Și ea, în părăsire văzându-se uitată,
Aice de trei zile sosit-a desperată.
Ea stă-n palat ascunsă... Ce-o să devin cu ea,
Căci a se reîntoarce l-al ei castel nu vrea,
Și Laski-i în Suceava!... pericolul sporește...
Dar știe de pericol femeia când iubește?
Amoru-i pune-n suflet puteri dumnezeiești...

SCENA IV

DESPOT, CIUBĂR-VODĂ (în haine de călugăr, intră prin fund)

CIUBĂR

Măria-ta...

DESPOT

(râzând)

Nu-i glumă!... Cum?... tu, Ciubere, ești?
Tu, care-odinioară purtai un falnic nume,
Azi te revăd călugăr, re-ntors din ceea lume?
Prin ce minune stema căzut-a de pe cap
Și-n locul ei pe frunte-ți crescut-au un potcap?

CIUBĂR

(grav)

Așa vroita cerul!

DESPOT

Dar cerului ce-i pasă
Să porți pe ai tăi umeri hlamidă sau o rasă?

CIUBĂR

Ce vrea cu noi el face!... Tu-n umbră aruncat
Din ura lăpușneană prin mine ai scăpat.
Am fost eu dus la moarte în locul tău, și-n urmă
Trimis din mila Doamnei în creștineasca turmă.

Acum eu sunt călugăr smerit dar luminat,
De vechea-mi nebunie prin rugă vindecat.

DESPOT

Ce? nu mai visezi tronul?

CIUBĂR

Las altor minți ușoare,
Râvnind deșertăciunea, a rătăci sub soare.
Eu m-am retras în umbră aproape de mormânt,
Slăvind în lume numai pe Dumnezeuul sfânt,
(*cu extaz*) Lumin-adevărată!

DESPOT

Duioasă convertire!

Deci nu mai ești, Ciubere, al mădrăgunii mire,
Călare pe un sceptru, frumos ca Machedon,
Cu tron pe cap?

CIUBĂR

Altarul m-a vindecat de tron.

DESPOT

Ha, ha! pricep, hlamida ți-a fost haină fatală?
Tu ai înlocuit-o prin haina monahală
Ca să înșeli mai lesne poporul credincios.

CIUBĂR

(*indignat*)

Nu-i înșelat acela ce crede în Hristos!

DESPOT

Îți place peste țară să-ntinzi întunecimea
Și prin eresuri proaste să speculezi mulțimea,
Făcând-o, când nu plouă, s-alerge câmpii...

CIUBĂR

Eu?

DESPOT

Tu!... vrei să-nșeli și oameni și chiar pe Dumnezeu! (*Râde.*)

CIUBĂR

Tu râzi de o credință preasfântă și străbună,
O! Despot, dar ia seama, ia seama la furtună!

DESPOT

Furtuna e în tidvă-ți, Ciubere... Drept să spun,
Erai mult mai cu minte pe când erai nebun.
Mergi iar la mănăstire să-nchizi a tale zile
Sub sfintele molitve a Sfântului Vasile.

CIUBĂR

Nebuni odinioară am fost, Despot, noi doi,
Dar tu rămas-ai singur nebun dintre-amândoi,
Căci fugi de fapta bună, de cer și de crezare
Ca liliicii nopții ce fug de ziua mare.
Tu crezi, beat de putere, că Dumnezeu de sus,
Se-nchină ție, vierme, și e al tău supus...
Rămâi în întuneric! (*Către cer.*) O! Doamne, cu-ndurare
Dă orbilor lumină și răilor iertare! (*Iese.*)

DESPOT

Mergi, sfinte, mergi, preasfinte, de-a dreptul mergi în rai,
Conduc de toți nebunii din lume cu alai! (*Râde cu hohot.*)

SCENA V

DESPOT, MOȚOC (intră prin fund din stânga)

DESPOT

A! Vornice Moțoace, ce zici de-acest lunatic?

MOȚOC

Primejdios e, doamne, căci este-un om fanatic.

DESPOT

Ce-mi pasă!... dar răspunde: ne vii cu bune vești?

MOȚOC

Prea bune!...-n fericire mulți ani să viețuiești,
Măria-ta!

DESPOT

Ce veste din Țara Muntenească?

MOȚOC

Împinși de noi în taină ca să se răzvrătească,
Boierii sapă tronul lui Mircea, pe cât știu.

DESPOT

A! bine... însă Tomșa e mort sau încă viu?
Ce face? ce urzește vrăjmașul?... în ce parte
De țară el se află? aproape sau departe?
Undit-ai cu-a ta minte în cugetu-i ascuns?
Aflat-ai a lui planuri? pătrunsu-l-ai?

MOȚOC

Pătruns!

Măria-ta să fie în pace, nepăsare.
Sărmanul Tomșa-i searbăd și suflet nu mai are
De când ai prins la mână zălog pe fiul lui.

DESPOT

O! dar, am pus piciorul pe puiul șarpelui,
Dar șarpele-i aproape, în umbra mea îl simt,
Și cercul său de ură se face tot mai strâmt.
De când sunt în Suceava, de când sunt în domnie,
El n-a dat ochi cu mine.

MOȚOC

*Se teme de urgie...

DESPOT

*Se teme?... nu, Moțoace... Desigur a aflat

*Că eu pe toți oștenii români am dezarmat

* — Veniturile țării fiind acum secate —

*Și că pe lângă mine aice, în cetate,
*Nu am decât un număr restrâns de buni plăieși
*Cu ungunii lui Laski, voinici de cei aleși.
*Eu cred c-a lui dârzie devine și mai tare
*Văzând acum scăderea puterii de-apărare.

MOȚOC

Ce-ți pasă dacă Tomșa ar fi înverșunat
Când toți locuitorii, supuși, s-au bucurat
Văzând pe tronul țării odrasla Eraclidă
Ce-a scuturat cu mâna-i copacul de omidă
Ș-a scos din al Moldovei pământ suferitor,
Pe Zay, Anton Secuiul și toți ostașii lor?

DESPOT

Așa-i!... am scos din sânu-i lăcustele străine
Ce mâncau tot, și-n urmă m-ar fi mâncat pe mine.

MOȚOC

O știm, și noi, boierii, plecat îți mulțumim.
Ne costă mult străinii aduși în țară!... Știm
Ce darnic a fost Despot plătind a lor simbrie.
Ei au luat cu dânșii întreaga visterie...
Dar astfel se cuvine să fie dătător
Un domn măreț în toate și... recunoscător.

DESPOT

Îmi place să am mâna deschisă-mbelșugată
Ca bunelor servicii să verse bună plată.
*Pe Zay, Anton Secuiul, Rozel ș-alți capitani
*I-am încărcat de daruri, de scule și de bani,
*Le-am dat și arme scumpe, și blane de samur,
*Și haine-n flori de aur cusute pe-mprejur;
*Lui Laski celui lacom, lui Laski palatinul,
*Cu zece mii de galbeni i-am dat întreg Hotinul.
*Apoi pe toți boierii cu care-am complotat

*La ranguri de mărire pe rând i-am ridicat,
*Ș-apropiați de mine, sub a coroanei rază,
*A lor înaltă frunte acuma scânteiază.
*Ei sunt chiar ai mei sfetnici, deși-mprotivitor,
*Nu totdeauna pacinic admit părerea lor.

MOȚOC

Așa-i!... te-ai plătit grabnic de orice datorie,
Da-ți mai rămâne una de achitat.

DESPOT

Cui?

MOȚOC

Mie!

DESPOT

(cu mirare)

Nu ești vornic de țară, cum ziceți voi, os sfânt?

MOȚOC

Da! însă totodată eu și părinte sânt.

DESPOT

Ce vrei să zici, Moțoace?

MOȚOC

Cum?... nu mă înțelegeți?

DESPOT

Nu... ți-e legată limba, fă bine s-o dezlegi.

MOȚOC

Nu?... Cât a fost Moldova în luptă mult amară,
Eu am păstrat tăcere... Acum e pace-n țară
Și vin, și-ți zic la rându-mi cu glasul de părinte:
De Ana, de-a mea fiică, îți mai aduci aminte?

DESPOT

Ah!... Ana?... Cum?... trăiește?... Cum?... Nu-i adevărat
Că a murit?

MOȚOC

Trăiește cu-amoru-i neuitat.
Respecți tu jurământul de-a o lua soție?

DESPOT

Trăiește încă Ana?

MOȚOC

Dar!... la călugărie
Se hotărâse a merge din ceasul ce-a văzut
În cursa lăpușneană iubitul ei căzut.
Dar jertfei sale crude am pus împotrivire.
Ea-i soră numai... Ana așteaptă pe-al ei mire.

DESPOT

Ah! martor îmi e Domnul cât încă o iubesc!
Ea-i cerul meu... și însă de cer mă despărțesc.

MOȚOC

De Ana?... tu?...

DESPOT

(îngăimat)

Pricepe cu agera ta minte.
Domnia cu amorul nu are legămintе,
Nu!... fiecare treaptă a-ntinsei omeniri
Își are-a sale drepturi ș-a sale-ndatoriri.
Ce vrea ca om, vai! Domnul nu poate să-mplinească,
Silit fiind adese natura să jertfească,
Pe inimă-i să calce, ș-oricât de desperat,
Supus să se închine rațiunilor de stat.
Aceste adevăruri... te vor convinge ele,
În interesul țării ș-a dinastiei mele
M-obligă... cât de mare ar fi durerea mea...
Deși iubesc pe Ana... ca să renunț la ea...
Și chiar o alianță să cat ele m-obligă,
Pentru-ale mele planuri... cu spița unui rigă...

Această declarație voi face azi la sfat...

Nu te mâhni, Moțoace... ce vrei?... sunt obligat...

(Se îndreaptă spre apartamentul său.)

Azi ușile-s deschise... țin curte de dreptate...

Moțoace... te-am vrut socru?... te vreau și mai mult... frate!

(Iese prin stânga.)

SCENA VI

MOȚOC

(posomorât, privește cu ură după Despot)

Da!... frate precum Abel și Cain!... A! tu crezi

Că mi-i fugi din mână ca apa?... și nu vezi

Că palidă-mi e fruntea și scurtă răsuflarea

Sub viforul ce naște în mine răzbunarea?

A lui Moțoc copilă nu-i demnă... tu mi-ai spus,

Alături cu tine să steie pe tron, sus?

Îți trebuie-alianță de rigi... mi-ai spus tu mie,

Tu ce-ai avut drept sceptru un băț de calicie?

Aș râde dacă răsul ar mai găsi vrun loc

Pe lângă-a lui mânie în pieptul lui Moțoc...

O! grec, atât de mare-i a lui deșertăciune

Cât își admiră umbra când soarele apune

Și crede, când o vede lungită pe pământ,

Că umbra cu statura-i deopotrivă sânt...

Dar ți-oi scurta eu, Despot, și umbra și lumina

Și-n loc de-a ta mândrie ți-i măsură tu vina,

Ș-atunce vei pricepe cât ești tu de pitic.

Nimic ai fost!... și iarăși prin mine-i fi nimic!

SCENA VII

MOȚOC, SPANCIOC, STROICI (se arată în fund)

SPANCIOC

Moțoc șade pe gânduri cu fața nourată?
Semn rău!... Semn de furtună în zare adunată.

(Se apropie de Moțoc.)

Hmm!... Vornice Moțoace, ești trist, posomorât.
De viață, de putere, de lume ți-ai urât?
Viața trece, puterea trece, și lumea trece;
Zi dar mâhnirii tale ca dânsese să plece.
Mâhnirea-i oaspe dușman ce trebuie-alungat.
Ea-i parte femeiască, tu ești încă bărbat.

MOȚOC

(repede)

Spancioc, unde mi-e Tomșa?

SPANCIOC

(zâmbind)

Nu știu.

MOȚOC

Tu, Stroici, răspunde,

Unde-i Tomșa?

STROICI

N-am știre.

MOȚOC

Ba știți!... El este unde

Ar trebui cu toții să fim, de mai avem
În vine-un dram de sânge curat de-orice blestem.
Nu știți unde e Tomșa? Nu? dar cine vă crede?
Voi știți, o știți ca mine, că Tomșa se repede
Acuma spre Suceava cu partizanii săi
Și cu-a lui oaste mică, dar oaste tot de zmei.

Știți că viteazul Tomșa, român cu preștiință,
A spus de mult că Despot nu-i țării de priință
Și vine să-l răstoarne!... sunteți chiar pregătiți,
Și însă voi, ca mine, vă faceți că nu știți!

SPANCIOC

Moțooace, cunoști multe!... iar dacă Tomșa vine,
Gândești că bine face?

MOȚOC

Da, da! el face bine
Căci Despot pe toți răii din culme-a întrecut!
Chiar cerul, ca pământul, răbdarea și-a pierdut.

SPANCIOC

Cum?... tu ne grăiești astfel?... tu, care-odinioară
Vroiai să legi de Despot pe dulcea ta fecioară,
Pe Ana, și-mpreună să-i urci pe tron?

MOȚOC

Spancioc,
În rana ce mă arde, ah! nu arunca foc.
Am fost orbit de ură în contra tiraniei
Ș-aprins ca totdeauna de dragostea moșiei...
Acest fățarnic, Despot, amar ne-a înșelat
Și-n inimile noastre dibaci s-a încuibat,
Că-i om cu două fețe: în suflet poartă ură
Și dulcea dezmiardare în ochi-i și pe gură.

SPANCIOC

Așa-i!... el avea miere pe buza lui, și noi
Ne-am adunat în juru-i ca muștele de roi.
Proști!... am crezut că-i matcă de stup, și deodată
Trezitu-ne-am c-un trântor și cu mierea mâncată.

STROICI

E trântorul în faguri?... afară el din stup!
E lupu-n stâna țării?... pe lup, zavozi, pe lup!

MOȚOC

Dămol, Stroici!... să fim gata, când lupul se arată,
Să-mpingem spre capcană jigania turbată,
Și Despot de la sine în ea va fi condus.
Așa e scris acelui ce cată tot pe sus.
Netotul!... în mărire se-ndeașă făr' de cale?
Mărirea să-l înece în valurile sale!

STROICI

A! bine zicea Tomșa, dar nu l-am ascultat.

MOȚOC

Dar!... Despot e urgia cumplitelui păcat!
El vrea ca să supuie, lipsit de-orice căință,
Vroința omenirii la simpla lui vroință.
Și-i mândru cu boierii! și, vai, nepăsător
De țară, de oștime, de lege, de popor!
Căci a umplut moșia de lifte blestemate
Și de năravuri rele, hidoase, desfrânate.
El, lacom, seacă țara!... el, grec nerușinat,
Petrece cu-o spaniolă ascunsă în palat,
Și în disprețul legii, credința lui profană
Din paraclis făcut-a capelă luterană.
Semeață fărdelege!... O! cum nu vă treziți,
Răzbunătoare umbre a domnilor măriți,
Ca sub privirea voastră, sub fulgerul privirii,
Tiranul să dispară în hăul nimicirii!

SPANCIOC

Moțoace! lasă morții și cheamă pe cei vii.
Cine-i strechiatul Despot, îl știm precum îl știi;
Un grec trecând prin ște ca sprintena suveică,
Un cuget ce răsună de glas de cucuveică.
Dar ce facem cu dânsul?

MOȚOC

Ce facem?

SPANCIOC

Dar.

MOȚOC

(în taină)

Ce faci

Când cântă cucuveuca pe casă?

SPANCIOC

O alung.

MOȚOC

Taci!

Boierii și breslașii la Curte se adună...

*(Boieri, breslași și țărani intră și formează grupuri în fund.
Ostași români și străini se așează în rânduri dincolo de arcade.)*

SCENA VIII

MOȚOC, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN, HARNOV,

BRESLAȘI, ȚĂRANI, OȘTENI, CIUBĂR-VODĂ

(ascuns între popor)

SPANCIOC

Și chiar prostimea vine cu dâșii împreună

Ca să privească fala deșertului pe tron.

Azi Despot vrea să-ntreacă pe însuși Solomon.

HARNOV

(apropiindu-se)

Ei! vornice Moțoace, ai vreo supărare?

Ești trist!

MOȚOC

(întorcând spatele)

Îți pare.

SPANCIOC

(lui Harnov)

Spune-mi: tot suferi de mustrare?

HARNOV

(oțtând)

Tot!... ah! eu n-am odihnă și-n veci sunt tulburat
De când pe Lăpușneanu din tron l-am răsturnat.

SPANCIOC

Și încă-acea mustrare ți-aduce mari faloase.
Jălești pe Lăpușneanu, dar rozi mereu la oase
Scăpate pentru tine din mâna lui Despot.

HARNOV

Mustrearea nu m-oprește de a trăi cum pot.

SPANCIOC

Știu; ți-ai făcut dintr-însa o bună moșioară
Și ții prea bună casă cu conștiința chioară.

HARNOV

Nu te pricep. *(Se îndreaptă spre ușa din stânga.)*

SPANCIOC

Cu-atâta mai bine... Acum mergi
Domneasca urmă, câine, cu limba să o ștergi.

(Harnov iese.)

Giocoi cu falca largă, cu ceafa-n veci plecată!
El s-a făcut lui Despot unealtă blestemată.

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT, HARNOV

Ușile din stânga se deschid. Doi copii din casă intră purtând pe perne
de catifea, unul arcul și celălalt topuzul domnesc; ei merg de iau loc

lângă tron. După dânșii, patru căpitani unguri și leși în uniforme bogate.
Pe urmă, Harnov și, în fine, Despot, purtând coroană și hlamidă.

HARNOV

(*anunțând*)

Măria-sa slăvită! Capetele plecați!

POPORUL

Ura!

(*În sunetul muzicii care executează un marș triumfal, Despot intră maiestos, se închină ușor la boieri și la popor și merge de se suie pe tron*).

DESPOT

Azi împrejuru-mi văzându-vă-adunați,
Boieri, și tu, prostime, simt mulțumire mare.
Azi e ziua dreptății, și Domnul cu răbdare
Dator e să asculte pe-orice jeluitoi,
De neam mărit el fie, sau fie din popor,
Chiar dacă-n contra noastră ar fi vreo tânguire.
Cine-are a se plânge?

(*Tăcere.*)

Nime?... Deci fac de știre

Că vreau prin cununie să leg al meu destin
Cu fiica lui Sborovski, regescul palatin.
Așa cere-nteresul politic, așa cere
Chiar viitorul țării... și buna mea plăcere!...
Cu pompă maiestoasă curând voi celebra
Această nuntă care pe toți va bucura.
E dar cu drept ca țara l-a tronului serbare
Voioasă bani să deie și orice bunuri are.
Tu, Harnov, cu asprime de grijă vei purta
La sporul visteriei.

HARNOV

(*închinându-se*)

Ascult, măria-ta.

UN ȚĂRAN

N-avem de unde... milă!... nu mai avem nimică...
Suntem lipsiți de țărnă și lumea e calică.
Străinii fără cuget și multele nevoi
Au stors, mărite doamne, și măduva din noi!

O ȚĂRANĂ

Nu-ngreuia, stăpâne, a țării grea povară.
Ne plâng bieți copilașii de foame.

HARNOV

Ce?... afară,
Afară, mojici! (*Alungă țăranii și iese cu dânșii.*)

DESPOT

Harnov, să stai pe capul lor.

MOȚOC

(*lui Spancioc*)

Prea bine!... Despot însuși cu foc zvârle-n popor.

HARNOV

(*întorcându-se*)

Măria-ta!... trimisul lui Soliman Sultanul
La ușa ta domnească așteaptă cu firmanul.

DESPOT

Să intre.

(*Fanfare în curte. Intră prin fund, din dreapta, Ahmed Bairactarul, urmat de mai mulți pași, dintre care doi poartă un steag verde și o sabie bogată.*)

SCENAX

Cei dinainte, AHMED BAIRACTARUL, HARNOV

BAIRACTARUL

(*după o temenea*)

Allah ție, mărite beilerbei,
Să verse-a sale daruri din cer, precum le vrei,

Și fie-ți calea plină de flori de iasomie!...
Sultanul ce întinde a sa împarație
În patru părți a lumii, cât ochiul ostenit
Nu-i vede începutul și fundul nesfârșit,
Vărsând azi peste tine lumina-i suverană,
Confirmă-a ta domnie pe țara moldovană,
Și-n semn de mulțumire că însuși ai crescut
Cu zece mii de galbeni haraciul din trecut,
Prin mine îți trimite o pală-mpărătească
Ș-un steag cu semiluna lui Mohamed!

DESPOT

(sculându-se)

Trăiască

Sultanul preaputernic!

BAIRACTARUL

Și Despot, robul său!

(La cuvântul de rob, boierii sunt cuprinși de indignare.)

MOȚOC

(înaintând)

Rob!... Domnul țării noastre?... Pre sfântul Dumnezeu
Ce-aud?... în aste ziduri de capiște străbună
Cuvântul de robie cu fală azi răsună!
Și boltele-nvechite nu cad, sub piatra lor
Să-ngroape-aici cuvântul de rob, umilitor!...
Ce-aud?... Tu însuți, Despot, din buna ta vroință
Ai mai crescut haraciul cu-a țării umilință,
Făr-a-ntreba de mine, de bresle, de boieri?
Și de popor ce zace în lipsuri și dureri?
Ai mai crescut haraciul cu-o mână de risipă
Făr-a vedea că țara sărmană-o dai de răpă?
Ce lege-ți învoiește ca să dispui de ea?
Ce sfetnic îndrăznit-a?...

DESPOT

Ce lege? Vrerea mea!
Ce sfetnic?... astă spadă, simbol al demnității,
Unealtă-a vitejieii, și cumpăna dreptății!
Eu port toată puterea, pe cap, pe braț, pe piept.
Puterea covârșește universalul drept!

SPANCIOC

(întinzându-se)

Vorbești de a ta spadă tu, Despot?... unde?... -n față
Cu armele lui Ștefan?... Privește-le și-ngheață!

(Adresându-se către armele lui Ștefan cel Mare.)

Odoare ciocârtite sub mii de lovituri!
Care-ați taiat aripa vrăjmașilor vulturi,
Săriți din zid și spuneți lui Despot rădăcitul,
Cu-a voastră zângănire ce-o știe Răsăritul,
Că cine-și cată reazem afară din popor
Se reazemă pe-o umbră de nour trecător...
Ne-ai zis odinioară tu, Despot, cu glas tare:
Vreau gloria Moldovei ș-a ei neatârnaire.
Ea-i zidul ce oprește potopul fanatic;
Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!...
Așa vorbeai atunci, ș-acum?

DESPOT

Îți îngreșește

Gura, Spancioc.

SPANCIOC

Nu, Despot!... Acel care-ți grăiește
Boier e, stâlp de-al țării, cu drept moștenitor
De a vorbi cu domnii fățiș îndrăznitor,
Cu capul sus, cu glasul tare!

DESPOT

Gura-ți închide,

Spancioc!... Moartea te paște!

SPANCIOC

Ș-apoi de m-ai ucide?

Ucisul care moare zâmbind, disprețetor,
 Ucide mult mai crâncen pe-al său ucigător...
 Despot! am fost cu tine cât ai fost om al țării.
 Te-ai lepădat de țară?... de-acum te las perzării.

(Iese prin fund.)

MOȚOC

Rămâi în părăsire, Despot, cu-ai tăi străini...
 Tu porți pe sub coroană cununa cea de spini!
(Iese prin fund împreună cu alți boieri.)

SCENA XI

TOȚI, afară de MOȚOC și de SPANCIOC

DESPOT

(furios)

Pieriți, pieriți din ochii-mi, ființi cutezătoare,
 Cu limbă îndrăzneată sub buze cobitoare!
 Vârtelniți cârmuite de al trădării vânt!
 Ca să-mi grăiți voi astfel uitat-ați cine sânt?
 Înselători de gloate, umblați cu țara-n gură,
 Cercând a mă atinge cu-a voastră mușcătură.
 Ha, ha! v-a lovit mila de țară când am vrut
 Dintr-un haraci mai mare să-i fac un mare scut?
 Ei bine, și poporul și voi cu-averea voastră
 Plăti-veți și haraciul și cununia noastră.
 V-oi scoate eu din gură toți dinții cei de lup;
 V-oi vinde și cenușa și pielea de pe trup.

(Ceilalți boieri părăsesc sala.)

Și dacă n-a ajunge, voi pune la topire
 Icoane, policandre, cruci, tot!...

(Deodată Ciubăr-Vodă iese dintre popor aprins, indignat, fanatic.)

CIUBĂR-VODĂ
Nelegiuire!

Blestem!... apostasie!

DESPOT
Ce văd? iar un smintit?

Ciubăr-Vodă?

CIUBĂR
Eu însumi! și-ți spun cu glas uimit
Că inima-ți șerpoaică, de milă fiind stoarsă,
Apuci pe calea morții ce nu-are cale-ntoarsă.
Tu vrei să-ntinzi pe scule o mână de tâlhar,
Dar trăsnetul, ia seama, te-așteaptă pe altar!

DESPOT
Ai zis? (*În parte.*) Răbdare, Despot. (*Tare.*) Zi tot ce ai a-mi spune,
Dar cumpănește-ți bine cuvintele, nebune.

CIUBĂR
Păgâne! răzi de lege c-un răs neomenos?
Prefacă-ți-se râsul în bocet dureros,
Și toată veselia din sânul tău să piară!
Străin s-ajungi de lege, străin s-ajungi de țară,
Să fugă toți de tine, toți, chiar ș-ai tăi copii,
Și alungat pe lume de spectrul tău să fii.

DESPOT
Ciubere! meriți moarte!... dârzia ta e mare,
Dar mi-ai scăpat tu viața... Eu ție-ți dau iertare.

SCENA XII

Cei dinainte, HARNOV (vine speriat din fund)

HARNOV
Măria-ta, boierii orașu-au părăsit,
Și larma se întinde că Tomșa a sosit.

DESPOT

Cum?... Tomşa?

CUPRINS

SCENA XIII*Cei dinainte, LASKI (vine din fund, alergând)*

LASKI

Despot! Despot!... în zarea depărtată
S-aude-un zgomot mare ş-o oaste se arată.
E Tomşa!

DESPOT

(în picioare)

Tomşa, Tomşa? *(Către ostaşi.)* La ziduri, bravi ostaşi!
Să nu rămâie-n ţară nici urmă de vrăjmaşi!...
(Face un gest poruncitor. Ostaşii ies în grabă după Laski.)
(Cortina cade.)

ACTUL V

Acelaşi decor ca la actul precedent. La ridicarea cortinei
se aud tunuri în depărtare.

SCENA I

CARMINA, ILIAŞ

*(Carmina, în mijlocul scenei, stă, ascultând cu spaimă. Iliaş, suit pe un
scaun lângă fereastră, cată afară.)*

ILIAŞ

Auzi cum bate tunul?

CARMINA

(în parte)

Dar; azi e luptă cruntă!
Chiar Despot la bătaie s-a dus şi moartea-nfruntă.

Toți l-au urmat... palatul acum e părăsit.
Eu singură rămas-am cu-acest copil rob
Cu Iliș... O! Doamne, cât tremur de uimire!
Mă simt amenințată de o nenorocire...
De-ar ști soțul meu Laski!... de-ar ști că-aici eu sânt!...

ILIAȘ

A! cum aleargă caii cu nărilor în vânt!
Iată-i s-ajung!... bataia pe câmp e înțeleștată...

CARMINA

(în parte)

Și poate chiar acum în lupta desperată
Rănit de moarte, Despot... O! nu, el este-al meu.
Îl apără și gândul și-ntreg amorul său.
Nu cade-n fața morții acel ce prin iubire
Își face rai în viață și scut de nemurire.

ILIAȘ

Privește-i!... cum se bate ostaș lângă ostaș!
Mă duc și eu la luptă. (*Se coboară de pe scaun.*)

CARMINA

(oprindu-l)

Stai, dragă Iliș.

Când a plecat azi Vodă, te-a confiat el mie
Să te păzesc, copile, de crunta vijelie.
Stai lângă mine-aice. (*În parte.*) Vai! pot eu prevedea
Ce soartă mult cumplită pe noi azi va cădea?

(*Strânge pe copil la sân și îl sărută.*)

ILIAȘ

Adevărat să fie aceea ce se spune
De-o sfântă apărută la noi ca o minune?
Se zice...

CARMINA

Ce se zice?

ILIAȘ
Că-i fiica lui Moțoc,
Că-i însăși Ana.

CARMINA
Ana?

ILIAȘ
Dar!... cică-n acest loc,
Pe uliți unde zace grămadă-n putrezime
De trupuri ne-ngropate și de răniți mulțime,
O gingașă copilă cu chipul îngeresc
Revarsă mângâiere la cei ce pățimesc.
Poporu-i zice sfântă și urmele-i sărută...
Așa numeau creștinii pe biata mama!... Hai,
Hai să videm pe Ana.

(Carmina îl oprește.)

SCENA II

CARMINA, ILIAȘ, HARNOV (vine alergând din fund)

HARNOV
Amar de noi și vai!
Ne-a învins Tomșa!

ILIAȘ
Tata?
CARMINA
(încremenită)
Învins?

ILIAȘ
Ce bucurie!
El e învingătorul!... el trebuia să fie! *(Aleargă iar la fereastră.)*

HARNOV
Taci, taci, nenorocite!... Fugi, pieri, te fă ascuns;
Să nu te vadă Despot de furie pătruns.

Ah! Ah! s-au sfârșit toate!... Domnia-i la pierzare!

(În parte.)

Revino, Lăpușnene, să stingi a mea mustrare.

CARMINA

Învinși!... dar spune Harnov, cum Tomșa ne-a învins?

HARNOV

Ah! Ah! Zadarnic Despot, cu paloșul încins,

Ieșit-a din cetate ș-a dat pe loc navală

În oamenii lui Tomșa, toți oameni buni de pală.

Eroica-i cercare deodată s-a lovit

Și frânt, ca de o stâncă, de pieptul oțelit

Al dușmanului Tomșa!... Mulți au pierit în luptă!

Și Despot se întoarce din câmp cu arma ruptă.

(O bombă lovește în zidurile palatului.)

A! tunurile-acuma chiar în palat lovesc...

Ai noștri fug!... Tomșanii turbat îi urmăresc.

ILIAȘ

Iaca tătuca!... vine! *(Deschide fereastra și strigă:)* Tătucă!...

(Un tun. Fereastra se sparge.)

ILIAȘ

(căzând amețit)

A!

CARMINA

(speriată, aleargă la Iliaș)

Rănit?

Mort, poate!

HARNOV

(plecându-se pe Iliaș)

Ba nu...

CARMINA

(frângându-și mâinile)

Doamne!

HARNOV

E numai amețit.

S-a speriat copilul. (*Îl ridică pe brațe.*)

CARMINA

E rece ca de gheață...

Hai să cercăm de-a-l face a reveni la viață.

(*Iese grabnic în stânga*)

SCENA III

DESPOT, LASKI (*vin prin fund*)

DESPOT

Învins!... învins de Tomșa!... o! tristă umilință!

LASKI

Despot, curaj...

DESPOT

O! Laski, lipsit de biruință,
Speranța-mi de pe urmă în tine-i.

LASKI

Nu te las,
Dar dintr-ai mei tovarăși puțini au mai rămas!

DESPOT

O știu!... și Rozel însuși în țara elinească
Pierit-a fără-ncepe răscoala creștinească!
Și sfânta cruciadă în care am sperat
Rămas-a amânată pe-un timp îndelungat!

(*Se primbă tulburat.*)

O! dac-ar fi cu mine Moțoc, Moțoc dușmanul!
De-ar vinde el pe Tomșa precum pe Lăpușneanu...
Atunci... dar cum să-nduplec pe crâncenul Moțoc,
Când am respins pe Ana ș-am stins al ei noroc?

Atât de mare-i ura ce mi-a jurat el mie
Că numai dacă Ana ar fi a mea soție,
S-a stinge acea ură de moarte... însă, vai!
E prea târziu!

L A S K I

N-ai grijă, pe mine cât mă ai.

D E S P O T

N-am grijă, căci ne leagă pe amândoi destinul.
De-oi pierde eu Suceava, tu, Laski, pierzi Hotinul...

L A S K I

A! merg să mor sub ziduri sau să înving. (*Iese repede.*)

D E S P O T

Mergi, mergi,
Dar mult mă tem, sărmane, la moarte că alerg!

SCENA IV

D E S P O T

Învins!... de cer și oameni lăsat în părăsire!...
Și Lăpușneanu vine asupra-mi cu oștire,
Și toți vecinii, Sigmund, Mircea, asupra-mi vin,
Și țara-i în răscoală, și-s singur!... Crunt destin!
Ce groaznic întunerit urmat-a după soare!
Ce vifor aprig după o zi încântătoare!
O! deșteptare aspră din cel mai splendid vis!...
Când mi-am deschis eu ochii, vai, cerul s-a închis!
Ș-acum nu văd în juru-mi decât deșertăciune,
Sub mantia regală văd numai goliciune!...
*Sunt trist ca clătinarea de arbori desfrunziți
*Când suflă vântul iernii pe codrii înnegriți
*Și-mi par că-s o ruină pe care buhna țipă
*Și timpul odihnește bătrâna lui aripă...

Destin, destin năprasnic, în pumnul tău deschis
Mi-ai arătat coroana dincolo de-un abis.
Eu orb, dorind lumina, eu mic, râvnind mărima,
Făr-a vedea abisul, văzui numai nălțimea.
Ca vulturul vroiat-zenitul să pătrund,
Dar m-a atras adâncul ș-acum iată-mă-n fund!...

(După o pauză)

*Ce stranie cădere!... și însă lumea vie
*Nicum nu se urnește din vechea-i temelie.
*Nu!... oarba nepăsare rămâne mută când
*Pe Despot de pe tronul-i îl vede azi căzând...
Dezbracă-te, o! Despot, de pompele lumești,
Căci cerul ține frâul voinței omenești,
Și nu-i nimic al nostru decât mormântul rece,
Și el ca noi devine un putregai ce trece!
Ce-am fost când dintre oameni, ieșind, am rupt eu rândul?
Culegător de umbră cu mâna și cu gândul!
Ce sunt?... o părăsire, un vreasc făr' de rasad!
Ce-oi fi?... un pumn de țărână pe-o scândură de brad!
Deci pentru ce răbdare când cupa-i deșertată?
Ce-mi face-un rest de viață când viața-i condamnată?
Mișelul rabdă... omul viteaz nu-i răbdător.
Cu brațul lui de sine-și el e liberator.

(Privește spada lui cu gând de sinucidere.)

Dar ce zic?... Nălță spada, Despot!... Un om ca tine
A nu pieri în luptă este-a pieri-n rușine.
Decât în cartea țării să las o neagră pată
Mai bine cu-al meu sânge s-o văd azi inundată.
Despot am fost în culme!... căzut, tot Despot sânt.
Viteazul nu s-ascunde de moarte în mormânt!...

(Stă adâncit pe gânduri.)

SCENA V

DESPOT, ANA (se arată în fund, în negru, și acoperită pe obraz cu un văl)

ANA
(uimită)

Măria-ta!

DESPOT
(tresărind)

Ce este?

ANA
Poporu-n agonie,
Rugându-mă cu lacrimi, mi-a dat trista solie
Pentru Suceava-n doliu a cere mila ta.

DESPOT
(în parte)

Ce glas aud?

ANA
Orașul întreg, măria-ta,
Expiră în durerea morții... Trei luni de luptă,
De foamete grozavă, de spaimă nentreruptă
Adus-au poporimea la ultimul ei ceas;
Redusă-n jumătate, ea zace fără glas.
Pe uliți, pe sub ziduri, o palidă grămadă
Cu țărna sângerată s-a prefăcut plămadă.
Bisericile-s pline de morți și de copii,
Femeile-s vădane și casele pustii.
O! Doamne, fie-ți milă... Suceava în ruină
Cade-n genunchi, ca mine, se roagă și se-nchină.
(Îngenunchează.)

DESPOT
(în parte)

Acest glas mă pătrunde... o! dar... e glasul ei!...
E Ana.(*Ridicându-i vălul.*) Tu ești, Ană?... te văd cu ochii mei!

ANA

(confuză)

Măria-ta...

DESPOT

(în parte, fericit)

Speranța în cale-mi iar răsare! (Anei.)

Ești tu, copilă scumpă, ființă de-adorare?

ANA

(în parte)

O! Doamne!

DESPOT

Tu?... ah! cerul tot e îndurător,

Căci îmi trimite-un înger iubit și iubitor

Ca să lumine umbra în care eu dispar

Când soarta mă azvârle deșertului amar...

(Ana se depărtează uimită de Despot.)

O! nu fugi de mine, copilă, dulce Ană!

Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,

Dar tu-mi rămâi... acuma desfid destinul rău...

Lovească-mă!... nu-mi pasă, de am sufletul tău!

ANA

O! Despot, nu e timpul de zis aste cuvinte.

Suceava, te gândește, e plină de morminte.

Solia mea e sacră, și eu acuma sânt

În astă-oră solemnă străină de pământ.

DESPOT

Străină fii de lume, de cer și de lumină,

Dar tu în veci de mine nu poți a fi străină.

(Ana ridică ochii la cer.)

O! nu invoca cerul... Nu, Ană... te iubesc,

Cum te-a răpit el mie și eu lui te rănesc.

(O strânge la piept cu exaltare.)

Ai fost a mea mireasă, vei fi a mea soție...

ANA

Ah! te conjur pe lege, pe tot ce-i sacru mie,
Taci, taci, cerul ne-aude! taci!... simt, la glasul tău,
Că uit ș-a mea ființă și chiar pe Dumnezeu!

DESPOT

Dar!... uită tot pe lume în ora deșteptării;
Când sunt eu la pieire, fii îngerul salvării.
Tu, singura speranță a mea pe-acest pământ,
Tu, raza ce dezmiardă o piatră de mormânt.

(Ana se luptă cu simțirile sale.)

ANA

O! Despot, sunt răpită de farmecul simțirii...
Ai milă... nu ne duce în volbura pieirii,
Căci nu mai văd lumina în cerul meu lucind
Și mintea mea în umbră se pierde rătăcind...
În munți, la mănăstire, ascunsă-ntr-o chilie,
Vroind să scap, sărmană, de-a dorului urgie,
Mi-am înălțat gândirea la cer, la Dumnezeu...
Și Dumnezeu și îngeri aveau toți chipul tău!

DESPOT

(dezmiardător)

O! scumpa mea!

ANA

Și moartă în floarea tinereții,
Afară din cuprinsul ș-al inimii ș-al vieții,
Am vrut să fug de mine, ș-aice am fugit,
Sperând să aflu moartea acelor ce-au murit,
Dar n-a vrut cerul aspru îndurător să-mi fie,
N-a vrut moartea de mine!

DESPOT

Nu! te-a lăsat ea mie
Ca să-mi re-nvii prestigiul cu-al tău ceresc amor,
Făcând pe-al tău părinte să-mi vie-ntr-ajutor.

ANA

El?

DESPOT

El! căci ține firul cumplitei mele soarte.
Tu, fiica lui, poți astăzi a-mi da viață sau moarte!

ANA

(veselă)

Eu?

DESPOT

Tu!

ANA

Ah! tot voi face cu dor neobosit,
Chiar de ți-a fi norocul cu viața mea plătit.
În tabăra lui Tomșa mă duc, alerg îndată,
Cu lacrimile mele să-ndulpec pe-al meu tată.
(Carmina se arată pe pragul ușii din stânga.)

DESPOT

(strângând-o la sân)

O! scumpa mea soție!

ANA

(fericită)

O! Despot, scumpul meu!

DESPOT

A! cine de-acum poate să ne despartă?

SCENA VI

DESPOT, ANA, CARMINA

CARMINA

(întâlnindu-se și despărțindu-se)

Eu!

DESPOT

Carmina!

CARMINA

Eu! Carmina!

DESPOT

Tu?

CARMINA

Mă cunoști?... privește,

Eu sunt, și, de ai suflet, privindu-mă, roșește!

Dar ce zic?... ești în stare tu ca să mai roșești?

Cinismul și minciuna în tine le-nsoțești.

ANA

(lui Despot)

Astă femeie... Cine-i?

CARMINA

Cine-s?... sunt, ca și tine,

O victimă-nșelată de el fără de rușine.

ANA

Adevărat e, Despot?... taci?... este-adevărat?

CARMINA

Tăcerea lui grăiește.

ANA

(după o mică luptă cu sine)

Rămâi dar neiertat! (Se îndreaptă spre fund.)

(Cu durere, în parte.)

Ah!... cum mă pedepsește cerul, nenorocită!
Ș-am meritat pedeapsa la care-s osândită!

DESPOT

Nu... Ană... stai! (*Face doi pași spre Ana.*)

ANA

(*În fund, oprindu-l c-un gest*)
Departe!... (*Iese.*)

DESPOT

(*abătut*)

Și tu mă părăsești!

SCENA VII

CARMINA, DESPOT

CARMINA

Infame!... tu, infame!... om infernal ce ești!
Nimic nu-i sacru ție!... A tale jurămintे
Ascund ipocrizia sub magie cuvinte...
O! crudă mișelie!... Trei ani eu te aștept
Cu dorul, cu speranța, cu nerăbdarea-n piept...
Și însă eu de tine eram dată uitării!...
Ce-am fost dar pentru tine?... o pradă-a desfrânării?

DESPOT

Ascultă-mă, Carmină...

CARMINA

O! taci, nu mai cerca
Prin falsă protestare din nou a te spurca.
Om fără de conștiință, om fără de mustrare,
În mintea-mi desorbită ai stins orice crezare.
Tu m-ai trădat pe mine?... pe mine m-ai trădat?...
O! Dumnezeu, știi bine cât eu l-am adorat,
Cum sub a lui picioare am pus cu fericire

Onorul meu ca treaptă la scara-i de mărire.
Și el!... O! cine-ar crede?... (*Plângând.*) Cum poate-n lume a fi
Pedeapsă pentru inimi ce vor a se jertfi!

DESPOT

(*luându-i mâna*)

Carmina mea...

CARMINA

Depart, om fără de simțire!
Contactul tău insuflă dezgust și oțerire.
Ești om?... O!... nu, în pieptu-ți nimic nu-i omenesc.
Ești domn?... Nu, în purtare-ți nimic nu e domnesc.
Porți streanța infamiei ca purpură regală,
Servească-ți ea la moarte de fașă mormântală
Și, de mai este-n ceruri dreptate, Dumnezeu,
Ajungă-te și ura și tot blestemul meu!

SCENA VIII

CARMINA, DESPOT, LASKI (venind repede prin fund)

LASKI

Despot, întreg poporul vrea porțile să strice,
Vrea să capituleze... Ce văd?... Carmin-aice?

CARMINA

(*decisă*)

Aice.

LASKI

Cum?... de unde?

CARMINA

Castelu-am părăsit
Și lâng-al meu complice de crime am venit.

LASKI

Complice tu de crime?... Ce spui?... Care ți-e vina?

CARMINA

Știi tu cine e Despot?... Știi tu cine-i Carmina?
Doi trădători!

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Acest om l-ai crezut
Prieten?... pentru dânsul mari jertfe ai făcut.
I-ai dat și al tău sânge, și bunuri, și domnie?
El, drept recunoștință, a vrut ș-a ta soție.

LASKI

El?... Iadul mă cuprinde!... (*Lui Despot.*) Tu, tu?

CARMINA

Ascultă tot:

Sunt adulteră, Laski!... victima lui Despot!
Jertfind onor și lege, în oarba-mi fericire,
Te-am înfierat pe frunte cu-a mea prostituire.

LASKI

O! trădători, vreți moarte?

CARMINA

Da!... pentru-acest păcat

Eu cu al meu complice o moarte-am meritat.
Ucide-ne-mpreună ca, pentru vecinicie,
Să fim doi spectri gemeni uniți prin infamie
Și-n iadul ce ne-așteaptă deschis, să-l însoțesc,
Căci, cât e de culpabil... ah! tot, tot îl iubesc!...

LASKI

(*turbat, scoate hamgerul și amenință pe Carmina, care, înfiorându-se,
se apropie de Despot*)

A!... mori, infamă!...

DESPOT

(scoțând spada)

Laski!...

LASKI

(înjunghiind pe Carmina)

Cu tine crima-ți piară!

CARMINA

(căzând moartă)

Ah!... Despot!...

DESPOT

Om de sânge!... turbată, cruntă fiară!

A scris a ta osândă pumnarul tău vrăjmaș...

(Ridică spada asupra lui Laski.)

LASKI

Ucide...

DESPOT

(stăpânindu-se)

Te-aș ucide, de-aș fi un ucigaș

Ca tine... De-al meu paloș te apără cu spada.

LASKI

Eu să combat cu tine? Nu!... te las a fi prada

Lui Tomșa care vine a fi răzbunător

Și mie, și Carminei, infame trădător!

Rămâi cu a ta crimă!... Eu părăsesc cetatea.

Curând te vor ajunge pacatul și dreptatea! *(Iese.)*

DESPOT

Ucigător sălbatic de gingașe femei,

În veci să porți stigmatul ce-nfiară pe mișei!

SCENA IX

DESPOT

(privind cu durere pe Carmina moartă în mijlocul scenei)

Ea, moartă!... ușa morții eu, Despot, am deschis-o!

A înjunghiat-o Laski, dar vai! eu am ucis-o!

Eu!... căci în a mea poftă de zbor ambițios,
Primind, fără iubire, amoru-i generos,
Am profanat, o! barbar rob de o idee,
Altarul cel mai sacru, un suflet de femeie!

(Îngenunchează lângă Carmina și-i ridică capul pe genunchiul lui.)

O! nobilă victimă, amorul tău ceresc,
Acea scânteie vie din ochi dumnezeiesc,
Râvnit-au pentru mine măriri, pompe deșarte...
Ei bine, măcar moartă de tron să ai tu parte.

(O ia în brațe și o așează pe tron.)

Aici îți era locul!... Pe tron să viețuiești,
Pe tron să mori!... Carmina!... cât de măreață ești
Sub palida, duioasa și sacra maiestate
A morții, pe-acest scaun de naltă vanitate,
Purtând pe a ta frunte cel mai suprem odor,
Coroana de martiră a cruntului amor!

(Se pune în genunchi la picioarele tronului.)

O! dacă eu în ceruri mai pot găsi iertare,
Gândește tu la mine de sus cu îndurare
Și lasă ca să cadă la glasul meu uimit
O jalnică privire pe-un biet nenorocit!

(N.B. Zgomote de popor afară.)

DESPOT

Ce larmă se aude?... Poporul strigă-afară...

(Merge de ascultă în fund.)

SCENA X

DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE, POPORUL

(palid, stenturos, desperat)

LIMBĂ-DULCE

(afară)

Hai sus, la Vodă...

DESPOT

Gloata se suie acum pe scară...
Să fie vreo răscoală? (*Vine de acoperă pe Carmina cu cortinele
tronului.*)

JUMĂTATE

(*afară*)

Hai sus!... ne-am săturat
De-atâte lupte oarbe, de-atât sânge vărsat.

POPORUL

(*năvălind în sală*)

Hai, hai!

DESPOT

Ce vreți? Ce este?

LIMBĂ-DULCE

Măria-ta! poporul

De nouăzeci de zile îl seceră omorul,
Încât a noastră grijă nu e cum să trăim,
Nu, Dumnezeu o știe, dar e cum să murim!
Răbdăm nenorocirea de nouăzeci de zile,
Văzând cum pier de foame nevesti, copii, copile,
Și ne-au ajuns cuțitul!... Nu vrem a mai răbda...
Poporul vrea lui Tomșa cetatea a preda.

DESPOT

Lui Tomșa, al meu dușman, să închinați cetatea?
Români! unde vă este credința și dreptatea?

LIMBĂ-DULCE

Credința, ne-am plătit-o cu trei luni de dureri!
Dreptatea, noi o cerem!... tu n-ai dreptul s-o ceri
Când țara-i chiar prin tine adusă la pieire.

DESPOT

Sumețe!...

LIMBĂ-DULCE

Sumeția-mi e rod de suferire.
Destul amar!... destulă batjocură de noi...
Hai să deschidem poarta, români.

POPORUL

Hai!

DESPOT

Stați!... O! voi,

Copii acelor oameni giganți de altădată
Ce înfruntau sub Ștefan restriștea-nviforată,
Ei toți în locul vostru sub zid s-ar îngropa
Și poarta cu-a lor trupuri luptând ar astupa...
Și voi!... gândiți ce-ar zice eroii din vechime,
Gâsindu-se azi față cu-a voastră micșorime?...
Dar ce-mi pierd eu cuvântul?... strămoșii erau zmei,
Români de viță bună, și voi, niște mișei!...
Vă plângeți voi de lupte?

LIMBĂ-DULCE

Ba nu!... de sărăcie!

DESPOT

(aruncând o pungă cu galbeni poporului)

Na!... puneți poleială l-a voastră mișelie.

LIMBĂ-DULCE

Români!... nu vă atingeți de banii cu păcat
Ce poartă a lui Despot chip mândru-ncoronat.
E aur de icoane, e aur de potire
Topit chiar de Satana cu a lui Despot știre!
E foc ce arde mâna!... Despot, suntem țărani.
Nu vindem țara noastră, nici cugetul pe bani.
Ca să-ți culeagă darul ș-a ta pomană seacă
Ar fi ca să se plece românul... nu se pleacă!

(Respinge punga cu piciorul.)

Opinca îți azvârle pomana înapoi.
Nici noi suntem de tine, nici tu nu ești de noi!

(Către popor.)

Hai!

DESPOT

(amărât, în parte)

Câtă umilire mi-a rezervat azi soarta!
S-a sfârșit tot!... *(Tare.)* Vă duceți, sărmani!... deschideți poarta!
(Poporul se repede să iasă. Despot rămâne în stânga abătut.)

SCENA XI

Cei dinainte, MOȚOC, SPANCIOC, STROICI, BOIERI și OSTAȘI
(vin prin fund)

MOȚOC

Poarta-i deschisă, Despot!... cetatea s-a predat
Și Tomșa te ajunge; el intră în palat.
Cutremură-te!... moartea s-apropie de tine!

DESPOT

Nu eu, boieri, dar Tomșa cutremure-se-n sine,
Căci țin în a mea gheară copilu-i dragălaș.
Un pas... și el rămâne lipsit de copilaș!
(Iese în stânga, pe când Tomșa intră prin fund.)

SCENA XII

Cei dinainte, TOMȘA, CĂPITANI, SEIMENI, CIUBĂR-VODĂ

TOMȘA

(arătând pe Despot)

Pe dânsul!... înainte!... dușmanu-i la strâmtoare.

SPANCIOC

Stai, Tomşa!... un pas numai şi copilaşu-ţi moare!

TOMŞA

Copilul meu!

SPANCIOC

Dar!... Despot învins, desperător,
E-n stare să-l ucidă cu braţ răzbunător.

TOMŞA

(după o scurtă luptă cu sine)

O! rumpe-mi-se pieptul în spasmele durerii,
Mai bine rău părinte decât rău fiu al ţării!

(Către oşteni.)

Nainte!

(Uşile din stânga se deschid. Despot apare.)

SCENA XIII

TOŢI, DESPOT (şi, mai pe urmă, ANA şi ILIAŞ. Despot se arată maiestos, cu hlamida pe umeri şi cu coroana pe cap.)

CIUBĂR-VODĂ

(arătând pe Despot)

Iată-l... iată cumplitul fariseu!

Tu, antihrist! tu, Despot, cuprins de duhul rău,

În ţarna ce te-aşteaptă cobori din înălţime!...

TOMŞA

Ce mi-ai făcut copilul, calău plin de cruzime?

(Despot se întoarce spre uşă şi face un semn. Iliaş intră şi vrea să alerge la tată-său.)

DESPOT

(apucând pe Iliaş de mână)

Viteze Tomşa, iată copilul tău iubit!

Am respectat zălogul, odor nepreţuit,

Și l-am păstrat în viață cu dragoste, cu bine,
Cum merită odrasla unui viteaz ca tine.

(Lui Iliăș)

Mergi, Iliăș.

ILIAȘ

(aruncându-se în brațele lui Tomșa)

Tătuca!

DESPOT

(lui Tomșa)

Sărută-l fericit,

Și fie-ți gândul aspru de dânsul împlânzit! *(Înaintând.)*

Eu, Despot, Domn Moldovii prin însăși voia țării,

Ș-ajung prin mine însumi la culmile puterii,

Azi sunt căzut din tronul lui Ștefan celui sfânt

Și vin, și-n fața lumii declar acum că sânt

De-a mea fatalitate învins contra dreptății...

Deci spada mea ciuntită o-nchin fatalității!

(Aruncă spada lui jos.)

TOMȘA

Despot! pășind spre tronul de tine uzurpat,

Pe un păcat de moarte picioru-ți a călcat,

Și purpura domnească picând pe-a ta privire

I-a fost, nenorocite, o pânză de orbire.

CIUBĂR

Blestem!

POPORUL

Blestem lui Despot!

TOMȘA

Auzi?... om ne-nțelept!

Această țară bună te-a priimit la piept.

Tu, Despot, ai vândut-o lui Ferdinand Germanul,

Lui Sigismund Polonul, lui Soliman Sultanul,

La toți dușmanii care ți-au fost de ajutor.
Să te privești în față c-un vis amăgitor.

MOȚOC

A răs de toate: țară, oștime!...

CIUBĂR

Lege!

TOMȘA

Ei bine,
Fiți voi judecătorii!... Spuneți ce se cuvine
Lui Despot Ereticul de țară vânzător?

MOȚOC

Pedeapsa ce așteaptă pe-oricare trădător,
Moartea!

CIUBĂR

Dar! moartea!

POPORUL

Moartea!

DESPOT

(privind în fața tuturor cu mărire)

Boieri și tu, oștime!

Mormântul ca și tronul e sacră înălțime,
Și când vorbește omul pe piatră de mormânt,
E drept să se asculte solemnul său cuvânt...
Râvnit-am tronul țării, dar râvna mea regală
A fost însuflețită de-o țintă colosală.
Visând neatârnairea, vroit-am prin români
Să dau loviri de moarte osmanilor păgâni.
Am vrut cu-al nostru paloș, frângând soarta-ncruntată,
Să scol creștinătatea pe-al ei mormânt culcată...
De-mi ajuta norocul s-ating visu-mi din zbor,
Aș fi numit de lume erou, liberator,
Dar nu m-au dus destinul și timpul la izbândă

Și iată-mă, eu, Despot, căzut azi la osândă!
Așa lumea-i deprinsă pe om a-l transporta
Învingător, pe-Olimp, învins, pe Golgota!...

(Mică pauză. Toți îl ascultă cu bunăvoință.)

Vreți moartea mea?... sunt gata!... Ucideți, căci n-am teamă
De-a mele fapte-n viață să dau în ceruri seamă;
Dar tronul mai sus este de brațul omenesc,
Și singurul său jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sanctitoare,
Pe fruntea ce-au atins-o în veci nepieritoare!
Nici soarele nu poate să o prefacă-n nor,
Nici omul să o șteargă cu brațul muritor!...
Vreți moartea mea?... Ucideți!... dar eu, tristă victimă,
Istoria Moldovei vreau s-o scutesc de-o crimă,
Să nu poarte stigmatul în ziua re-nvierii
Că a plătit cu moarte pe Despot, Domn al țării!

(Scoțându-și coroana de pe cap și aruncând-o.)

Mi-arunc din cap coroana!... din mână sceptru-mi scot...
Nu mai sunt Domn!... acuma ucideți pe Despot!

(Toți rămân încremeniți.)

ILIAȘ

(cu lacrimi)

Iertare, tată!

BOIERII

Tomșa, iertare!

POPORUL

Îndurare!

TOMȘA

O cereți?... fie!... Despot, de moarte ai iertare,
Dar tu la mănăstire pe viață-i fi închis.

CIUBĂR

(dând semne de o exaltare fanatică, înaintează și strigă:)

Iertare!... cui?... lui Despot?... Iertare?... Cine-a zis?

În veci nu iartă cerul pe-acel care-l desfide.

(Se repede furios și înjunghie pe Despot.)

Ai vrut să ucizi legea?... Mori! legea te ucide!

DESPOT

(căzând)

Ah!... mor!

TOȚI

(cu reprobare)

O!

TOMȘA

(lui Ciubăr)

Crunt fanatic! turbat ucigător!

Pieri!... Nu e sfânta cruce unealtă de omor.

(Ciubăr se retrage aiurit, cu ochii țițiți la trupul lui Despot. Seimenii îl arestează.

În fund răsună deodată un țipăt dureros.)

ANA

Despot! *(Vine, alergând desperată, și îngenunchează lângă Despot.)*

Mort!... Despot, moartea mă va uni cu tine...

O! Doamne!... fie-ți milă... de dânsul... și de mine!...

(Cade leșinată pe pieptul lui Despot.)

MOȚOC

(uimit)

Copila mea!...

TOMȘA

(oprindu-l)

Moțoaice, așa vrea Dumnezeu!

Acel ce-și vinde țara își pierde neamul său!

(Cortina cade.)

FINE

SÂNZIANA ȘI PEPELEA

FEERIE NAȚIONALĂ ÎN 5 ACTE

PERSONAJELE

PAPURĂ-ÎMPĂRAT

SÂNZIANA, fata lui

PEPELEA

PÂRLEA-VODĂ

LĂCUSTĂ-VODĂ

PĂCALĂ

TÂNDALĂ

BABA RADA

ZMEUL

ZÂNA-LACULUI

ZÂNA-CODRULUI

STATU-PALMĂ-BARBĂ-COT

IARNA

CRIVĂȚUL

ZORILĂ

MURGILĂ

DASCĂLUL MACOVEI

TOMA

MĂRICA

SAFTA

CRAINICUL LUI PAPURĂ

STOLNICUL LUI LĂCUSTĂ

PAHARNICUL LUI PÂRLEA

UN GENIU

AL DOILEA GENIU

UN URS ALB

O PASĂRE MĂIASTRĂ

POPOR, OSTAȘI, ȚĂRANI, ȚĂRANCE

ACTUL I

Teatrul reprezintă o câmpie arsă de soare, în fund o pădure, în stânga o căsuță între copaci uscați, în dreapta, spre fund, un lac.

SCENA I

*DASCĂLUL MACOVEI, TOMA, MĂRICA, SAFTA, ȚĂRANI,
ȚĂRANCE, PEPELEA (doarme sub copaci lângă căruță)*

COR

Ce secetă, ce foc!
Amar și vai de noi!
Avem lipsă de ploi
Și lipsă de noroc. (bis)

SAFTA (arătând pe Toma)

Ce-a fost verde s-a uscat,
Ca și bietul meu bărbat!

TOMA (arătând pe Safta)

Ce-a-nflorit s-a scuturat,
Ca nevasta mea din sat.

COR

Ce secetă, ce foc!
Amar și vai de noi!
Avem lipsă de ploi
Și lipsă de noroc. (bis)

MACOVEI: Uff!... de când trăiesc eu, dascălul Macovei, și slavă Domnului!... trăiesc de când câinii purtau colaci în coadă... încă așa arșiță n-am apucat; să juri că ne găsim în țara lui Pârlea-Vodă.

T O M A : Dar cum e țara aceea, jupâne dascăle?...

M A C O V E I : O țară unde-i așa de cald tot anul, că găinile fac ouă răskoapte.

T O M A : He! He! gogonată o mai spuseși, jupâne.

M A C O V E I : Tomo!... ești necredincios, o știe lumea-ntreagă... dar prost, de când?

T O M A : Apoi dă, jupâne, eu nu-s cărturar ca d-neta, care știi *Alexandria* pe de rost și care ai umblat pe unde ș-a-nțărcat dracul copiii.

M Ă R I C A : Așa-i; jupânul Macovei, bărbatul meu, cunoaște și *Afgatanghelescu*.

M A C O V E I : Tronc, Mărico!... ai sclintit-o, fata mea, vrei să zici *Afgatanghelul!*... Da, oameni buni, știi multe, de toate... nu că mă laud... căci am fost prin țara căpcăunilor și prin țara năucilor... unde oamenii pătimesc de boala politicii.

T O M A : Dar ce boală o mai fi ș-aceea?

M A C O V E I : Boală de balamuc, care seacă toate simțirile și-nvrăjbește frați cu frați.

T O M A : Fie lor acolo!..

M A C O V E I : Ș-am mai fost, oameni buni, pe la Sfânta Vineri, pe la Sfânta Joi, pe la Sf. Mercuri, unde m-am întâlnit cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cel care fuge călare pe un iepure șchiop și doarme într-un vârful de plop.

T O M A : He! He! asta e și mai gogonată, și mare, cât... cât...

M A C O V E I : Cât prostia ta.

T O Ț I : Ha! ha! ha! te-a păcălit, Tomo!

M Ă R I C A (*râzând*): Cred și eu că l-a păcălit, dacă jupân Macovei, bărbatul meu, știe și cerul din toacă... asta... toaca din cer.

M A C O V E I : Tronc, Mărico, iar ai sclintit-o, sufletele. Ș-am mai fost, oameni buni, pe la curtea lui Lăcustă-Vodă.

T O Ț I : Lăcustă-Vodă?

M A C O V E I : Da! Ce? n-ați auzit de el?... un domn mare, cu oaste mare... și cu stomac și mai mare... El mănâncă, mănâncă, de cum se trezește pân' ce adoarme, și tot nu se mai satură, vecinic flămând și slab.

T O M A : Ş-o fi mâncând şi comândul; dar poporul lui?...

M A C O V E I : Sărmanul! e şi mai slab şi mai flămând decât dânsul.

T O M A : Halal de el!... Vrea să zică, tot mai bine la noi, în ţara lui Papură-Împărat, deşi se spune că împăratul nostru e cam şovăi, şovăi... ca numele lui.

M A C O V E I : Tacă-ţi gura, lehăule!... nu te-atinge de mai-marele tău; împăratul nostru e om cu chibzuială şi are doi sfetnici mari, pe Păcală şi pe Tândală. Unul îl sfătuieşte într-un fel, altul într-alt fel, şi augustatea sa se tot clatină între-amândoi.

T O M A : Ca papura după vânt.

M A C O V E I : Ei! Ş-apoi!... Clatine-se papura, broaştele să hălăduiască... nu-i aşa?...

T O Ţ I : Aşa, aşa, jupâne.

MĂRICA: Cică, pe când trăia împărăteasa, ea cânta cucurigu-n casă?

M A C O V E I : Ce-ai spus?

MĂRICA: Ş-acum, se zice că-l poartă de nas fata lui, domniţa Sânziana?

M A C O V E I : O fi!... că-i bună şi frumoasă.

MĂRICA: Frumoasă, ce-i drept, pe dânsa poţi căta, dar pe soare ba, asta... pe soare...

M A C O V E I : Destul; iar ai sclintit-o, Mărico dragă; dar noi stăm de vorbă şi ziua trece.

T O M A : Şi soarele ne prăjeşte.

Ţ Ă R A N I I : Şi sămănăturile pier.

ŢĂRANCELE (*văitându-se*): Pier, pier, păcatele noastre! Ce-o să devenim?... O să ne moară copiii de foame!

M A C O V E I : Tacă-vă ciocul, gaițelor!... decât ați urla, mai bine v-ați apuca să faceți descânțece de ploaie.

MĂRICA: Că doar noi nu suntem vrăjitoare ca Baba Rada, din căsuța aceea... Numai ea știe să facă vrăji și să tragă-n bobi, și să descânțe de dragoste cu ulcica, și să dezlege norii...

M A C O V E I : Da de unde știi, jupâneasă, că Baba Rada descântă de dragoste cu ulcica? Nu cumva...

MĂRICA : Ferească Dumnezeu, bărbate, nu se află! dar toată lumea știe că Baba Rada citește și-n stele... și-i carte de tobă, asta... tobă de carte.

MACOVEI : Tronc, Mărică!... Oameni buni, hai să ne mai sfătuim cu părintele Pricochi și să-l rugăm să mai iasă cu icoanele.

TOȚI : Hai! hai! (*Repetă corul și iese prin dreapta.*)

PEPELEA (*trezindu-se*): A!... bun somn am tras!... și frumos vis am făcut!... Eu, Pepelea, băiat sărac, fără tată, fără mamă, venit în locurile acestea din Țara Românească, părea că mă-nsurasem cu fata împăratului, după ce o scăpasem din ghearele unui zmeu, care-o răpise din palatul tătâne-său. Greu m-am luptat prin somn... dar i-am venit eu de hac zmeului.

ARIE

Frumoasă Sânziană,
Copiliță Cosânzeană,
Răpită-era d-un zmeu!
Am dat pe el năvală
Și, cu viteaza-mi pală,
Ucisu-l-am chiar eu.
Iar fata, în uimire,
Mi-a dat a sa iubire,
În schimb pe dorul meu.

Aș! vorbă să fie... împăratul a trimis crainici în tuspătru părți ale lumii, ca să dea știre crailor și împăraților că acel din ei care va plăcea Sânzianei îl va lua de ginere; și-i va da zestre jumătate de-mpărăție... Ce mai trebuie zestre?... Eu m-aș mulțumi numai cu fata, pre legea mea.

SCENA II

*PEPELEA, BABA RADA**(ea stă pe pragul ușii, sprijinită pe o cârjă, îi gârbovită
și zdrențuroasă, cu plete albe)*

B A B A R A D A *(auzindu-l, în parte)*: Auzi pușchiul, pe unde-i bat gândurile... chelului îi trebuie chitie de mărgăritar. *(Tare.)* Pepeleo...

PEPELEA: E!... Iaca și Baba Rada... vino colea, mătușică, am să-ți spun un vis d-ale poznașe.

B A B A R A D A : Nu pot, dragul mătușei; că-s oloagă de-o cârjă.

PEPELEA : Oloagă de-o cârjă?...

B A B A R A D A : De-abia-mi port tinerețile, cu ajutorul cârjelor... și mi s-a frânt una astă-noapte.

PEPELEA : Se vede că încălecuseși pe ea, ca să mergi la nunta lui Statu-Palmă.

B A B A R A D A : Ba am alungat o pisică neagră care se băgase pe coș la oala cu smântână.

PEPELEA : O fi fost duhul necurat?

B A B A R A D A : Ucigă-l toaca!... Când am lovit-o cu cârja, a scos foc pe ochi; și cârja s-a făcut numai țanduri în mâna mea... bunătate de cârjă... mi-o dedese chiar Strâmbă-Lemne, acu o sută de ani.

PEPELEA : Strâmbă-Lemne?... Alei!... dar de când ești pe lume, mătușică?...

B A B A R A D A : Eu?... Ascultă:

ARIE

I

Eu sunt de când în astă lume
Românul încă n-avea nume;
De când Carpații cei măreți
Erau ca niște bureți;
De când lupii la noi
Erau păstori de oi

Și urșii cu cimpoi
Mânau cirezi de boi.

II

Eu sunt de când pe mândrul soare
Nu erau pete arzătoare;
De când un purice ușor
Purta potcoavă la picior,
Potcoavă grea de fier
Cu care sărea-n cer,
Ș-apoi din cer venea
Și barba mi-o ciupea.

Pe atunci eram tânără, frumoasă... eram zână... dar m-a scos din
minte Făt-Frumos... și mi-am pierdut darul.

PEPELEA : În adevăr, că ești cam schimbată la față.

BABA RADA : He! He!... Vremea vremeiește, fețele se zbârcesc,
bălămalele slăbesc și în locul puricilor sprinteni au ieșit pe lume alte
jigăanii, care sar din gunoi... și cu-o săritură ajung... sus... sus... sus.

PEPELEA : Hei!... că nu sunt și eu o jiganie din soiul lor.

BABA RADA : Și ce-ai face, măi băiete?...

PEPELEA : Aș zbură tocmai lângă fata împăratului.

BABA RADA : (*îl trage de urechi*): Ți-e dragă!... Hai?...

PEPELEA : Ca ochii din cap.

BABA RADA : Dar tu ei?...

PEPELEA : Și ea mie, vorba țiganului.

BABA RADA : Ei, știi una?... Pepeleo, hai cu mine în pădure, să-mi
durezi o cârjă nouă de alun... Și eu voi culege flori de năvalnic, ca să-ți
fac o scăldătoare de dragoste.

PEPELEA : Și crezi că Sânziana m-a îndrăgi, dacă m-oi scălda?...

BABA RADA : De ce nu?

PEPELEA : Oare?... Hai la pădure, mătușică... Hai la pădure...
(*O ia de braț și pleacă în fugă.*)

BABA RADA : Încet, încet... vai de mine... parcă te-au umflat rusaliile.

PEPELEA : M-au umflat... hai... nu pot sta pe loc... mi s-au aprins călcăiele...

BABA RADA (*sare-ntr-un picior*): Încet, încet, nebunule, cad, ține-mă, încet, vai de mine! (*Ies amândoi și intră în pădure.*)

SCENA III

LĂCUSTĂ-VODĂ, STOLNICUL, SERVITORI și OSTAȘI
(*sub costum de lăcuste*)

STOLNICUL (*vine alergând și purtând un steag pe care e brodată o lăcustă*): Plecați-vă, închinați-vă, că vine măria-sa Lăcustă-Vodă... iaca, nu-i nimeni? nu face nimica, eu să-mi fac meseria mea. (*Strigând.*) Plecați-vă, închinați-vă...

(*Stolnicul intră cu servitori care poartă merinde.*)

COR (*de lăcuste*)

Trece-aci Lăcustă-Vodă,
Dintre domni cel mai flămând.
Să-i întindem masă mare,
Chiar în drum, cât mai curând.

(*Așează merindele pe-o masă în dreapta, blide cu mâncări, garafe și potire.*)

STOLNICUL: Grăbiți, copii, grăbiți... Măria-sa ne calcă pe urme... Așa... așezați fripturile-n rând... unde-s piftiile? Puneți-le la iveală, colea, bine.

(*În sunetul unui marș bizar, intră Lăcustă-Vodă, rezemat pe doi curteni.*)

LĂCUSTĂ: Mâncare, mâncare, mor de foame! Unde-i ministrul meu secretar de stat la departamentul bucătăriei?

STOLNICUL (*închinându-se*): Aici, măria-ta!

LĂCUSTĂ: Masa gata-i?...

STOLNICUL: Gata, priviți...

LĂCUSTĂ: Stolnice, ai binemeritat de la Patrie, te decorez cu ordinul "Frigării de aur".

STOLNICUL: Să trăiești, măria-ta.

LĂCUSTĂ (*sade la masă*): Bune bucate!... îmi fac cu ochiul... de unde să-ncep... A!... de la curcan (*mănâncă*), minunat!... am un țigan, bucătar meșter, cinci zloți pe lună, leafă... (*La suita lui.*) Vouă vă e foame?

TOȚI: Foame, măria-ta.

LĂCUSTĂ: Bine: priviți la mine cum mănânc și vă-ndestulați.

TOȚI: Poftă bună, milostive stăpâne!

LĂCUSTĂ: Vă place poate friptura de curcan?

TOȚI: Place, place.

LĂCUSTĂ (*lacom mâncând*): D-apoi mie!...

TOȚI: Mănâncă-l sănătos, măria-ta.

LĂCUSTĂ: Acum să zic două vorbe astor piftii... Ce miros, ce parfum, (*mirosindu-le*) ce arom! (*Suitei.*) Dar piftiile vă plac?

TOȚI: Plac, plac.

LĂCUSTĂ: Cu vanilie, sau... sadea.

TOȚI: Ba cu usturoi.

LĂCUSTĂ: Mă bucur... dar ce s-aude?... (*Afară, trâmbițe.*)

STOLNICUL: Se-naintează o oaste mare!

LĂCUSTĂ (*încându-se*): O! oa... o oa, oaste... or fi dușmani!... Unde mi-e paloșul? Na, l-am uitat acasă... Cu ce să mă apăr?... Ha! cu furculița astă mare. Vie de-acum chiar Pârlea-Vodă... Vitejilor, adunați-vă împrejurul meu și să muriți cu toții, apărându-mi viața și masa.

(*Toți se grupează lângă Lăcustă, care se înarmează cu o furculiță lungă.*)

SCENA IV

*Aceiași, PÂRLEA-VODĂ, PAHARNICUL, CRAINICUL,
SERVITORI și OSTAȘI (toți sunt îmbrăcați în roș)*

CRAINICUL (*venind repede în scenă*): Închinați-vă, plecați-vă,
că sosește măria-sa Pârlea-Vodă.

LĂCUSTĂ: Pârlea-Vodă... Sunt platcă...

*(Intră paharnicul, urmat de servitori, care poartă
balerce în spinare.)*

COR

Iată vine Pârlea-Vodă
Înfocat și-mbujorat;
Dintre toți domnii din lume,
Cel mai roș, mai însetat!

PÂRLEA (*Intră repede. El e gras și aprins la față.*)

ARIE

Eu sunt Pârlea cel aprins,
Care ard în foc nestins
Și dau foc și mistuiesc
Inimile ce-ntâlnesc.
Uf! uf! uf! în sânul meu
Curge lavă de vulcan,
Dați-mi apă ca să beau,
Să tot beau cât un borcan.

PÂRLEA: Apă, apă, mor de sete.

PAHARNICUL: Măria-ta, balercele sunt deșerte; ai băut tot.

PÂRLEA: Nu-i apă?... m-am stins!... Paharnice, te osândesc să-ți
tai capul tu singur, cu mâna stângă. (*Vede masa.*) A!... iaca chileală.
(*Se repede la masă.*)

LĂCUSTĂ

Semețe! un pas numai de-i face cătră masă,
Cazi mort, de astă armă străpuns...

(Îl amenință cu furculița.)

PÂRLEA

Străpuns?... Nu-mi pasă!
Mai bine mort de paloș, ca un viteaz, decât
De sete, mișelește, cu iască-aprinsă-n gât.

(Apucă o garafă și o deșartă.)

LĂCUSTĂ: Iaca minune... grăim amândoi în stihuri, ca niște
apelipisiți?... *Aferim, vere.*

PÂRLEA: Vere?... Cine ești tu, de îndrăznești a mă vărui?

LĂCUSTĂ: Eu sunt domn, ca și tine.

PÂRLEA: Domn... (*Amabil.*) Să mă fericesc cu numele?...

LĂCUSTĂ: Lăcustă-Vodă!

PÂRLEA (*furios*): Lăcustă?... dușmanul meu de moarte?

LĂCUSTĂ: Tocmai.

PÂRLEA (*gratios*): Sunt prea fericit de cunoștință. (*Dă mâna.*)

LĂCUSTĂ: Și eu tij, vere... poftim la masă.

PÂRLEA: Mulțumesc; sunteți prea amabil.

LĂCUSTĂ: Da, mă rog, nu te mai fasoli.

PÂRLEA (*șade*): N-aș vrea să fiu indiscret.

LĂCUSTĂ: Să mă vezi pe năsălnic.

PÂRLEA: Ba mai bine pe brațe, vere.

LĂCUSTĂ (*vesel, ghiontind pe Pârlea*): Pe brațe, berbantule? Pe
brațele Sânzianei?

PÂRLEA (*posomorât*): Ba cât despre fata lui Papură-Împărat, pune-
ți pofta-n cui.

LĂCUSTĂ: Și pentru ce, mă rog...?

PÂRLEA: Pentru că mă duc s-o mpețesc.

LĂCUSTĂ (*ironic*): Ș-ai s-o pățești, în adevăr, vere.

PÂRLEA : Ver-vere?... Și cum asta?

LĂCUSTĂ : Fiindcă și eu mă duc la curtea Sânzianei, cu gând de-a-i face curte.

PÂRLEA (*se scoală*): Suntem rivali!... unul din noi dar e de prisos pe lume; trebuie să piară.

LĂCUSTĂ (*liniștit*): Ai dreptate; pieri tu.

PÂRLEA : Ba tu... Scoală și vin la luptă, să ne ciocârtim cu paloșele.

LĂCUSTĂ : Ce face?... Să ne batem împreună?... cată-ți de treabă, omule; avem oști pentru certele noastre, ucigă-se între ele... și noi să petrecem cu voie bună... Așa-i rândul craiilor și-al împăraților. (*Strigă.*) Stolnice!... pune-te în capul armatei mele... și taie bucăți oastea lui Pârlea-Vodă; de-i scăpa teafăr... de te-i arăta leu... te-oi face "ban".

PÂRLEA (*asemene*): Paharnice!... ai auzit?... Să te văd; harceaparcea în oamenii lui Lăcustă-Vodă; de-i fi învingător... te schimb din particular în general.

STOLNICUL (*cu glas slab*): Nu putem, măria-ta, că suntem morți de foame.

PAHARNICUL (*asemene*): N-avem vlagă, măria-ta; suntem morți de sete.

LĂCUSTĂ : Ei, dar fie pe altă dată.. (*Lui Pârlea.*) Primești, verișorule... să ne ucidem altă dată?

PÂRLEA : Bucuros... acum să plecăm la curtea lui Papură-Împărat.

LĂCUSTĂ : Să plecăm; cunoști drumul?

PÂRLEA : Ba nu!... m-am rătăcit de vreo șapte ori, de când am pornit de-acasă.

LĂCUSTĂ : Ai umblat în bobote ca și mine; ne trebuie dar un călăuz. Stolnice, un călăuz cât oi bate-n palme.

STOLNICUL (*nemișcându-se*): Numaidecât, măria-ta.

PÂRLEA : Paharnice, un călăuz.

PAHARNICUL (*stă pe loc*): Numaidecât.

(*Pepelea se ivește între copaci.*)

SCENA V

Aceiași, PEPELEA

PEPELEA (*aparte*): Am lăsat pe mătușa-n pădure să caute bu-ruieni.

PÂRLEA: Găsitul-ai?...

STOLNICUL (*zărind pe Pepelea*): Iaca unul, pe dânsul, voinici. (*Toți se reped și-l apucă.*)

PEPELEA: Ho! țară!... ce este?... ce v-au apucat?

STOLNICUL (*trăgându-l*): Te cheamă Lăcustă-Vodă.

PAHARNICUL (*asemenea*): Te cheamă Pârlea-Vodă.

PEPELEA: Minciuni... nu mă cheamă nici Pârlea, nici Lăcustă... mă cheamă Pepelea.

LĂCUSTĂ: Pepelea!... Ha! Ha! Ha! poznaș nume!

PÂRLEA (*râzând*): Nu-i nume de calendar.

LĂCUSTĂ: Ca ale noastre. (*Tare.*) Pepeleo, răspunde, poți să ne duci la curtea lui Papură-Împărat?

PEPELEA (*aparte*): Or fi pețitori de-ai Sânzianei.

LĂCUSTĂ: Ai auzit?

PÂRLEA (*tare*): Poți, mă?

PEPELEA: Pot!... vă duc și până la “măru roș”, dacă vreți, și până la calea-ntoarsă.

LĂCUSTĂ: Nu, că-i prea departe.

PEPELEA: Și până la dracu-n praznic.

PÂRLEA: Praznic? hai dar cu noi... pleacă-nainte.

PEPELEA: Bine... (*Aparte.*) Am să-i rățesc în pădurea cea deasă, din ea să nu mai iasă. (*Servii fură merindele de pe masă.*)

LĂCUSTĂ: Mergem?... Poftim, vere.

PÂRLEA: Ce se potrivește... apucă d-ta înainte, vere, ești mai cărunt.

LĂCUSTĂ: Cărunt eu?... știi că te gălesc nostim?

PÂRLEA: Mă-i fi găcind... dă-mi brațul și-aidem împreună.

(Pârlea și Lăcustă își dau brațul și cearcă a pleca odată cu piciorul stâng, dar nu nimeresc. Ies cu toții prin fund și dispar în pădure cântând.)

COR

Haideți cu toți la curtea
Lui Papură-mpărat,
Atrași de Sânziana
Cu nume lăudat.

SCENA VI

*DASCĂLUL MACOVEI, TOMA, MĂRICA, ȚĂRANI,
ȚĂRANCE (care vin prin dreapta)*

TOMA: Așa o fi, jupâne dascăle... sfântă să-ți fie vorba, mare adevăr ai rostit... nu plouă pentru că-i secetă.

MACOVEI: Și-i secetă, pentru că nu plouă.

TOMA: Dar fă bine de ne spune, pentru ce-i și secetă și lipsă de ploaie?

MACOVEI: O fi trecut prin văzduh un zmeu cu limbă de foc.

TOȚI (*speriați*): Un zmeu?

MACOVEI: Sau poate că zidarii și cărămidarii or fi legat norii.

TOMA: Dar nu cunoști d-ta vreun chip de-a-i dezlega?

MĂRICA: Bărbatul meu să nu cunoască... ai pripit de te-ai vorbit; asta... ai vorbit de te-ai pripit.

MACOVEI: Tronc, Mărico!... Oameni buni, este un leac de secetă care nu dă greș.

TOȚI: Care, care?...

MACOVEI: Să-necați o babă.

TOȚI: Ș-a ploua?

MACOVEI: Cu cofa.

TOȚI: Hai, măi, să găsim o babă. (*Arătând femeile.*) Pe care din ele s-o alegem?

FEMEILE (*arătându-se una pe alta*): Pe Catrina, pe Safta, pe Tudora, pe Tofana, pe jupâneasa dascălița...

MĂRICA : Pe mine?... Eu babă?... (*Lui Macovei.*) Babă-s, jupâne dascăle? babă?

MACOVEI : Ba! ba...

BĂRBAȚII : Pe dânselle, mări! (*Se luptă bărbații cu femeile; ele dau țipete.*)

BĂRBAȚII

Degradă, degradă
Să prindem o babă
Și-n apă s-o dăm.
Degradă printr-însa
De foc și de dânsa
Acum să scăpăm.

FEMEILE

Hoților! pieriți de-aici,
Că v-om bate cu urzici,
V-om zgâria ca pisici
De-ți fi toți numai beșici.

SCENA VII

Aceiași, BABA RADA (se ivește-n fund)

BABA RADA : Să trăiască Pepelea!... bună cărjă mi-a durat... am să-i descânt de dor.

FEMEILE : Iaca o babă, iaca o babă!

TOȚI : Baba Rada, vrăjitoarea!

MACOVEI : Ea o fi legat norii... pe dânsa, oameni buni... și uștiuluc! în baltă. (*Bărbații se reped de apucă pe babă, luând-o-n sus.*)

BĂRBAȚII : În baltă!

BABA RADA : Ce-i? ce-i?

FEMEILE : În baltă!

BABA RADA : În baltă? Vai de mine... dar ce v-am greșit eu, oameni buni?...

MACOVEI : În baltă, talpa iadului!
 BABA RADA : Ajutor! ajutor! Pepeleo!

SCENA VIII

Aceiași, PEPELEA (aleargă prin fund)

PEPELEA : Cine mă cheamă?... Mama Rada?...

BABA RADA : Nu mă lăsa, Pepelaș dragă, vor hoții să mă-nece.

PEPELEA : Să te-nece, pentru ce? Stați, oameni buni... nu faceți păcatul.

TOȚI : În lături, mă sfrijitule.

PEPELEA : Nu mă las de voi, cihar de m-ați ucide... Mama Rada-i nevinovată.

MACOVEI : Cum îndrăznești, măi ținăuile, să te împotrivești voinței poporului?... Nu știi ce spuneau strămoșii noștri: "Box, pipili, Box..."

PEPELEA : Ce box, mă, na box!... *(Trage un pumn în ghigilicul lui Macovei.)*

MACOVEI : Aoleo! m-a necinstit.

TOMA : Iii!... a ridicat mâna asupra lui jupân Macovei.

MĂRICA : I-a turtit nasul pe ghigilic? asta...

MACOVEI : Legați-l, măi, să-l ducem la procuror. Cât pentru babă, uștiuluc în baltă. *(Țăranii leagă mâinile lui Pepelea.)*

PEPELEA *(luptând)*: Hoților, ticăloșilor!... vă puneți o sută pe un om, ca corbii și ca judanii. *(Țăranii lasă pe Pepelea legat și se-ntorc la Baba Rada.)*

BABA RADA : Pepeleo, Pepeleo... *(Țăranii ridică pe babă și se îndreaptă spre lac cu ea.)*

PEPELEA : Ticăloșii... ucid pe biata babă, fără vină, și pe mine m-au legat, ca să mă ducă la închisoare... s-au dus cu toții... nu-i nime, p-aici mi-e drumul. *(Fuge-n căsuță.)*

ȚĂRANII *(pe malul lacului)*: Una!

BABA RADA: Pepeleo!

ȚĂRANII: Două, trei... hup, uștiuluc. (*O aruncă pe babă și deodată s-aude un tunet depărtat, cerul s-acopere de nouri negri.*)

MACOVEI: *Parapanghelos!* De-acum umflați pe Pepelea și hai la procurorul.

ȚĂRANII (*revenind în scenă*): Dar unde-i?

ȚĂRANII: A pierit!

MACOVEI: Pierit să fie! (*Începe furtună mare, tunete prelungite.*) Iaca, mări!... vedeți? cum ați înecat vrăjitoarea, a și-nceput a ploua.

TOMA: Plouă cu fulgere, jupâne dascăle, dar apă — tufă.

FEMEILE: Vai de noi! o să ne trăsnească.

MĂRICA: Hai s-aprindem Paști de la lumânare... asta... lumânare de la Paști.

MACOVEI: Tronc, Mărico!

TOTI: Hai pe-acasă, la sănătoasa, voinici. (*Un fulger cade-n lac, toți fug în dreapta speriați.*)

SCENA IX

PEPELEA (*ieșind din căsuță*): Să se fi înecat biata mătușă?... de-aș ști că aș găsi-o, m-aș arunca înot. Ia să vedem. (*Vine în scenă și găsește o cârjă.*) Iaca una din cârjele ei... poate să-mi fie de ajutor... (*La mal*). A!... pare că zăresc ceva... ea-i... plutește... dă, Doamne, s-o scap. (*Întinde cârja-n apă și scoate sumanul babei.*) Nu-i ea. Sărmana, e numai sumanul ei, a murit! S-a dus pe ceea lume, și eu am rămas iar singur. (*Plânge.*) Rău mă doare inima după ea... dar ce aud!... ce văd!

(*Furtuna trece, norii dispar și luna se înalță de după copaci, în fund... pe suprafața lacului răsar mai multe flori mari de nufăr și în fiecare din ele stă închisă câte-o zână; în cea mai frumoasă se găsește Baba Rada, metamorfozată în Regina Zânelor; razele lunii luminează tainic tabloul.*)

SCENA X

PEPELEA, ZÂNE, BABA RADA (*schimbată în zână*)

COR DE ZÂNE

Frumoasă Zână cu dulce nume
Din sânul apei iese la lume.
Ferice omul care pe ea
La foc de stele o va vedea.

(Florile de nufăr se deschid, zânele ies de formează împreună un grup artistic în lumina electrică. În floarea din mijloc apare Baba Rada sub figura și sub costumul unei zâne tinere și frumoase și încununată cu plante acvatice.)

ZÂNA

Pepeleo, blând suflet, tu singur cu-ndurare,
Ai vrut să-mi aperi viața de-a proștilor turbare.
Pe tine eu din umbră te-oi scoate la lumină,
Căci fosta Baba Rada de-acum e a ta zână.

*(Zâna, ieșind din floare, pășește pe fața apei
și vine în scenă.)*

PEPELEA (*cade-n genunchi*): O!... ce minune cerească.

ZÂNA: Pepeleo!... de azi începe o viață plină de lupte pentru tine... dar să n-ai grijă, vei fi pretutindeni apărat și susținut de mine. Ține acest fluieraș de trestie, el te va ajuta la orice nevoie... când îi cânta din el... ține ș-acest inel de logodnă cu Sânziana.

PEPELEA: Ah!... zână frumoasă și milostivă, mă logodești cu norocul.

ZÂNA: Norocul să te însoțească în calea vieții. Acum te las, Pepeleo... rămâi cu bine, eu mă-ntorc în împărăția zânelor.

(Zâna se-ntoarce în floarea ei, toate florile s-afundă încet, în sunetul simfonic al orchestrei. Corul repetă refrenul de la început.)

(Sfârșitul actului I.)

ACTUL II

CUPRINS

Teatrul reprezintă sala tronului lui Papură-Împărat... Vasuri mari cu plante acvatice sunt așezate în colțuri... un tron mare de aur în stânga, alt tron mai mic alături, spre public... o ușă în stânga, ce duce în apartamentul împărătesei... în dreapta, uși mari... în fund, arcade largi și înalte, ce se deschid pe terasă, deasupra grădinii.

SCENA I

PEPELEA (*se ivește cu sfială pe terasă, apoi intră în scenă*): Nu mă vede nime? M-am furișat prin grădina împărătească, doar oi zări pe Sânziana... dar toate ferestrele palatului sunt închise... Ce bogății... Ce locaș fermecător!... Bine m-aș deprinde a trăi aice... alături cu fata împăratului. Dacă m-ar ajuta Zâna-Lacului să mi se împlinească dorul... Ian să-mi încerc norocul, sunând din fluierul ăsta!... Să vedem ce poate el!... (*Privind fluierul, cântă.*)

ARIE

I

Fluieraș frumos,
Mult zici tu duios.
Scumpe fluieraș,
Mult zici drăgălaș,
Zi cu glasul tău,
Zi pe gândul meu,
Versul cel cu foc,
Ce-aduce noroc.

II

Fluieraș de fag,
A! spune cu drag,
Spune de-al meu dor
Scumpului odor,
Că inima mea

Vecinic pentru ea
Bate ne-ncetat
D-un amor curat.

(El vrea să cânte din fluier, dar se oprește, zărind în dreapta pe Tândală.) Dar vine cineva... mă închin cu cântecul și, la fugă... să mă ascund în grădină. *(Dispare după arcade.)*

SCENA II

TÂNDALĂ, pe urmă PĂCALĂ

(amândoi în haine brodate cu fir ș-acoperite cu decorații pe piept și pe spate)

TÂNDALĂ *(venind din dreapta)*: Stăpânul meu, augustatea-sa marele împărat Papură doarme... Doarmă sănătos și fără grijă, cât mă are pe mine, Tândală, prim-ministru... Toată sarcina statului e pe spina-reă mea... Sarcină grea!... *(Cu emfază.)* Însă mă simt mândru de-a o purta pentru gloria, prosperitatea, propășirea și moralitatea poporului ce se adăpostește la umbra sceptrului împărătesc al augustății-sale... *(Zărind pe Păcală.)* Dar pare că găsesc pe Păcală, colegul meu de cabinet... un șiret de frunte, care ades mă păcălește!... Cum să mă dezbar de el?... Am cătat să-l trimit departe, peste nouă mări și nouă țări, într-o ambasadă... dar n-a primit... Ce tertip să mai iscodesc?... *(Stă pe gânduri.)*

PĂCALĂ *(intră pe sub arcade)*: Doarme augustul nostru, și soarele-i sus... Însă are și dreptate să-și odihnească bătrânețele. *(Zărind pe Tândală.)* A!... iaca Tândală, perechea mea de la carul statului... cum să-l dau peste cap?...

TÂNDALĂ: Ce văd? Excelența-voastră la curte așa de dimineată?

PĂCALĂ: Datoria-mi fac, urmând pildei excelenței-voastre.

TÂNDALĂ: Datorie sacră... când stăpânul trage la aghioase... Sluga credincioasă veghează, pentru gloria...

PĂCALĂ: Propășirea...

TÂNDALĂ: Prosperitatea...

PĂCALĂ: Și moralitatea poporului, ce s-adăpostește...

TÂNDALĂ: La umbra sceptrului părintesc.

AMÂNDOI (*încințați*): Al augustății-sale...

PĂCALĂ: Bine, acum ad-o coala jumătatea milionului ce-ai câștigat astă-noapte.

TÂNDALĂ: Ce milion? Care milion? de unde milion?

PĂCALĂ: Care? (*Îi șoptește la ureche.*) Cel care ai câștigat rușfet de la concesionarii baloanelor.

TÂNDALĂ (*cu mirare*): De unde o știi?

PĂCALĂ: E scris pe nasul excelenței-voastre, ad-o...

TÂNDALĂ: Ei, știi una? Lasă-mi mie milionul ăsta, și eu îți făgăduiesc alt milion la anul.

PĂCALĂ: Cum?

TÂNDALĂ (*îi vorbește la ureche*): Din răscumpărarea concesiunii baloanelor.

PĂCALĂ: Parol?

TÂNDALĂ: Parol!

PĂCALĂ: Ba, ba, ba, mai bine azi un ou decât la anul un bou; adă!

TÂNDALĂ: Bine, om regula socotelile mai pe urmă, acum să ne ocupăm de afacerile politice... Știi că domnița Sânziana e fată mare?...

PĂCALĂ: O fi; și, prin urmare, i-a abătut să se mărite numaidecât.

TÂNDALĂ: Fată mare nu-i? Trebuie să-i credem.

PĂCALĂ: Și împăratul, care se supune la toate voințele ei, a trimis crainici pe la toate împărățiile ca să le ducă această veste.

TÂNDALĂ: O știu.

PĂCALĂ: Și chiar au început a sosi în oraș mai mulți din acei ce-au auzit de frumusețea domniței.

TÂNDALĂ: Care și care?...

PĂCALĂ: Zorilă, craiul Răsăritului; Murgilă, craiul Apusului... și Pârlea-Vodă, și Lăcustă-Vodă, și alți mulți din toate părțile lumii.

TÂNDALĂ: Minunat; și unde au tras la gazdă?

PĂCALĂ : La "Grand Hotel", la "Trei sarmale".

TÂNDALĂ : Cred c-om căpăta ceva decorații de la ei... decorații cu briliante primprejur... iar nu ca potcoavele astea, care cântăresc zece oca... de aramă... Privește: ordinul Hipopotamului!... ordinul Urangutanului!... ordinul Bivolului... ordinul Bibilicului... etc...

PĂCALĂ : Acestea sunt decorații zoologice... dar unde le-om mai anina și pe celelalte?...

TÂNDALĂ : Pe dinăuntrul livrelei... ca căptușală.

(S-aude-n stânga un căscat lung.)

PĂCALĂ : Taci... s-anunță împăratul.

(Papură-Împărat vine în halat și papuci galbeni... și cu coroana peste scufă.)

SCENA III

Aceiași, PAPURĂ

PAPURĂ : A... a... a!... Bine am dormit.

AMÂNDOI : Să vă fie de bine, augustate.

PAPURĂ : Aici sunteți, miniștrii mei isteți!

TÂNDALĂ : La ușa augustă a iatacului împărătesc...

PĂCALĂ : Precum se cuvine...

PAPURĂ : Vine... bine vreau să zic, ne place să vă vedem aproape de tron, pentru că sunteți ageri.

AMÂNDOI *(închinându-se)* : Măria-ta...

PAPURĂ : Credincioși!

AMÂNDOI : Augustate...

PAPURĂ : Întegri.

AMÂNDOI : Luminate împărate...

PAPURĂ : Deși nu prea frumoși...

AMÂNDOI : Milostive stăpâne...

PAPURĂ : Destul, nu vă mai frângeți șalele... câte ceasuri sunt?...

TÂNDALĂ: Câte poruncește augustatea-voastră să fie.

PAPURĂ: M-am trezit destul de dimineată, nu-i așa?

TÂNDALĂ: Așa! v-ați trezit odată cu zorile.

PAPURĂ: Oare?... Ce crezi și tu, Păcală... îmi pare că soarele-i sus.

PĂCALĂ: Zorile au mai întârziat astăzi, pentru plăcerea augustății-voastre.

PAPURĂ: Bine-au făcut, pentru că eram foarte obosit... trebile statului...

TÂNDALĂ: Vă prea osteniți, augustate; și nu se cade să compromiți augusta voastră sănătate. Nouă, servitorilor tronului, ne incumbă truda; pentru gloria...

PĂCALĂ: Propășirea...

TÂNDALĂ: Prosperitatea!

PĂCALĂ: Și moralitatea poporului ce s-adăpostește...

TÂNDALĂ: La umbra sceptrului părintesc...

AMÂNDOI: Al augustății-voastre!

PAPURĂ: Frumoasă imagine!... umbra sceptrului... mi-o repetați în toate zilele... e cam monotonă, însă plăcută... și ce mai face poporul?... nu l-am văzut de mult...

TÂNDALĂ: Nu-și încape în piele de fericire.

PAPURĂ: Așa să fie, Păcală, își încape sau nu-și încape?

PĂCALĂ: Nu-și încape... e burduf...

PAPURĂ: Burduf!... A!... mulțumirea mea este deplină... adică tocmai deplină nu... pentru că tarafurile politice se-nmulțesc pe toată ziua... Câte avem pân-acum?

PĂCALĂ: 57, augustate.

PAPURĂ: Numai atâtea?... le credeam mai plodoase... care au mai ieșit la maidan?...

PĂCALĂ (*desfășurând o hârtie lungă*): Iată lista.

PAPURĂ: Breee!... ce pomelnic!... citește-l, Păcală.

PĂCALĂ: Categoria-ntâi.

PAPURĂ: Cum?... Sunt pe categorii?

PAPURĂ: Dar, categorisiți.

PAPURĂ: Zi-nainte.

PĂCALĂ: Categoria-ntâi! Tarafuri colorate.

PAPURĂ: Colorate?...

PĂCALĂ: Da!... pentru ca să bată mai bine la ochi. (*Citind.*) Taraful verde.

PAPURĂ: Verde? Pentru ce verde?

PĂCALĂ: Pentru că-i spanac. (*Citind.*) Taraful galben.

PAPURĂ: Galben?... O fi taraf de dovleci?...

PĂCALĂ: Tocmai... e un taraf care a prins gălbeață. (*Citind.*)

Taraful alb.

PAPURĂ: Alb?... Se vede că-i mai spălat?

PĂCALĂ: Și pătimește de albeață pe ochi. (*Citind.*) Taraful stacojiu.

PAPURĂ: Stacojiu?... pentru ce?

PĂCALĂ: Pentru că cu cât e mai fiert, cu atât e mai roș.

PAPURĂ: Ca racii.

PĂCALĂ: Raci progresiști etc. Categoria a doua... Taraful național-liberal, taraful liberal-național, taraful liberal-național-moderat, taraful moderat-național-liberal.

PAPURĂ: Treci la altă categorie, asta-i cam într-același păr.

PĂCALĂ: A treia categorie... Taraful aristocrat, democrat, burtoocrat, pungocrat, postocrat...

PAPURĂ: Destul... m-am amețit și simt că devin prostocrat ca dâșii... Și care-i deviza politică a tuturor?

PĂCALĂ: Una ș-aceeași... "Scoală-te de la locul tău, să mă pun eu."

PAPURĂ: Adică, cu alte cuvinte... Să vă dau afară pe voi și să-i iau pe dâșii în loc?

PĂCALĂ: Cam așa!

PAPURĂ: Ș-așa se poate... să vă dau afară... să nu vă dau?... Ba să vă dau.

AMÂNDO I: Ferească Dumnezeu, auguste.

PAPURĂ: Dar dacă vă voi păstra... Cum să salvăm situațiunea?...

TÂNDALĂ : Trântind tarafurile la pușcărie.

PAPURĂ : Bună idee, să le trântim... oare să le trântim?... și pentru ce să nu le trântim?... Ce zici și tu, Păcală?...

PĂCALĂ : Zic să nu le trântim, maiestate... pentru că o asemenea trântă ar fi o măsură în incompatibilitate cu abilitatea guvernamentală.

PAPURĂ (*aiurit*): Așa... (*Aparte.*) N-am prea înțeles. (*Tare.*) Apoi dar să-i lăsăm în pace, mai cu seamă că am altă belea pe capul meu... Sânziana mi-a declarat că vrea să se mărite pe placul ei... iar nu după conveniențele politicii statului... Eu chibzuisem să fac alianță cu vecinul meu, cu Piperuș-Craiul... dar fata-l găsește prea iute... și nu-l vrea.

TÂNDALĂ : Asta poate să nască mari complicațiuni.

PĂCALĂ : Poate chiar și războaie.

PAPURĂ : Ș-apoi?... nu mi-e teamă de-un Piperuș. Câți pipăruși am mâncat eu, de când împărătesc!... Au început să curgă pețitori pentru Sânziana?

TÂNDALĂ : Început... Hotelul "La trei sarmale" e plin de crai, domni și împărați, care așteaptă să fie invitați a se prezenta la Curte.

PAPURĂ : Bine, faceți-le cunoscut că-i voi primi chiar astăzi... Gătit-ați tot pentru ceremonialul primirii lor?

PĂCALĂ : Totul e gata.

PAPURĂ : Mergeți dar să-i aduceți în prezența noastră, hai, marș!

AMÂNDOI : Numai decît, auguste... (*Ies închinându-se.*)

PAPURĂ (*singur*): Un cap încoronat trebuie să aibă caracter ferm și voință nestrămutată... altminterea se-ncurcă rău ițele politice... Eu am hotărât să fac pe voia Sânzianei... și nu mă schimb odată cu capul (*o pauză*), și însă prudent de-a expune împărăția la cine știe ce calamități, pentru capriciul unei copile alintate... Ce-ar fi, adică, dacă n-aș mărita-o acum?... ar plânge ș-atîta tot... dar de ce s-o fac să plîngă, drăguța?... Vrea să se mărite, lucru natural. (*Schimbă tonul.*) Vrea, vrea... multe vrea omul... de m-aș potrivi... ea are voința ei... dar și eu am pe-a mea... și, în sfârșit, cine-i împăratul? Eu!... cine are dreptul de a porunci?... Eu! prin urmare, s-o mărit... alta n-am ce face. (*Stă pe gânduri, numărînd pe degete.*) S-o mărit?... să n-o mărit?...

SCENA IV

PAPURĂ, SÂNZIANA (iese din apartamentul ei)

SÂNZIANA : Tătuică. (Vine de-l sărută.)

PAPURĂ : Copila mea, te-ai trezit?...

SÂNZIANA : Ce fel? trezit?... Soarele-i amiazi, și d-ta tot în halat și cu scufa de noapte?...

PAPURĂ : Am avut multe de pus la cale cu miniștrii.

SÂNZIANA (zâmbind) : Înteleg... ați organizat ceremonialul de astăzi... Scumpul meu părinte, cât mă doare să mă despart de d-ta.

PAPURĂ : Apoi dacă te doare așa de mult, pentru ce vrei numaidecât să ieși din casa părintească?

SÂNZIANA : Pentru ca să mă duc și eu la casa... așa a făcut și mama.

PAPURĂ : Dumnezeu s-o ierte... însă, pe vremea ei, fetele se măritau după placul părinților.

SÂNZIANA : S-au schimbat lucrurile de-atuncea, tătuică. Astăzi suntem libere și independente.

PAPURĂ : Formați și voi un taraf?...

SÂNZIANA : Dar, găsim că e drept să ne alegem noi înșine tovarășii vieții noastre.

PAPURĂ : De aceea s-au înmulțit despărțeniile... Ascultă, Sânziana... n-ai putea să mai rabzi vreo doi-trei ani?...

SÂNZIANA : De ce nu zece?... să-mpletesc coadă albă.

PAPURĂ : Pân' la coadă albă mai ai mult, fata mea.

SÂNZIANA : Tătuică, vrei să afli adevărul?... mi-a prezis o vrăjitoare că, de nu m-oi mărita în anul acesta, am să mă găsesc într-o primejdie de moarte.

PAPURĂ : De moarte!... să mori?... ferească Dumnezeu! să nu faci una ca asta... mai bine te mărit de 17 ori, cu cine ți-a cere inima... chiar c-un zmeu, dacă ai poftă de zmei.

SÂNZIANA : Bunul meu părinte!... Tocmai de zmei mi-e teamă,

pentru că ei fură fete de-mpărați... și mi-a spus vrăjitoarea că sunt amenințată...

PAPURĂ (*speriat*): Ce?... să te răpească o dihanie de pe ceea lume?... Merg să dau porunci ca să pună străji împrejurul palatului... (*Strigă:*) Păcală, Tândală... iaca, uitasem că ei sunt duși la "Trei sarmale!"

SÂNZIANA: Nu te turbura, tătucă, mai bine mergi de te gătește, ca să primim oaspeții veniți la noi de prin fundul lumii.

PAPURĂ: Ai dreptate; mă duc să-mi lepăd halatul și să-mi pun hlamida... Pupă-mă frumos... Pupă-mă încă o dată. (*După ce-o sărută iese zicând:*) E frumoasă... ruptă din soare! Și-mi samănă mie, bucatică tăiată. (*Iese-n stânga.*)

SCENA V

SÂNZIANA (*singură*): Azi trebuie să-mi aleg un mire!... pe care?... pe cel mai viteaz, mai tânăr și mai frumos.

RECITATIV

De multe nopți mi-e somnul agitat
Și până-n zori ades nu pot dormi.
Un glas ascuns îmi zice ne-ncetat
Că am ajuns în timpul de-a iubi.

ARIE

I

Fără dor, fără iubire,
Nu e-n lume fericire,
Spune doica mea.
Ea-i bătrână, ispitită;
Ca să fiu dar norocită,
S-o ascult pe ea.

II

Făt-Frumos, o, dulce mire,
Te aștept, vin' cu grăbire,

Vino de mă ia,
Ca să ducem împreună
Viață dulce, viață bună
Cum inima vrea.

Ah!... când ar veni Făt-Frumos... (*Stă gândind. Un zmeu trece călare prin văzduh.*) Când ar apărea deodată-n ochii mei...

(*Zmeul apare între arcade.*)

SCENA VI

SÂNZIANA, ZMEUL

ZMEUL (*în fund*): Sânziană!

SÂNZIANA (*tresărind*): Cine mă cheamă? (*Vede pe zmeu.*) A!... (*Vrea să fugă.*)

ZMEUL: Nu fugi, dulce minune; vestea frumuseții tale a trecut peste nouă mări și nouă țări și, ca să te văd, am venit în zbor nouă zile și nouă nopți.

SÂNZIANA: Dar cine ești tu, care îndrăznești?...

ZMEUL: Eu sunt împăratul zmeilor.

SÂNZIANA (*cu groază*): Ești zmeu?...

ZMEUL: Ș-am jurat să te fac soția mea.

SÂNZIANA: Eu?...

ZMEUL: Vino cu mine.

SÂNZIANA: Mai bine să mor.

ZMEUL: Vino!... (*Face un pas, întinzând mâna spre ea.*)

SCENA VII

Aceiași, PEPELEA (*se arată sub arcade*)

PEPELEA: Stai, fiară de pe ceea lume!... un pas mai mult, ești mort.

ZMEUL: Ce?... tu, piticule, îmi poruncești mie?

PEPELEA : Pieri, pieri îți zic.

ZMEUL (*ridică buzduganul*): Se vede că vrei să legi frăție de moarte cu buzduganul meu?

PEPELEA : Și tu cu fluierașul meu. (*Sună din fluier.*)

ZMEUL (*rămâne încremenit, vrea să-nainteze, dar nu poate; vrea să ridice buzduganul, și-i cade brațul fără putere*): Păcătosule!... așteaptă... Ce-am pățit?... nu pot face un pas înainte... nu pot purta buzduganul, sunt fermecat... fluierul acesta mă-nvinge... (*Se tot retrage îndărăt, împins de-o putere misterioasă, în sunetul fluierului Pepelea-l urmărește, amândoi dispar în grădină.*)

SÂNZIANA (*trezindu-se din buimăceală*): Am visat?... Era să mă răpească un zmeu?... Și m-a scăpat de el?... Cine m-a scăpat?... Poate că era Făt-Frumos.

Făt-Frumos, o, dulce mire,
Te aștept vin' cu grăbire,
Vino de mă ia... etc.

(*Iese prin stânga cântând sotto voce.*)

SCENA VIII

PĂCALĂ, TÂNDALĂ, PÂRLEA-VODĂ,
LĂCUSTĂ-VODĂ, ZORILĂ, MURGILĂ

(*mai multe persoane din toate părțile lumii, în diverse costume fantastice*)

(*S-aud fanfare-n curte, ușile-n dreapta se deschid; doi ușieri vin de se așează la intrare. Intră cortegiul de crai, domni și împărați, precedați de Tândală și Păcală și urmați de steaguri cu emblemele lor. Se pun în semicerc, în fața tronului.*)

COR

Azi e ziua mult dorită,
Când, uimiți, o să vedem
O minune strălucită,
Un crin alb cu diadem.

TÂNDALĂ : Poftim, vestiți și de bun neam domni, crai și împărați!
În curând va sosi marele, gloriosul, mărinimosul, augustul Papură-
Împărat, împreună cu frumoasa, încântătoarea, augusta sa copilă,
domnița Sânziana.

*(În sunetul unui marș triumfal, intră Papură cu hlamidă
și cu coroană aurită, ținând pe Sânziana de mână,
urmați de mai multe dame și magnați de Curte... ei fac
jurul sălii, salutând pe oaspeți, ș-apoi merg de se suie pe
tronuri. Steagurile se înclină în fața lor și toți oaspeții
rămân extaziați, privind la Sânziana... Pârlea-Vodă dă
semne de admirație grotescă.
Tândală stă lângă tron.)*

COR

Iată împăratul,
Iată luminatul
Cu Sânziana,
Mândra Cosânzeana,
Orișicine-o vede
Jură și crede
Că e un juvaer,
Căzut aici din cer.

SCENA IX

Aceiași, PAPURĂ cu SÂNZIANA

PAPURĂ *(pe tron)*: Bine-ați venit la curtea noastră, oaspeți de soi
și de tot soiul!... Crainicii noștri v-au dus vestea despre copilă și zestrea
ei... jumătate de împărăție, fără ipotecă... Care din voi va avea noroc
să placă fetei va avea parte de amândouă... Haide, arătați-vă talentele
și nurii, concursul e deschis; am zis!...

T O Ţ I : Trăiască Papură-Împărat!

P A P U R Ă : Acum și pururea și-n vecii vecilor...

T O Ţ I : Amin!

P A P U R Ă : Păcală, te numesc mareșal de ocazie, fără leafă. Prezentează-ne concurenții cu *tropos*.

P Ă C A L Ă : Ascult. (*Prezentând pe Zorilă.*) Măria-sa Zorilă, craiul Răsăritului.

P A P U R Ă : Zorilă?... Am cunoscut în tinerețe pe babacu-tău; pătimea, sârmanul, de căscat, altminterea era deștept și cam... berbant. (*Râzând.*) Îmi aduc aminte că odată ne-am întârziat împreună până-n faptul zilei, într-o mahala!... ha! ha! ha! Stârnisem toți câinii și comisarii... ha, ha, ha!

T Â N D A L Ă (*încet, cu dezaprobare*): Auguste...

P A P U R Ă (*serios*): Ai dreptate, Tândală, nu iartă ighemoniconul. (*Arată pe Sânziana.*) Și e sărbătoare-n casă; iaca tac, tac.

Z O R I L Ă (*îngenunche dinaintea tronului Sânziane și declamă*):

Princesă! Răsăritul e raiul pământesc;

Din el răsare luna și soarele ceresc!

Primește-a fi regină acelu dulce plai,

Ca să privească lumea-n mirare rai în rai.

(*Se scoală și se retrage.*)

P A P U R Ă (*lui Tândală*): Rarerareri în rai? parcă aud broaștele, Tândală.

T Â N D A L Ă : Poezie imitativă, auguste.

P A P U R Ă : O fi!...

P Ă C A L Ă (*prezentând pe Murgilă*): Măria-sa Murgilă, craiul Apusului.

P A P U R Ă : Murgilă?... Stăi... am cunoscut și pe babacu-tău; era cam posomorât de firea lui. Ce mai face?

M U R G I L Ă (*posomorât*): A apus...

P A P U R Ă : A apus!... Ce spui? A dat pielea popii? Hei!... lume,

lume!... toți suntem mai mult sau mai puțin muritori. (*Își suflă nasul tare.*) Ca mâine îi apune și tu.

MURGILĂ (*asemenea și el îngenunche înaintea Sânzianei și declamă*):

Princesă, în Apusul profund, mistuitor,
Apune soare, lună, tot ce-i strălucitor,
Dar jur pe-a ta frumseță, de lume admirată,
Că tu nu vei apune din ochii-mi niciodată.

(*Se retrage.*)

PAPURĂ: Frumos!... (*Lui Tândală.*) Ce au, Tândală, de grăiesc toți în stihuri?... e vreo boală nouă?

TÂNDALĂ: Da... o boală ce se numește stiho-morbus.

PAPURĂ: O fi!...

PĂCALĂ (*prezentând pe Lăcustă*): Măria-sa Lăcustă-Vodă.

PAPURĂ: Lăcustă? Te știu de mult... mi-ai potopit ogoarele într-o vreme... la anul o mie și ceva!

LĂCUSTĂ: Era foamete, augustate... și eram pe atunci un copil fără judecată, zburdalnic.

PAPURĂ: Așa!... Ș-acum văd cu mulțumire că, deși ești flăcău tomnatic, te ții bine; tot verde!

LĂCUSTĂ: Am stomac bun!

PAPURĂ (*lui Tândală*): Stomac de Lăcustă.

LĂCUSTĂ (*îngenunchează dinaintea Sânzianei și declamă*):

Frunză verde de mohor
Mor de dor... zău... de dor mor,
Mor... mor... mor...

(*Aparte.*) Ce dracu!... am uitat restul și mi-am pierdut rostul.

PAPURĂ (*lui Tândală*): Ian ascultă, Tândală... ăsta mormorosește ca un urs.

LĂCUSTĂ (*cată a continua*):

Frunză verde de mohor
Mor, mor, mor...

PAPURĂ : Lăcustă... dragă Lăcustă, lasă, nu mai muri acum, fătul meu, pe altădată, pe altădată, așa să trăiești.

LĂCUSTĂ (*retrăgându-se*): Curios!... mi-am uitat improvizația.

PĂCALĂ (*prezentând pe Pârlea*): Măria-sa, Pârlea-Vodă.

PAPURĂ : Pârlea?... pârlit ești de soare!

PÂRLEA : Ba din naștere, augustate. (*Declamă:*)

Princesă, a ta frumseță-nfocată și bălaie

În vulcanul meu de suflet a aprins o pălălaie.

Ard, ard, ard, mă fac cenușă, căci amorul mă încinge.

A! precum ai aprins focul, fă bine de mi-l și stinge.

PAPURĂ : Pompieri!... chemați pompierii... e-n stare să-mi dea foc palatului. (*S-aude afară fluierul lui Pepelea.*)

PÂRLEA (*indignat*): Cine mă fluieră?

PAPURĂ : Ce se-aude, un fluier?

SÂNZIANA (*uimită, aparte*): Parcă-i fluierul care m-a scăpat de zmeu.

(*Apare Pepelea pe pragul ușii din dreapta.*)

SCENAX

Aceiași, PEPELEA

PAPURĂ : Cine ești tu, semețule, de îndrăznești s-ai îndrăzneala de a te prezenta dinaintea noastră?

PEPELEA : Luminate împărate, sunt solul Zânei-Lacului!... Acea zână năzdrăvană a auzit de preaputernicul, preaînțeleptul, preamărinimosul Papură-Împărat, precum și de cereasca frumusețe a fiicei sale, care-i samănă...

PAPURĂ (*îmblânzit*): Așa mai vii de-acasă... urmează.

PEPELEA : Și, vrând să vă arate admirarea ce i-ați inspirat, vă trimite prin mine, pentru serbarea de astăzi, două prezenturi, cum nu s-a mai văzut pe lume.

PAPURĂ : Care? unde-s?...

PEPELEA (*face un semn afară; un paj intră, aducând o colivie mică de aur, în care este închisă o pasăre albastră, și alți doi servitori aduc o oglindă mare, pusă pe două picioare aurite*): Iată-le!... o pasăre măiastră, pentru frumoasa și încântătoarea princesă. (*Ia colivia și-o prezintă Sânzianei.*) Și-această oglindă, pentru augustatea-voastră... Pasărea are grai omenesc și răspunde la toate întrebările... Oglinda arată adevărul... Zâna vă roagă să le primiți bucuroși, din parte-i.

(*Servitorii așează oglinda între ambele arcade,
față cu publicul.*)

PAPURĂ : Primim, cum nu?... și-i trimitem asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

SÂNZIANA : Ce frumoasă pasăre!

PAPURĂ : O fi dumbrăveancă? (*Lui Pepelea.*) Și zici că astă pasăre grăiește?

PEPELEA : E pasăre măiastră... adresați-i orice întrebare, ea va răspunde.

PAPURĂ : Ce s-o-ntreb? Ha! am găsit... Păsărică dragă... spune-mi: sunt coțcari în împărăția mea?

PASĂREA : Da! da! da! da!

PAPURĂ : Nu mă-ndoiam de asta... care sunt cei mai mari gheșeftari?

PASĂREA : Păcală... Tândală...

PAPURĂ : Ce-a zis?

PĂCALĂ : A zis Tândală.

TÂNDALĂ : Ba Păcală.

PĂCALĂ : Ba Tândală.

TÂNDALĂ : Ba Păcală.

PASĂREA : Păcală-Tândală, Tândală-Păcală.

PAPURĂ : Cum se poate?... Și eu credeam...

TÂNDALĂ-PĂCALĂ : Minciuni, minciuni, gaiță nerușinată!... Nu o credeți, augustate.

PAPURĂ (*sever*): Tăcere!... Măine voi fi supremul vostru judecător, astăzi n-am vreme să fiu decât părinte... Sânziană, ai văzut și-ai ascultat pe onorabilii preopinanți... asta... aspiranți... răspunde, care din dumnealor îl socoți mai demn de a-mi fi ginere mie și, prin urmare, bărbat ție?

SÂNZIANA (*sculându-se*): Sire, sunt confuză în momentul acesta... și nu mă pot pronunța îndată... atât de mari sunt meritele dumnealor.

PAPURĂ: Prea bine, fata mea... Vom suspenda ședința pe zece minute; pentru ca să ai tot timpul necesar de-a lua o rezoluție. (*Tare.*) Ședința e suspendată pe zece minute. Pofțiți la bufet, dacă vă place. (*Se scoală.*)

SÂNZIANA (*aparte*): Am să consult pasărea despre ursitul meu. (*Către pasăre.*) Păsărică dragă, cum se numește ursitul meu?...

PASĂREA: Pepelea! Pepelea.

SÂNZIANA: Pepelea. (*Iese printre arcade împreună cu damele.*)

PAPURĂ: Acum mă pot coborî de pe tron, să-mi mai dezmoțesc șalele... (*Se coboară.*) Unde-i cel ce-a adus pasărea și oglinda?

PEPELEA: Eu sunt.

PAPURĂ: Cum te cheamă?

PEPELEA: Pepelea.

PAPURĂ: Din botez sau de-aiurea.

PEPELEA: Ba de-aiurea.

PAPURĂ: Așa am chitit și eu... acum spune-mi ce meșterie are oglinda asta?... Până azi eu n-am văzut oglinzi?

PEPELEA: Ea arată chipul și totdeauna caracterul fiecărui om ce se uită în ea.

PAPURĂ: Minunat. (*Aparte.*) Prin ea am să cunosc firea musafirilor mei. (*Tare.*) Păcală, Tândală... ian priviți-vă mutrele în oglinda asta... ca să vedeți cât sunteți de frumoși.

PĂCALĂ-TÂNDALĂ (*cu sfială*): Auguste...

PAPURĂ: Am poruncit... marș.

(Păcală și Tândală se duc în fața la oglindă, care reflectează doi lupi cu gurile căscate, trăgând de-o pungă.)

PĂCALĂ-TÂNDALĂ: Doi lupi!... piei, drace!... suntem lupi?

PAPURĂ: Lupi! Miniștrii mei, secretari de stat, sunt lupi! și eu i-am rânduit păstori la oi?... *(Sever.)* Am să vă hăituiesc cu copoi, pungivorilor!

PĂCALĂ-TÂNDALĂ *(abătuți)*: Ne-am dat de gol! Am pățit-o.

TOȚI *(cu mirare)*: O!

PAPURĂ *(aparte)*: Acum să trecem la musafiri. *(Tare.)* Lăcustă-Vodă... ai idee de nurii cu care te-a înzestrat natura?

LĂCUSTĂ: Aproximativ, augustate, după cât m-au încredințat sexul frumos.

PAPURĂ: Treci la oglindă, treci ca să te aproximești cu ochii.

LĂCUSTĂ: Bucuros... *(Se pune în fața oglinzii. Oglinda reflectează o lăcustă slabă.)*

TOȚI *(râzând)*: A!... o lăcustă?

LĂCUSTĂ: Eu! Lăcustă?...

PAPURĂ: Aidoma.

PÂRLEA *(râde cu hohot)*: A pățit-o vărul.

PAPURĂ: Pârlea-Vodă, e rândul dumitale.

PÂRLEA: Eu n-am grijă... sunt frumos. *(Cată în oglindă. Oglinda reflectează un curcan.)* Un curcan!

(Toți râd.)

PAPURĂ: Numai bun de pus în frigare.

PÂRLEA *(furios)*: Asta-i o insultă... cere răzbunare. *(Scoate sabia ca să lovească oglinda.)*

PAPURĂ *(oprindu-l)*: Ba te poftesc să-mi lași mobilele în pace; nu poți lupta cu adevărul... Am să mă uit și eu... priviți și admirați. *(Se pune majestos înaintea oglinzii. Oglinda reflectează o broască purtând scufă.)* Ce?... un buhai de baltă? Eu?... Asta-i broscărie... boșcărie vreau

să zic; sfărâmați oglinda asta obraznică în 40 de mii de bucăți. Buhai de baltă?... Pepelea, unde-i Pepelea?

PEPELEA (*ieșind de după oglindă*): Aici.

PAPURĂ: La spânzurătoare... duceți-l la ștreang.

TÂNDALĂ-PĂCALĂ: Pe dânsul cu toți!

(Toți se reped asupra lui Pepelea, care scoate fluierul de la brâu.)

PEPELEA (*aparte*): Am să te văd, fluierașule, ce poți.

(Fuge spre ușa din dreapta.)

PAPURĂ: Nu-l lăsați să scape.

PEPELEA: Sună, fluierașule, să-i faci a juca de streche.

(Sună din fluier ca la ușa cortului. Toți se opresc din goană și încep a juca în loc, sărind în sus, strâmbându-se și neputându-se opri; Pepelea iese, fluierul încetează, dansul se oprește.)

TOȚI: După el! (*Se reped spre ușă, fluierul se aude mai departe, dansul iar începe și continuă mai strechiat, pân' ce fluierul tace.*) Uf! am obosit, nu mai pot, îmi dau sufletul. (*Unii cad pe scaune, alții se reză-mă-mpreună, spate de spate.*)

PAPURĂ (*căzând pe treptele tronului*): Uf! am jucat fără voie ca la ușa cortului, la bătrânețe. Suntem vrăjiți.

SCENAXI

*Aceiași, DAMELE CURȚII, MACOVEI, TOMA, ȚĂRANI,
ȚĂRANCE*

DAMELE (*dau țipăt afară*): A!

TOȚI (*tresărind*): Ce este?

DAMELE (*pe terasă*): Zmeul! Zmeul!... Săriți... a răpit pe domnița!

(Zmeul trece călare prin aer, cu Sânziana în brațe.)

TOȚI: Zmeul!...

DAMELE (vin, alergând speriate, în scenă): Zmeul! (Se ascund după tronuri.)

PAPURĂ: Ce zmeu? unde-i zmeul?... ce-ați pățit?

O DAMĂ (repede): În vreme ce domnița sta departe pe terasă, grăind cu pasărea cea măiastră, soarele s-a-ntunecat ca de un nor și deodată a apărut prin văzduh un zmeu călare; el a trecut pe lângă domnița, a luat-o în brațe și s-a dus, s-a dus...

PAPURĂ (buiimăcit): S-a dus, s-a dus, unde s-a dus?

DAMA: Și s-a făcut în curând nevăzut.

PAPURĂ (tare): Unde?

DAMA: În fundul orizontului.

TOȚI: A!

PAPURĂ: Tocmai în fund?

DAMA: Tocmai.

TOȚI: A!... A!...

PAPURĂ: Ce a... a... a?... ce ați căscat gurile?... La goană după el! (Scoate paloșul și umblă pe scenă ca un nebun, strigând:) După el, voi toți... Domni, crai, împărați, Păcală, Tândală, Macovei. Oștile, să iasă oștile... Poporul!... Să sară poporul! Cum?... să-mi fure bunătate de față pe sub nas? După hoț, la goană; înarmați-vă cu buzdugane, cu ciomege, cu ce-ți găsi — încălecați pe cai, pe măgari, pe prăjini, și după zmeu, la goană. Eu plec înainte... Hai, nu mă lăsați singur.

TOȚI: Hai! Hai!

COR

La goană, la goană, la goană,
În grabă, la fugă, mereu!
Să-l prindem, să-l facem tocană,
Pe hoțul, pe hâtrul de zmeu!

(Toți ies, alergând pe ușă și pe sub arcade.)

(Sfârșitul actului II.)

ACTUL III

CUPRINS

Teatrul reprezintă o pădure deasă, prin care se deschide o alee ce duce din fața scenei până-n fund; în dreapta, un tufar, sub care stă ghemuit Statu-Palmă.

SCENA I

STATU-PALMĂ, apoi ZÂNĂ-CODRULUI

COR

(în pădure)

În pădurea fermecată
Stăm închiși, vai! fără vină.
O! tu, zână adorată,
Scoate-ne iar la lumină.

STATU-PALMĂ : Ian auzi cum se bocesc toți nenorociții prinși în codru de Mama-Pădurii!... Ce dihanie răutăcioasă!... Pe cine-l întâlnește rătăcit pe-aice, îl închide într-un copac... Chiar pe mine, uncheșul Statu-Palmă-Barbă-Cot, m-a osândit să stau în tufarul ista... și mi-a luat amanet iepurașul meu cel șchiop... De nu l-ar fi mâncat ostropăț, sârmanul... Dar iată că vine... La tufar, moșule... (*Se ascunde după tufar.*)

ZÂNĂ (*care vine prin alee*): Frate-meu, zmeul, a răpit pe Sânziana... și de-atunci nu l-am mai văzut... l-o fi fermecat, și-l ține legat de poalele ei... Ce proastă beție e beția amorului!... Cum ea schimbă pe om în neom... Eu disprețuiesc această slăbiciune omenească... n-am iubit, nici voi iubi vreodată, deși mulți s-au înamorat de mine și s-au rătăcit prin codru, căutându-mă. Năucii! le-am arătat eu cine-i Mama-Pădurii... i-am atras aici în desime și i-am închis în trunchii copacilor... În stejarul cel mare am pe Făt-Frumos; în salcia cea pletoasă, pe un poet bocitor; în tufa ceea de spini înveninați, pe un invidios jurnalist... în putregaiul cel de ulm, un fost ministru putred la inimă; în strâmbătura cea de lemnul-câinelui, un fals patriot; în tufarul cela am închis pe

Statu-Palmă-Barbă-Cot și i-am luat zălog iepurașul lui cel schiop, ha! ha! ha! (*Corul iar se repetă.*) Ei plâng, și eu râd de bocetele lor... Dar ce zăresc? Iaca frate-meu, zmeul... posomorât e!... efectul amorului!

SCENA II

Z Â N A, Z M E U L (*vine prin alee trist, palid și abătut*)

Z Â N A : Bine-ai venit, frate!... Ce-ai pățit de ești așa trist?

Z M E U L (*oftează*): Ha!

Z Â N A : Ești bolnav?

Z M E U L (*dă din cap*): Ha!

Z Â N A : Nu?... ai pierdut poate pe Sânziana?

Z M E U L (*tragic*): Ah!... n-am pierdut-o, soro... ea m-a prăpădit pe mine.

Z Â N A : Cum?

Z M E U L : Nu vrea!

Z Â N A : Ce nu vrea?

Z M E U L : Să mă iubească.

Z Â N A : Cum se poate?... tu, zmeul zmeilor!

Z M E U L : Eu, zmeul zmeilor!

Z Â N A : Carevasăzică, nu te-ai îndulcit cu nimica până acum?

Z M E U L : Îndulcit?... Zi amărât, căci numai amar am înghițit... privește-mă în față, ș-apoi mă-ntreabă de viață.

Z Â N A : Într-adevăr, ești cam tras la față.

Z M E U L : Și tras pe sfoară... Sunt galben ca nufărul, căci nici mânânc, nici beau, nici dorm; sunt năuc.

Z Â N A : Adică înamorat?

Z M E U L : Înamorat lulea.

Z Â N A : Lulea?

Z M E U L (*tragic*): Lulea, ascultă: După ce am răpit-o de la curtea lui Papură... am adus-o prin văzduh la palatul meu din insula cea nevăzută... Sărmana!... era leșinată de spaimă... când s-a trezit și a dat

cu ochii de mine... în loc să-mi zâmbească, ca celelalte fete bine crescute, știi ce-a făcut?

ZÂNA: Ce?

ZMEUL: S-a-nfuriat ca o pisică sălbatică, și cât pe-aci să mă chiorască cu unghiile sale trandafirii... Eu am început, după obicei, a-i înșira vorbe drăgălașe... aș!... ca și când aș fi grăit politică.

ZÂNA (râzând): Așa efect deșăntat ai produs?

ZMEUL: Așa!... i-am spus că o iubesc, că vreau s-o fac împărăteasa zmeilor, că i-oi aduce toate comorile din lume, botine cu tocure de-o șchioapă, corsete, chirase, degeaba!... în sfârșit, i-am căzut la genunchi... Am plâns chiar, crezi tu, Pădureanco?

ZÂNA: Și ea?

ZMEUL: Ea s-a uitat la mine cu dispreț și mi-a zis: Slut ești când te scâncești.

ZÂNA: Și tu?

ZMEUL: Eu m-am supărat și am răspuns: Slut, neslut, ai să fii a mea, de voie, de nevoie; și m-am repezit s-o apuc în brațe.

ZÂNA: Și ea?

ZMEUL: Ea mi-a tras o palmă... dar știi ce palmă? de mi-au scăpărat ochii... (*Duios.*) Cine ar crede că o mânușită atât de fragedă ar putea... Mi-e umflată falca?

ZÂNA: Umflată bine... și tu?

ZMEUL: Eu m-am făcut că n-am mâncat palma și am dat asalt înainte...

ZÂNA: Atunci?

ZMEUL: Ea a scos, de nu știu unde, un pumnar și mi-a declarat că se ucide de-oi face un pas mai mult.

ZÂNA: Și tu ai crezut-o?

ZMEUL: Era în stare să se străpungă, diavoloaica, pentru ca să-și apere... onoarea.

O copilă cu mâna-i albă
Pe mine, soro, m-a prins de nas.
Și lângă-această minune dalbă

N-am nici putere, nu am nici glas.
Credeam odată că cel mai tare
Și cel mai mare pe lume-s eu.
Ce nerozie!... o fată mare
E mai zmeoaică decât un zmeu!

Z Â N A : De este așa, te jălesc, frățioare... După câte mi-ai spus, Sânziana are mândrie și energie?...

Z M E U L : Prea multă energie... (*Își pipăie falca.*) Și eu nu mai am vlagă în mine de când mă muncește dorul... puterile mi-au secăt, încât sunt foarte îngrijit, căci am aflat de venirea lui Papură-Împărat asupra mea cu oaste mare!

Z Â N A : Cine ți-a adus astă veste?

Z M E U L : Un șoim cu cap de cuc.

Z Â N A : Vro pasăre măiastră?

Z M E U L : Nicidecum!... Un simplu cuc, care și-a schimbat numele, ca să se coțofăneasă.

Z Â N A : Și ce-ai de gând să faci?

Z M E U L : De-aș fi în apele mele, nu mi-ar păsa de oastea lui Papură... dar mă simt fără curaj... de când m-a muiat amorul... și mă tem...

Z Â N A : Nu te teme, cât sunt eu în calea lor... alt drum decât acest din codru nu duce spre insula ta. De-or intra în el, îi prind în mrejele mele.

Z M E U L : Prinde-i, surioară! mai cu samă pe împăratul... Sânziana va face tot ce voi vrea eu pentru ca să scape pe tată-său... ș-atunci voi redeveni iar zmeul zmeilor, cu-o falcă-n cer și cu alta pe pământ... dar ce s-aude? (*În stânga e un zgomot de oameni.*)

Z Â N A : Zăresc o oaste mare... o fi Papură.

Z M E U L : O oaste?... fug...

Z Â N A : Mergi degrabă de te închide în cetatea ta.

Z M E U L : M-am dus! (*Iese fuga prin fund.*)

Z Â N A : Sărmanul frățior, cine-ar zice c-a fost spaima lumii... privește, din zmeu, s-a schimbat în iepure. Efectul amorului! (*Intră în pădure.*)

SCENA III

PAPURĂ, PĂCALĂ, TÂNDALĂ, MACOVEI,
ȚĂRANI, OSTAȘI

(toți sunt înarmați cu felurimi de arme; intră din stânga, obosiți de drum)

COR

Aoleo! nu mai pot,
Ostenit sunt de tot,
Am să mor!
Ce necaz! pân-acum,
De un an sunt pe drum
Umblător, mor, zău, mor.

PAPURĂ : Unde suntem, Tândală?

TÂNDALĂ : La marginea unui codru, auguste.

PAPURĂ : Ai vorbit de te-ai pripit... te întreb, în ce țară am ajuns?

TÂNDALĂ : Cine poate ști... de un veac de om umblăm lela pe fața
pământului, fără a-i da de capăt... Ne-am pierdut și drumul și cărarea.

PAPURĂ : Așa este, mi-am lăsat tronul, masa și odihna, ca să-mi
găsesc fata... în ce hal oi găsi-o!

PĂCALĂ : Dacă-i găsi-o?...

PAPURĂ : Dac-oi găsi-o, precum zici... Dar adică de ce n-aș găsi-o?
Cu toate că se poate prea bine să n-o găsesc, dar se poate s-o și
găsesc... însă în ce hal?... în ce hal?... asta-i întrebarea?

PĂCALĂ : Asta.

PAPURĂ : În sfârșit, unde ne aflăm?... Am trecut, ca Alexandru
Machedon, prin țara furnicilor, prin țara căpcăunilor, și abia am scăpat
teferi, deși am pierdut jumătate de oaste... așa vom scăpa și de-acum
nainte... nu vă temeți. Dascăle Macovei... tu, care ești membru Societății
Geografice din Podul Iloaiei, trebuie să cunoști partea asta de lume?

MACOVEI : Măria-ta... de nu cumva am intrat în împărăția uriașilor
sau în crăia piticilor, sau în domnia tricolichilor, apoi trebuie să nu fim
departe de țara zmeilor.

TOȚI (*cu frică*): Oare?

PAPURĂ: Cum?...să fie oare zmeul așa aproape de noi?

TOȚI (*dând îndărăt*): În codrul ăsta?

PAPURĂ (*se dă după ostași*): Ce v-ați speriat, voinicilor?... au nu vă gândiți la strămoșii voștri?! la acei eroi care sunt meniți a fi exploatați de strănepoții lor?... Păcală-Tândală, unde sunteți?

PĂCALĂ-TÂNDALĂ (*ieșind dintre ostași*): Prezenți.

PAPURĂ: Intrați în codru și trageți cu ochiul, nu cumva îți zări zmei pe după copaci.

AMÂNDOI (*uimiți*): Noi?

PAPURĂ: Voi, d-apoi cine?... eu?... Hai, marș... de-ți scăpa din ghearele lor, voi fi marinimos cu voi, iertându-vă păcatele... marș...

AMÂNDOI: Ne-am topit...

PAPURĂ: Pornit-ați azi?...

AMÂNDOI: Pornit, auguste.

PAPURĂ (*ostașilor*): Până se vor întoarce din misiunea lor extraordinară, de se vor mai întoarce... voi întindeți-mi cortul sub pădurețul cel stufos, ca să mă odihnesc... (*Arată în dreapta, înspre culise.*) Unde-s Pârlea și Lăcustă?

MACOVEI: Au rămas pe urmă, după obicei.

PAPURĂ: Pare-mi-se că bat lăturile... Hai! (*Iese pe gânduri.*) În ce hal oi găsi-o? (*Iese-n dreapta, cântând corul de la începutul scenei.*)

SCENA IV

PĂCALĂ, TÂNDALĂ

TÂNDALĂ: Păcală?

PĂCALĂ: Ce-i, Tândală?

TÂNDALĂ: Te-ai spovăduit pân-a nu pleca de-acasă?

PĂCALĂ: Ba nici am gândit; dar tu te-ai împărțășit?

TÂNDALĂ: Nici atât.

PĂCALĂ: Apoi halal de noi!

TÂNDALĂ : Halal!... Păcală, știi una?

PĂCALĂ : Ce?...

TÂNDALĂ : Dacă am spăla putina?

PĂCALĂ : M-am gândit de mult la asta... dar unde să mergem?... încotro s-apucăm singuri-singurei?... să ne rățacim?... să ne mănânce fiarele?... asta vrei?...

TÂNDALĂ : Ferească Sfântul... hai dar în codru... de-om întâlni vreun zmeu... i-om da decorațiile noastre, ca să-l îmblânzim... Cine știe?... poate că și zmeii să aibă slăbiciune pentru decorații...

PĂCALĂ : Bună idee... Tândală... nu ești prost de tot... Hai!...

(Intră amândoi în alee și se îndreaptă cu sfială spre fund. Deodată mulțime de țânțari ies dintre copaci, bâzâind prin văzduh, și-i atacă.)

TÂNDALĂ : Păcală, vezi ceva?

PĂCALĂ : Nimic alt, decât un soi de țânțari morți de foame... să juri că-s postulanți.

TÂNDALĂ *(apropiindu-se)*: Hâș, dihanie... na!... m-a pișcat de mână... *(Își trage o palmă peste mână.)*

PĂCALĂ : L-ai ucis?...

TÂNDALĂ : Ba!... ia seama, se pune unul pe obrazul tău.

PĂCALĂ : Îl aud bâzâind și-l pândesc.

TÂNDALĂ : Dă-i!

PĂCALĂ : Na! *(Își trage o palmă peste obraz.)*

TÂNDALĂ : L-ai ucis?

PĂCALĂ : Ba nu, ucigă-l crucea. *(Înaintând.)* Vezi ceva printre copaci, Tândală?

TÂNDALĂ : Tufă!... Stai...

PĂCALĂ : Ce-i?

TÂNDALĂ : Un țânțar cât un bivol... Iaca vine... bâzâie... se pune pe vârful nasului... na!... aoleo!... *(Își trage un pumn peste nas.)*

PĂCALĂ : L-ai turtit?...

TÂNDALĂ : Ba, mi-am turtit nasul!

PĂCALĂ: Să-i fie de bine!...

*(Tot apărându-se de țânțari și examinând desimea
codrului, ajung în fund.)*

TÂNDALĂ: Păcală... apucă tu în dreapta și eu în stânga... de-
acum ce-o vrea Dumnezeu cu noi.

PĂCALĂ: Poate să pierim... Tândală, să ne îmbrățișăm, pentru
întâia și ultima oară... Să ne iertăm...

TÂNDALĂ *(luându-l în brațe)*: Multe ți-am greșit, frate.

PĂCALĂ: Și eu ție...

TÂNDALĂ: Am cătat să te dau peste cap din minister.

PĂCALĂ: Și eu pe tine.

TÂNDALĂ: Știi că asta nu-i delicat?... Dar suntem chit... adio...
să ne vedem sănătoși.

PĂCALĂ: Da! pe ceea lume.

*(Se despart, apucând unul în dreapta și celălalt în
stânga... ei dispar... Tremolo.)*

TÂNDALĂ *(cu glas speriat, între culise)*: Păcală!...

PĂCALĂ *(asemenea)*: Tândală!...

*(Vin amândoi în scenă, plini de groază și cu nasurile
bășicate.)*

TÂNDALĂ: Ce este? Zmeul? ai văzut zmeul?...

PĂCALĂ: Ba nu... dar tu?...

TÂNDALĂ: Nici eu.

PĂCALĂ: Apoi de ce m-ai chemat?...

TÂNDALĂ: Mi-a fost dor de tine!...

PĂCALĂ: Zi mai bine că ți-a fost frică.

TÂNDALĂ: Frică?... nicidecum!... groază!...

PĂCALĂ: Iaca!... Da ce-ai pățit, Tândală? Ți-e nasul roș și umflat
ca o sfeclă.

TÂNDALĂ: Ș-al tău ca un morcov.

PĂCALĂ : Suntem decorați amândoi cu ordinul legumelor.

TÂNDALĂ : Taci!... S-aude ceva... la sănătoasa, frate.

PĂCALĂ : Stăi, nu te teme... vine împăratul.

SCENA V

TÂNDALĂ, PĂCALĂ, PAPURĂ (cu suita)

PAPURĂ : Ha! ha! v-ați întors din codru?... ați cercetat bine?... ați văzut ceva?...

PĂCALĂ : Am văzut numai niște țânțari.

TÂNDALĂ : Cât niște zmei!

PAPURĂ : Și v-ați războit cu dânșii... judecând după halul nasurilor voastre... Ha! ha! ha! ce frumoși sunteți!... începeți a da mugur. *(Toți râd.)*

COR

Ce nas roșcovan,

Să juri că-i curat

Morcov degerat

Sau muc de curcan.

Ha, ha, ha, ha, ha!

Ha, ha, ha, ha, ha!

TÂNDALĂ : Ce râdeți?...

PAPURĂ : Dar, în sfârșit, v-ați convins că nu-i nici o primejdie de trecut prin codru... Hai dar, copii, adunați-vă-mprejurul meu. Și cruce-ajută... Hai...

(Vor să plece spre alee.)

SCENA VI

Aceiași, ZÂNA - CODRULUI

ZÂNA : Cale bună, împărate!

PAPURĂ : Sărut ochii, draguliță.

ZÂNA : Unde mergi cu așa oaste mare?... Vrei să cotopești lumea?...

PAPURĂ: Ba, deocamdată, merg să-mi gălesc fata.

ZĂNA: Pe Sânziana, care a răpit-o zmeul?

PAPURĂ: Tocmai!... dar nu prea cunoaștem drumul; n-ai putea d-
ta să ne îndreptăm spre țara zmeului?

ZĂNA: Cum nu, dar ce-mi dai?...

PAPURĂ: Îți dau un bărbățel, gigât și frumușel, într-ales... Vrei
pe Tândală?

ZĂNA: Unde-i, să-l văd?

PAPURĂ: Iată-l.

ZĂNA (*râzând*): Borcănosul ăsta?

TÂNDALĂ (*supărat*): Și ea râde? apoi n-are haz!...

PAPURĂ: Nu căta că-i cam beteag la nas... l-au pișcat țânțarii,
altminterea-i nostim.

ZĂNA (*râzând*): Mai bine vă duc degeaba... Hai!

PAPURĂ: Dar nu ne-or mânca țânțarii?

ZĂNA: N-aveți grijă... i-au săturat nasul d-sale! (*Arată pe Tândală.*)

PĂCALĂ (*aparte*): Pe mine nu m-a văzut? (*Se ascunde la față.*)

ZĂNA: Și al d-tale. (*Arată pe Păcală.*)

PĂCALĂ: Na.

ZĂNA (*aparte*): Au încăput pe mâna mea? am să-i schimb în
dobitoace.

(*Ies cu toții în codru, cântând: "Ce nas roșcovan" etc.*)

SCENA VII

STATU-PALMĂ-BARBĂ-COT, LĂCUSTĂ-VODĂ

STATU-PALMĂ (*ieșind din tufar*): S-a dus Mama-Pădurii, ca să
facă iar vreo răutate... Când aș putea să fug de-aici... când aș găsi un
om să mă poarte în spinare!... bătrânețile m-au făcut olog de picioa-
re... și iepurașul meu a pierit, sărmanul... dar pare că vine cineva...
samănă a fi un besmetic, iată-l. (*Se pune sub tufă.*)

LĂCUSTĂ (*intră în stânga, îngrijit*): Ce s-a făcut oastea?... înco-
tro a apucat?... m-am răzlețit de ea, ca să mănânc ceva... și m-am

rătăcit. Unde mă aflui? de cine să întreb? nu văd țipenie de om... ba parcă zăresc ceva colo, sub tufă. (*Se apropie de tufar.*) Un moșneguț! Moșule, uncheașule... n-ai văzut trecând o oaste pe-aici?

STATU - PALMĂ (*surd*): Ha!

LĂCUSTĂ: O oaste?

STATU - PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ (*mai tare*): Oameni mulți.

STATU - PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ: E surd, sărmanul... să strig mai tare. (*Strigă.*) Moșule, n-ai văzut pe Papură-Împărat?

STATU - PALMĂ: Ai mâncat păpară?

LĂCUSTĂ: Bree, astupate-i sunt urechile. (*Tare, cât poate.*) Papură.

STATU - PALMĂ: Papară?

LĂCUSTĂ: Oi să mă culc lângă el, ca să-i chiui la ceafă. (*Pus pe brânci lângă el răcnește.*) Papură, Papură-Împărat.

STATU - PALMĂ (*sărind călare pe umerii lui Lăcustă*): Am auzit... ce strigi așa?...

LĂCUSTĂ (*surprins*): Iaca, ce-ai pățit, uncheașule, de încăleci pe mine?

STATU - PALMĂ: Te-am încălecat pentru ca să mă porți în spinare pe lume.

LĂCUSTĂ (*sculându-se*): Eu să-ți fiu cal?... Nu-mi spui că ești ghiduș? Coboară de pe umeri.

STATU - PALMĂ: Nici gândesc... mi-e bine aici.

LĂCUSTĂ: Ți-o fi, dar mie nu... dă-te jos.

STATU - PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ: Nu te mai face că ești surd... Hai, destulă glumă!

STATU - PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ: Ei, apoi nu te întrece, ghiujule, că-ți trag o trântală s-o pomenești...

STATU - PALMĂ (*îl bate cu călcâiele*): Hi! hi!... jărpane!

LĂCUSTĂ: Jărpane?... așteaptă, să te hurduc până ți-a ieși suflul... să-ți arăt eu jărpan. (*Sare-n loc, se zbuciumă în toate părțile.*)

STATU - PALMĂ : Degeaba te trudești... m-am făcut una cu trupul tău.

LĂCUSTĂ : Una?... dar cine ești tu, afurisitul?

STATU - PALMĂ : Statu-Palmă-Barbă-Cot!

LĂCUSTĂ (*îngrozit*): Statu-Palmă? Ao!eo!... ao!eo!... ajutor!... ajutor! oameni buni! (*Aleargă nebun.*)

STATU - PALMĂ (*râzând*): Hi! hi! hi! hi!... nu te-aude nime... doar numai Mama-Pădurii.

LĂCUSTĂ : Mama-Pădurii!... săriți, nu mă lăsați, s-a legat năpasta de mine ca boala de om sănătos.

STATU - PALMĂ : Ha! ha! ha! (*Râde.*)

LĂCUSTĂ : Mă duc să mă arunc într-o fântână, ca să-l înec... (*Fuge-n dreapta.*) Ao!eo!...

STATU - PALMĂ : Hi... mârțoagă... Ha! ha! ha!...

SCENA VIII

PÂRLEA-VODĂ (vine alergând de la stânga)

PÂRLEA : Parc-am auzit zbierând pe Lăcustă. Ce i s-a întâmplat? Să-l fi mâncat vreun balaur?... Prost dejun, dar eu, cu toate acestea, nici n-am ospătat, nici n-am băut... ci am rămas în urmă de oamenii mei... ce să mă fac? Încotro să-mi îndrept pașii? drum nu-i, doar s-apuc prin cel codru... Hei!... ce-mi văzură ochii!

SCENA IX

PÂRLEA-VODĂ, PAPURĂ-ÎMPĂRAT (cu cap de buhai de baltă), TÂNDALĂ-PĂCALĂ (cu capete de lup), MACOVEI (cu cap de măgar), CEILALȚI (cu capete de buratici și de alte vietăți. Ies cu toții dintre copaci și înconjoară pe Pârlea-Vodă, imitând cu toții broaștele.)

COR

Ua ca, ua ca, ua ca, ua ca, ua ca!

Am pățit-o iaca-așa...

Ua ca, ua ca, ua ca, ua ca, ua ca!

P Â R L E A : Ce or buraticii ăștia?... îmi dau de știre că are să plouă... Bine, bine, vă mulțumesc că-mi anunțați ploaie, doar mi s-a mai stinge setea din piept.

P A P U R Ă (cu un ton plângător): Ua ca, ua ca, ua ca!

P Â R L E A : Curios lucru... cum samănă broscoiul ăsta cu Papură. (Tândală și Păcală se apropie de Pârlea și urlă ca lupii.) Tio, dihăanii!... la stână... să juri că-s Păcală și Tândală. (Macovei rage ca măgarii la urechile lui Pârlea.) Ha! urecheatule... ăsta e Macovei învățatul în picioare.

Z Â N A (se arată): În codru, dihăniilor!

(Papură cu ai lui dispar în pădure, reîncepând corul de buratici.)

SCENAX

PÂRLEA, ZÂNA-CODRULUI

P Â R L E A : O nevăstuică?

Z Â N A (aparte): Cine să fie ardeiul ăsta?

P Â R L E A (aparte): Frumușică... ochi plini de foc... talie plinuță... brațe de caș... îmi dau poftă de mâncare... Dacă mi-aș cerca norocul?... (Grațios.) Puiculiță, de-aici ești?

Z Â N A : De aici.

P Â R L E A : Și cum te cheamă, maică?

Z Â N A : Pădureanca mă cheamă, taică.

P Â R L E A : Pădureanca!... se vede că ești născută în codru?

Z Â N A : Ai ghicit.

P Â R L E A : Dar... nu ești sălbatică?...

Z Â N A : Nu cred.

P Â R L E A : Bujorașule, așa te vreau.

Z Â N A : Dar de ce mă vrei așa?...

P Â R L E A : De ce?... Hm!... ascultă, măiculiță, ce ai zice dacă ți-aș face o propunere...

Z Â N A : Ce propunere?

P Â R L E A : Foarte nevinovată... adică să ne primblăm împreună, a la brațetă, prin cea desime.

Z Â N A : A la brațetă?...

P Â R L E A : Dar; hai să culegem cimbrisor.

Z Â N A : Nu te pricep.

P Â R L E A : Vorbă să fie... parcă n-ai mai cules cimbrisor de când ești.

Z Â N A : De unde să culeg, dacă nu-i?

P Â R L E A (*aparte*): E cam prostuță, dar frumoasă coz. (*Tare ș-apropiat.*) Cum se poate?... un juvaer ca mata, cu o guriță așa de îmbobocită, cu niște sprâncene așa de îmbinate... cu o talie așa de rotunjoară. (*Vrea să o apuce de mijloc.*)

Z Â N A (*lovindu-l peste mână*): Nu pune laba.

P Â R L E A (*încântat*): Labă?... e nostimă de tot Pădureanca! vorbă multă, sărăcie... Știi una?

Z Â N A : Spune.

P Â R L E A : Îmi placi, nevoie mare; m-ai fermecat, m-ai scos din țâțâni... și, de vrei să-ți găsești norocul, n-ai decât să te dai în dragoste cu mine, pe legea mea.

Z Â N A : Oare? dar cine ești d-ta?

P Â R L E A (*cu emfază*): Pârlea-Vodă.

Z Â N A : Pârlea-Vodă cel vestit?

P Â R L E A (*mândru*): Eu!

Z Â N A : Cel frumos?

P Â R L E A : Eu!

Z Â N A : Cel drăgălaș?

P Â R L E A : Eu!...

Z Â N A : Cel șuchet?...

P Â R L E A : Tot eu! văd că mă cunoști, ca și când m-ai fi făcut.

Z Â N A (*oftând*): Ah!

P Â R L E A : Oftezi?... oftezi după mine... găinușa tatei?... mă așteptai?...

Z Â N A (*coborând ochii*): Ah!

P Â R L E A : Ei! nu mai suspina, cănărașule, că nu-s doar nemilos-tiv... știu să compățimesc la amorurile ce aprind... Pe cât sunt de plăcut, sunt și mărinimos.

Z Â N A : Ce bun ești!

P Â R L E A : Așa mi-i crasisul. (*Deschide brațele.*) Și de vreme ce m-ai îndrăgit nitam-nisam... vino-n brațele mele... eu să te schimb pe tine în zâna fericirii și tu să mă schimbi pe mine în...

Z Â N A (*întindează și-l atinge cu o vârguță*): În curcan... (*Pârlea se prefăce în curcan.*)

P Â R L E A : Aoleo!

Z Â N A : Ha! ha! încă unul!... la coteață. (*Îl alungă.*)

P Â R L E A : Glu! glu! glu! glu!

(*Pârlea fuge-n pădure. Deodată s-aude-n depărtare
fluierul lui Pepelea.*)

Z Â N A (*singură*): Un fluier?... îl cunosc?... e fluierul lui Pepelea, dat lui de Zâna-Lacului, dușmana mea de moarte... El fură mințile și pătrunde inimile. (*Ascultă.*) Ce armonie încântătoare!... Cu el, Pepelea poate realiza tot ce dorește înastă lume. Pepelea se duce să scape pe Sânziana din insula fratelui meu... Cum să-l opresc de-a merge înainte?... Cum să-i smulg arma din mână, fluierul cel vrăjit?... A!... bună idee!... să iau chipul și glasul Sânzianeii, să-i ies în cale, să-l ameteșc, să-l orbesc... minunat! (*Fluierul încetează.*) Are să cadă și el în mrejele mele. (*Intră în pădure.*)

SCENA XI

P E P E L E A și, mai pe urmă, Z Â N A - C O D R U L U I

A R I E

P E P E L E A

În zadar alerg pământul,

În zadar mă ostenesc

Pe iubita-mi Sânziană
De la zmeu să o răpesc.
Calea-i lungă, fără margini,
Cum e și iubirea mea,
Zi și nopte alerg câmpii,
Făr-a mă-ntâlni cu ea.

Sărmana copilă!... o văd pretutindeni, în flori, în stele, în zori, în umbră, dar nu e decât o nălucă ce dispare și eu rămân tot singur și nemângăiat. *(Se pune pe o rădăcină. În pădure se aude glasul Sânzianei.)*

GLASUL

În zadar plâng zi și nopte
Cerând lumii ajutor.
Nu găsesc, vai! nici un suflet
De-a mea soartă-ndurător.

PEPELEA *(tresărind)*: Ce-aud?... e glasul Sânzianei. *(Se scoală tulburat.)*

GLASUL SÂNZIANEI

Viața mea se ofilește
Ca un fir de iarbă-n vânt,
Și eu, trista Sânziană,
Mă apropii de mormânt.

(Zâna-Codrului vine în scenă sub figura Sânzianei.)

PEPELEA: Sânziană-Sânziană!

ZÂNA: Cine mă cheamă?

PEPELEA: Eu, Sânziană!

ZÂNA: Cine ești tu?

PEPELEA: Nu mă recunoști?... Eu sunt Pepelea, care te-am scăpat de zmeu în palatul tău împărătesc... și ți-am adus o pasăre măiastră.

ZÂNA: Când?... a!... mi-aduc aminte... e mult de-atunci, judecând după chinurile ce-am suferit, cât am fost în puterea zmeului.

PEPELEA: Dar acuma nu mai ești în puterea lui?

Z Â N A : Nu; am fugit din palatul lui, și de-atunci umblu rătăcind noaptea și stau ascunsă cât e ziua... dorul și speranța mea sunt de-a mă întoarce acasă la tatăl meu.

P E P E L E A : Te-oi duce eu, Sânziană, eu care venisem ca să ucid zmeul, să te scap de el.

Z Â N A : Să-l ucizi?... A! ferește-te de dânsul, căci el are un buzduhan pe care-l aruncă în depărtare de șapte poște, și tu n-ai nici o armă.

P E P E L E A : Te înșeli, Sânziană, am două arme neînvinse, cu care pot face minuni.

Z Â N A : Două?... ce arme?...

P E P E L E A : Amorul ce mi-ai inspirat și care mă face a disprețui toate primejdiile, toate piedicile.

Z Â N A : Cum? Mă iubești?

P E P E L E A : Aș fi venit să lupt de moarte cu zmeul, dacă nu te-aș iubi?

Z Â N A : Ah! Pepeleo! dacă în adevăr simți compătimire pentru mine, nu-ți expune zilele în zadar; mai bine fugi de aceste locuri și mă părăsește soartei mele nenorocite.

P E P E L E A : Eu să te părăsesc, după ce te-am regăsit?... Mai bucuros să mor.

Z Â N A : Ah! Pepeleo! ce mi-ar folosi un rest de viață dacă ai muri tu? N-ai înțeles că și eu, din parte-mi... te iubesc?

P E P E L E A (*fericit*): Tu pe mine? O, de-acum sunt împăratul lumii!... Vie zmei, balauri, pajuri năzdrăvane, le voi combate, le voi învinge.

Z Â N A : Dar cu ce?

P E P E L E A : Cu fluierașul ăsta pe care mi l-a dat Zâna-Lacului.

Z Â N A : Ți-ai pierdut mințile, Pepeleo?... cu o biată trestie crezi tu să sfărâmi buzduhanul zmeului?

P E P E L E A : Dar tu nu cunoști puterea acestei trestioare, prin farmecul ei eu am scăpat de toate nevoile; Zâna-Lacului, care mă ocrotește, mi-a zis să nu mă despart niciodată de fluierașul ăsta, să nu-l dau nimănui, căci pe loc m-ar cuprinde moartea.

Z Â N A (cu glas dezmierdător): Nici mie măcar?

PEPELEA: O! ție-ți dau tot, tu ești viața mea și fericirea vieții mele.

Z Â N A: Adevărat? adă fluierul ca să suflu în el, și el să-mi spuie de este adevărat amorul tău?

PEPELEA (dându-i fluierul): Ține.

Z Â N A (luând fluierul și schimbând tonul): A! te-am dezarmat, nemernicule, și te-am redus iar la nimicirea ta omenească.

PEPELEA: Ce zici?

Z Â N A: Ai crezut că sunt Sânziana?... privește... (*Își scoate vâlul.*) Sunt sora zmeului, Pădureanca, Mama-Pădurii, și te osândesc să intri de viu în pământ... Pieri!...

PEPELEA (desperat): A! (*Încet intră în pământ.*)

Z Â N A: Pieri de la lumina soarelui și te afundă în noaptea morților.

PEPELEA: O, Zâna-Lacului, Zâna-Lacului!

(*S-aude un tunet. Zâna-Lacului apare în văzduh, purtată pe aripile unei pajuri.*)

SCENA XII

Aceiași, Z Â N A - L A C U L U I

Z Â N A - L A C U L U I: Stai!

Z Â N A - C O D R U L U I (*înflorându-se*): Zâna-Lacului, sunt pierdută! (*Scapă fluierul din mână.*)

Z Â N A - L A C U L U I: Pepeleo, ieși din pământ. (*Pepelea iese încet pe fața pământului.*) Iar tu, Pădureanco, Zâna-Codrului, tu care nu cunoști pe lume nici mila, nici iubirea, dispari.

Z Â N A - C O D R U L U I (*retrăgându-se speriată, se apropie cu spațele de un stejar, care se deschide ș-o înghite. Disparând*): A!

PEPELEA (*îngenunchind*): O! Zână binefăcătoare, cum să plătesc binele ce mi-ai făcut?

Z Â N A - L A C U L U I: Făcând și tu bine altora; sună din fluier, ca

să dezlegi de farmecele Pădurencei pe toți nenorociții care gem închiși în codrul acest blestemat.

Adio, rămâi cu bine,
Împlinește-ți soarta ta.
Și gândește-n veci la mine,
Eu voiesc a te-ajuta.
Într-o oară de urgie
Tu mi-ai fost apărător,
Eu voi fi cu bucurie
Al tău înger păzitor. (Dispare.)

(Pepelea, luând fluierașul de jos, sună în el; deodată copacii se deschid, lăsând să iasă din trunchiurile lor mai mulți oameni fermecați de Pădureanca: Papură, Pârlea-Vodă, Macovei, Tândală, Păcală etc. Reapar toți sub figurile lor. Muzică la orchestră. Pepelea iese.)

SCENA XIII

PAPURĂ, PÂRLEA, TÂNDALĂ, PĂCALĂ, MACOVEI,
apoi LĂCUSTĂ și STATU-PALMĂ etc.

COR

Din pădurea fermecată,
Unde gemeam fără de vină,
O! minune, - iată-ne, iată
C-am ieșit iar la lumină!

PAPURĂ : Uf! am scăpat!... mă întorc acasă... Cine vine cu mine?...

TOȚI : Eu! Eu! Eu!

PAPURĂ : Hai!... de-acum aibă parte Sânziana de zmeul ei; m-am săturat de vânturat lumea.

PĂCALĂ : D-apoi eu!...

TÂNDALĂ : D-apoi eu!...

(Lăcustă intră alergând cu Statu-Palmă în spinare.)

LĂCUSTĂ (*între culise*): Ajutor! Ajutor!...

PAPURĂ: Ce mai este?...

LĂCUSTĂ (*intrând*): Scăpați-mă!... nu mă lăsați.

PAPURĂ: Iaca Lăcustă-Vodă, ce-ai pățit, ce ți-a crescut în spinare?...

LĂCUSTĂ: Mi-a crescut un uncheaș, Statu-Palmă-Barbă-Cot!...
Am obosit. Sunt mort! (*Cade pe pământ lângă tufari.*)

STATU - PALMĂ (*zărind un iepure lângă tufari, sare din spinarea lui Lăcustă și încalecă pe iepure*): Iaca iepurașul meu cel șchiop. Te las, Lăcustă; nu mai am nevoie de tine.

LĂCUSTĂ (*sculându-se*): Uf! greu e de-a fi vită.

PAPURĂ: Tu o spui, Lăcustă? mă mir, mă mir... Vii cu mine acasă.

Și tu, Pârleo?

PÂRLEA: Ba, mergem să găsim pe Sânziana.

STATU - PALMĂ: Voi fi eu călăuzul.

PAPURĂ: Călătorie sprâncenată.

COR

Cale bună, cale bună,

Hai acasă împreună... etc.

(Papură cu ai lui apucă în stânga; Statu-Palmă, Pârlea și Lăcustă, în dreapta.)

(Sfârșitul actului III.)

ACTUL IV

CUPRINS

Teatrul reprezintă insula zmeului... în stânga, un palat văzut în profil și terminat în fața publicului prin un turn cu două caturi. Turnul are câte-o fereastră cu gratii de fier la fiecare cat. Dincolo de turn, poarta palatului. În fund, o stâncă, după stâncă, marea. În dreapta, un capăt de pădure... în mijlocul scenei, un puț cu ciutură; lângă puț două poloboace mari, un hârleț și un butuc de stejar.

SCENA I

PÂRLEA-VODĂ, LĂCUSTĂ-VODĂ

(La ridicarea cortinei, unul scoate apă cu ciutura din puț, celălalt o deșartă în poloboc.)

LĂCUSTĂ: În ce hal am ajuns, vere Pârle!... noi, odinioară domni stăpânitori, iată-ne acum argați la blestematul cel de zmeu, care ne-a prins robi.

PÂRLEA: Păcatul omului, Lăcustă, vere!... mai cuminte făceam de urmam pe Papură, să ne întoarcem la domniile noastre, decât să alergăm nebuni după Sânziana.

LĂCUSTĂ: Așa este, dar tatăl ei știi că făgăduise jumătate de împărăție aceluia care i-a deveni ginere. Și mărturisesc că zestrea asta îmi făcea cu ochiul.

PÂRLEA: Și mie... ș-apoi eu mai am un păcat, mi-s dragi fetele și nevestele... Pentru ele sunt în stare să alerg până-n ceea lume... natură blestemată, ce vrei? *(Scoate o ciutură.)*

LĂCUSTĂ *(vărsând ciutura în poloboc)*: Și iată la ce capăt ne-au adus patimile tinereții!... ah! ah!...

PÂRLEA: Taci, vere, nu mai scârțâi din gât, că mă înduioșezi.

LĂCUSTĂ: Buturuga cea de Statu-Palmă ne-a jucat chiulul... El ne-a scos la malul mării și ne-a dat pe mâna zmeului... bun călăuz, mânca-l-ar guzganii!

PÂRLEA: Și zmeul, fără nici o considerațiune pentru niște per-

soane simandicoase ca noi, ne-a pus sub aripă și ne-a adus porto-franco în insula asta, pierdută-n fundul mărilor.

LĂCUSTĂ: Ș-aicea zmeul, tot fără acea lipsă de considerațiune, ne-a condamnat la muncile publice, ziua-ntreagă trebuie să scoatem apă, pentru bucătăria lui. El mănâncă cât un casier și noi... postește robul lui Dumnezeu... Ian privește, mi s-au lungit urechile de foame.

PÂRLEA: De ce nu le mănânci pe ele, vere? ai avea cu ce să te ndestulezi!

LĂCUSTĂ: Ție ți-e a glumi, dar nu-i de glumit. Pârleo, zmeul are gând rău cu noi, ziua ne pune la muncă și noaptea ne închide în turnul ăsta plin de șoareci... Viață-i asta?... te întreb?... și mult o să mai ție?...

PÂRLEA: Întreabă-l pe zmeu!

LĂCUSTĂ: Încaltea de-am fi avut... mângâierea de-a vedea pe Sânziana, dar unde-i?

PÂRLEA: O fi închisă și ea într-un beci, sârmana, jertfa geloziei și a barbariei zmeului.

LĂCUSTĂ: Se poate și asta, dar, oricum, ea ca ea; însă noi ce ne facem? Vere, crezi tu că vom scăpa vreodată de-aicea?

PÂRLEA: Cum nu, să n-ai îndoială, vom ieși pe ceea lume.

LĂCUSTĂ: Pușchea pe limbă-ți...

DUO

LĂCUSTĂ ȘI PÂRLEA

Fost-am domn încoronat,

Ș-acum iată-mă argat,

Părăsit de-al meu noroc

Și legat de-un poloboc!

LĂCUSTĂ

De nu lăsam și casă și domnie

Ca să alerg după căsătorie...

PÂRLEA

De nu lăsam și tron și bună masă

Ca să alerg hai-hui după mireasă...

LĂCUSTĂ

Eu nu păteam așa rușine mare,
S-ajung un prost în desconsiderare.

PÂRLEA

Nici eu păteam așa rușine,
Din domn măreț s-ajung un prost ca tine.

ÎMPREUNĂ

Fost-am domn încoronat etc.

PÂRLEA: Taci, vine dihania... la lucru, Lăcustă!

SCENA II

Aceiași, ZMEUL

ZMEUL (*ieșind din palat*): Umplut-ați poloboacele?

LĂCUSTĂ: Umplut. (*Aparte.*) Plesni-le-ar doagele, și ție capul.

ZMEUL: Bine; acum le luați în spinare și le duceți în bucătărie.

LĂCUSTĂ: În spinare?... poloboace de câte 60 vedre unul?... să ne deșelăm?...

ZMEUL: Ce-mi pasă?... doi deșelați mai mult pe lume... mare pagubă?

PÂRLEA (*demn*): Nici nouă nu ne-ar păsa dac-ar fi pe spinarea altora, dar umerele noastre nu-s deprinse cu asemenea greutateți... Ele au purtat numai sarcinile statului...

ZMEUL: Ș-acum vor purta poloboace... Hai la bucătărie, curând.

PÂRLEA: *Non possumus.*

ZMEUL: Ce-ai zis?

PÂRLEA: Am zis catolicește... *non possumus*, adică: mă-nchin cu plecăciune.

ZMEUL: Îndrăzniți a vă împotrivi mie?

PÂRLEA: Îndrăznim... da!... fă cu noi ce-i voi. Ești mai tare și ne ai la mână, dar după ce ne-am înjosit a scoate apă cu ciutura, ca niște argați... să ne mai înjosim a căra poloboace, ca niște hamali? Nicio-dată, demnitatea și filotimia nu ne iartă.

ZMEUL (*ridicând palma*): Vă mănâncă falca, se vede.

LĂCUSTĂ: Să nu dai, că mă mâinii...

PÂRLEA (*dârz*): Lovește... fii brutal, cum te arată chipul. Arată-ți arama, ca să te văză Sânziana cine ești.

ZMEUL (*aparte*): Sânziana?... are dreptate!... să mă stăpânesc, până mi-oi săvârși cununia.

LĂCUSTĂ (*lui Pârlea*): Ce stă pe gânduri?

PÂRLEA: L-am făcut marț cu elocvența mea.

ZMEUL: Sumeția voastră merită o pedeapsă, dar fiindcă mă-nsor mâine cu Sânziana, vă iert; și fiindcă o să-mi fiți necesari pentru ospățul cununii, vă scutesc de căratul poloboacelor pe astăzi... Mergeți în pădure, ca să dați la pământ zece stejari de cei mai groși... Hai!

PÂRLEA (*lui Lăcustă*): Hai să tragem un somn la umbră. (*Iese în dreapta.*)

LĂCUSTĂ: Bine. (*Ieșind.*) Poftim!... argat... hamal... și pădurar!... Ce cumul!... of!... of!...

(Sânziana iese pe furiș și dispare după stânca din fund.)

ZMEUL: Mișeii, nu pot să ridice măcar un poloboc plin, lucrul cel mai lesne; ce-i un poloboc? o cofă mai măricică, ș-atâta tot... Să-l duc dar eu însumi în casă pe umăr... (*Îl ridică.*) E ușor-ușurel, ca o pană. (*Iese.*)

SCENA III

SÂNZIANA (vine-n scenă cu colivia-n mână)

SÂNZIANA: M-am furișat din palat, ca să merg la malul mării... nenorocita de mine! n-am zărit nici o corabie!... nici un ajutor nu-mi vine! Sunt uitată și de Dumnezeu și de oameni!... numai păsărica asta mă mai mângâie.

Spune-mi, pasăre iubită,
Cu grai dulce omenesc,

Veni-va ziua dorită,
Acest loc să părăsesc?

PASĂREA : Da! da! da! da! da! da!

SÂNZIANA

Peste munți și peste ape
Veni-va ursitul meu,
Într-o noapte, să mă scape
De-nchisoare și de zmeu?

PASĂREA : Da! da! da! da! da! Vine... vine...

SÂNZIANA : Vine Pepelea?...

PASĂREA : Vine... vine... vine...

*(Pe mare, în fund, se arată o barcă, cu pânzele umflate,
și în barcă Pepelea. Barca dispare după stâncă.)*

SÂNZIANA (zărind barca): Iată-l... iată-l... el e, vine!!!

SCENA IV

SÂNZIANA, ZMEUL

ZMEUL (cu mirare): Sânziana afară?

SÂNZIANA (aparte): O! Doamne, ce fericire! (Vrea să alerge.)

ZMEUL (sever): Sânziană, unde alergi?

SÂNZIANA : Zmeul?!

ZMEUL : Cum ai ieșit din palat? Pe unde?

SÂNZIANA : Pe ușă.

ZMEUL : Mă cătai pe mine?

SÂNZIANA : Ba nici am gândit.

ZMEUL : Sânziană, tot supărată ești pe mine, care mă usuc de dragoste?

SÂNZIANA (îi întoarce spatele): Iar începi cu ahturile. Dă-mi pace, nu mă mai ameți.

ZMEUL: Mă urăști?...

SÂNZIA NA: Din toată inima.

ZMEUL: Dar ce ți-am greșit de nu mă poți suferi?

SÂNZIA NA: Încă mă întrebi?... m-ai răpit din casa părintească... m-ai depărtat de lume, ai făcut nenorocirea mea... ș-apoi te miri că-mi ești urât de moarte?

ZMEUL: Urât de moarte?... când vreau să te iau de soție?

SÂNZIA NA: Eu, soția ta? Niciodată!

ZMEUL (*mâniat*): Așa? Ei bine, află că nu mai târziu decât mâine avem să ne cununăm... toate sunt gata... am poftit pe toți amicii și pe toate rudele mele.

SÂNZIA NA: Frumoasă adunătură trebuie să fie, dacă-ți samănă... Ha! ha! ha!...

ZMEUL: Râzi?... ai vreun gând ascuns... vrei să fugi?

SÂNZIA NA: Vreau să scap de tine prin toate mijloacele, chiar de-a fi să mă arunc în mare.

ZMEUL: Ba te-ai arunca în brațele mele, nu în valuri, și, pentru mai bună siguranță, mergi în casă... am să te închid în turnul ăsta, de unde n-ai putea să-ți iei zborul.

SÂNZIA NA: Așa crezi tu? (*Aparte.*) Bine c-a venit Pepelea.

ZMEUL: Așa... hai! (*Vrea s-o apuce de braț.*)

SÂNZIA NA (*respingându-l*): Nu te atinge de mine. (*Intră în palat. Zmeul închide poarta cu o cheie mare.*)

ZMEUL (*singur*): Se face că-i mânioasă?... dar cine o crede?... Când a vedea mâine rochia de nuntă și beteala, o să zburde. Cu toate acestea (*arată cheia.*), paza bună nu strică... Acum hai în pădure să cărăm lemne pentru ospățul cununiei. Ha! ha! ha! Bieții Pârlea și Lăcustă doboară la copaci, fără a ști că pe unul am să-l pun în frigare și pe celalalt am să-l fierb în căldare. Ce chef!... ce chef! (*Pleacă spre dreapta.*)

SCENA V

ZMEUL, PEPELEA (vine de după stâncă)

PEPELEA : Bine am găsit, zmeule!

ZMEUL : Ce? un pământean aicea? de unde?

PEPELEA : Din lume.

ZMEUL : Cum ai intrat în împărăția mea?

PEPELEA : Cum se intră.

ZMEUL : Și cine ești tu?

PEPELEA : Feciorul tătâne-meu.

ZMEUL : Și ce cați aicea?

PEPELEA : Te cat pe tine, ca să ne prindem împreună frați de cruce... cum e datina vitejilor.

ZMEUL : Tu cu mine? pretenția ți-e gogonată... dar ești tu în stare să-ți măsoari puterile cu ale mele?

PEPELEA : Vom cerca... nu căta că-s mic; te-am mai învins o dată.

ZMEUL : Unde? când? minciuni!

PEPELEA : Adă-ți aminte... eu te-am alungat din palatul lui Papură-Împărat.

ZMEUL : Tu?... bine că te-am prins în mâinile mele, să mă răzbun... vino la luptă.

PEPELEA : Bucuros... care a dovedi va fi stăpân pe viața celuiilalt.

ZMEUL : Se înțelege... am să te strâng în brațe, până ți-a ieși sufletul.

PEPELEA : Și eu pe tine, până ți-a ieși limba de-un cot.

ZMEUL : Mare ți-e lauda. Vină!

PEPELEA : Ține-te bine, zmeule.

(Se apucă brățiș la trântă, se opintesc și cată să se răstoarne unul pe altul.)

ZMEUL (strângându-l): Îți place așa?

PEPELEA (aparte): Bată-l crucea, că rău mă strânge!

ZMEUL : Ce-ai holbat ochii la cer?

PEPELEA : Cat să văd în care nor să te azvârl.

ZMEUL : Să mă azvârli în nori? (*Aparte.*) Ăsta-i dracul.

PEPELEA : Nu te da, zmeule, acu-i acu, una, două...

ZMEUL : Stai! ești viteaz cât și mine... mă prind frate cu tine... și te poftesc la nunta mea.

PEPELEA : Pe când?

ZMEUL : Pe mâine.

PEPELEA : Cu cine?

ZMEUL : Cu Sânziana! O să facem prânz mare, o să avem și doi domni la masă.

PEPELEA : Care și care?

ZMEUL : Pârlea-Vodă și Lăcustă-Vodă... mi i-a adus peșcheș Statu-Palmă.

PEPELEA : Peșcheș?

ZMEUL : Dar; aș fi preferat căprioare... dar cred c-or fi buni cu tarhon și cu ardei.

PEPELEA : Vrei să-i mănânci? Încalte destul de grași sunt?

ZMEUL : Unu-i plinuț, celălalt slăbuț, dar împănându-i cu slănină...

PEPELEA : Vor fi de minune?

ZMEUL : Acum, fiindcă ești oaspele meu... spune-mi cum te cheamă?

PEPELEA (*repede*) : Tot am zis c-am zis c-oi zice, dac-oi zice, tot oi zice, ca să zic c-am zis c-oi zice!

ZMEUL : Ciudat nume... cine ți l-a dat?

PEPELEA : Nașul meu, care se cheamă: Rotofei de tei pe miriște de mei.

ZMEUL : O fi fost de neam mare?

PEPELEA : Se rudea cu Capra calcă-n piatră, piatra crapă-n patru.

ZMEUL : Destul... ziua trece și noi o pierdem cu vorba; cred că mi-i ajută la pregătirile nunții.

PEPELEA : Bucuros, ce-i de făcut?

ZMEUL : Deocamdată, cară polobocul ăsta după casă, la găinărie.

PEPELEA : Cu ce să-l car?

ZMEUL : Cu spinarea, cum fac eu.

PEPELEA : Bine; numai unul?... aş vrea să duc două odată.

ZMEUL (*aparte*): Zdravăn e! (*Tare.*) Mâine îi căra zece, acum, la treabă... te las, îţi pregăteşte fălcile, pe mâine... Eu mă duc în pădure să aduc lemne... o să facem guleai. (*Iese în dreapta.*) Ce chef! Ce chef!

PEPELEA (*singur*): S-a dus; cum să întâlnesc pe Sânziana?... Unde să fie?... În palat?... (*Merge la uşa palatului.*) Uşa-i închisă cu şapte broaşte... să-i dau de ştire cu fluierul. (*Sună din el. Sânziana apare la fereastra de sus a turnului.*)

SCENA VI

PEPELEA și SÂNZIANA

SÂNZIANA : Pepeleo... Pepeleo!

PEPELEA (*văzând-o*): Iat-o! Iat-o... ea-i! Sânziană! Tu eşti? Tu eşti?

SÂNZIANA : Eu, Pepeleo, roabă şi foarte nenorocită!... vrea zmeul să mă silească a mă cununa cu dânsul... Să nu mă laşi, Pepeleo!

PEPELEA : N-ai grijă, iubito... am venit înadins ca să te scap... Poţi ieşi la noapte din palat?

SÂNZIANA : Ba nu, zmeul mă închide în turn... dacă ai avea iarba fierului, ai putea să sfărâmi broaştele.

PEPELEA : N-am nevoie de iarba fierului... dar spune-mi ce face zmeul după ce te-nchide?

SÂNZIANA : Mănâncă, bea, se-mbată şi doarme dus.

PEPELEA : Minunat!... Să fii deşteaptă astă noapte.

SÂNZIANA : Ah! Pepeleo!... de m-ai scăpa de-aice, te-oi iubi toată viaţa mea... ia seama, vine zmeul. (*Dispare.*)

PEPELEA (*singur, ia hârleţul de lângă fântână şi începe a săpa împrejurul ei, cântând*):

Cine sapă
Dă de apă
Şi s-adapă
Pân' ce crapă.

SCENA VII

PEPELEA, ZMEUL, PÂRLEA, LĂCUSTĂ

(Pârlea și Lăcustă intră purtând pe umeri un stejar lung și gros. Ei cad pe brânci sub greutatea copacului.)

ZMEUL: Hai, leneșilor, mai iute, mai cu inimă; duceți stejarul în lemnărie.

LĂCUSTĂ: Aoleo... aoleo, nu mai pot.

PÂRLEA: Nici eu, sunt turtit.

LĂCUSTĂ: Sunt spetit.

PÂRLEA: Sunt șoldit!

LĂCUSTĂ: Sunt murit!

ZMEUL: Ian privește, mișeii, nu-s în stare să ducă un stejar în spate, ei doi.

PÂRLEA (sculându-se): Ducă-l cine-i zmeu sau vită... noi suntem de-o altă făptură.

ZMEUL: Ba de-o altă friptură.

PÂRLEA: Ce friptură... cum friptură? eu, friptură?

ZMEUL: Tu... stejarul ăsta are să te rumenească pe tine-n frigare... și pe Lăcustă să-l fiarbă-n căldare.

LĂCUSTĂ: Ce căldare, cum căldare... eu, în căldare?

ZMEUL: Așa; nu vreți să duceți copacii în bucătărie?

PÂRLEA: Ți-am declarat-o catolicește: *non possumus*.

ZMEUL: Bine, vă veți căi în curând de înțețarea voastră. (Se apropie de copac.)

PÂRLEA: Ce zici tu, Lăcustă, te-ai căi?

LĂCUSTĂ: Ba nici gândesc; bine c-am scăpat nestricați și frumoși.

ZMEUL: Poftim... o surcea de lemn, și ei nu au curajul să o care, mișeii!

LĂCUSTĂ: Auzi, vere, cică-i surcea gojgogea stejar!

PÂRLEA: Nu te potrive, vere, lasă-l să bodogănească.

ZMEUL: Să-l duc tot eu în bucătărie... Haide. (Ridică copacul subțioară și pleacă.)

PÂRLEA : Bre... ian privește, a ridicat copacul subțioară... zdravăn e, bată-l codrul!

LĂCUSTĂ : Să juri că merge la Șosea cu bețișorul în mână, ca un coșcodan.

PÂRLEA : Ducă-se călare pe el, până s-o lovi de toarta pământului.

ZMEUL (*ieșind*): Răbdare, răbdare până mâine.

PÂRLEA (*înaintând*): Ce-a spus?

LĂCUSTĂ : Ce-a zis?

PEPELEA (*ieșind după fântână*): A zis că o să vă facă bucate.

LĂCUSTĂ : Ce vād? Pepelea?

PEPELEA : Eu... Zmeul m-a poftit la masă.

PÂRLEA : Cum, și tu ai să mănânci din noi?

ZMEUL (*revenind*): Hei! Tot voi zice, umput-ai poloboacele?... Ce faci acolo cu hârlețul?

PEPELEA : Sap puțul primprejur.

ZMEUL : Pentru ce?

PEPELEA : Să vezi, frate zmeule; am chitit așa, decât să cărăm apă cu poloboacele, mai nimerit ar fi să iau puțul în spinare... și să-l duc în bucătărie, odată pentru totdeauna.

ZMEUL (*uimit, aparte*): Bree!... adineoarea căta să mă azvâlă-n nori, ș-acum vrea să-mi care puțul?... Grozav om și primejdios!... Trebuie numaidecât să mă dezbar de el. (*Stă pe gânduri.*)

LĂCUSTĂ (*lui Pârlea*): Gogonată-i.

PÂRLEA : Nu încape pe ușă.

PEPELEA : Hei, puneți mâna cu toții să scoatem puțul din pământ și mi-l așezați pe spate; dar, luați bine seama, nu cu gura-n jos; odată — una, două!

ZMEUL : Nu!... Pepeleo dragă, nu te osteni, lasă puțul la locul lui, e deprins din copilărie a sta aici.

PEPELEA (*azvârle hârlețul*): Fie cum vrei, eu cătam să te îndatorez.

ZMEUL (*strângându-i mâna*): Mulțumesc, frățioare.

(*Pepelea dă un răcnet de durere.*)

ZMEUL : Ce este?

PEPELEA : Am crezut că ți-am frânt mâna, strângând-o într-a mea.

ZMEUL (*aparte*): E primejdios! (*Tare.*) Dar începe a înnopta. (*Lui Pârlea și Lăcustă.*) Intrați la culcuș în turn, voi doi; cât pentru tine, frate Pepeleo... n-am unde să te adăpostesc; culcă-te colea, lângă fântână, la răcoare; și dormi întruna până dimineața.

PEPELEA : Las' pe mine.

ZMEUL : Deci, noapte bună.

PEPELEA : Visuri cornorate!...

ZMEUL (*urmând pe Pârlea și Lăcustă, care intră în palat, zice aparte*): Cum o adormi, am să vin să-l ciomăgesc, până l-oi ucide. (*Iese.*)

PEPELEA : Zmeul are vrun gând rău cu mine; să mă prefac că dorm... Unde să mă culc? Ha! pe trunchiul ăsta, dar să-mi pun fluierul pe piept, ca un scut.

(*Se întinde pe trunchiul de lângă puț, se acoperă cu
mantaua și-și afundă pălăria pe cap, încât
nu se mai cunoaște.*)

SCENA VIII

PEPELEA și SÂNZIANA

(*ea se ivește la fereastra de sus a turnului*)

SÂNZIANA : Pepeleo!

PEPELEA : Sânziană!

SÂNZIANA : Fugim?... Zmeul a intrat în casă, sunt cu nerăbdare să ies din turn.

PEPELEA : Fii liniștită și fă-te că dormi... Ți-oi da de știre când a veni momentul.

SCENA IX

PEPELEA, SÂNZIANA, PÂRLEA, LĂCUSTĂ

LĂCUSTĂ (*la fereastra de jos a turnului*): Iată-ne iar în pușcărie.

PÂRLEA: Mai bine aici, decât în frigare și în căldare.

LĂCUSTĂ (*oțărându-se*): Brrr.... Pârleo, nu zărești pe Pepelea?

PÂRLEA: Pare-mi-se că doarme, colo, lângă puț.

LĂCUSTĂ: N-ar putea el să ne scape?

PÂRLEA: Taci, aud zmeul.

LĂCUSTĂ: Vine să ne taie de pe-acum. Brr...

PÂRLEA: Taci!... nu tot bârâi, că bârâi și eu.

SCENA X

Aceiași, ZMEUL

ZMEUL (*iese încet din palat, armat cu buzduganul, tainic*): Doarme! (*Încet.*) Frate, frățioare... Nu răspunde... a adormit... acu-i vremea să-i turtesc tidva cu buzduganul. (*Se apropie de Pepelea pe vârful picioarelor și lovește în trunchi cu buzduganul.*) Na, una; l-am amețit... să-i mai dau vreo câteva (*lovește*), două, trei, patru; tare căpățână!...

LĂCUSTĂ: Ce face zmeul dracului?... în cine bate cu buzduganul?

PÂRLEA: În bietul Pepelea.

LĂCUSTĂ: L-o fi ucis hoțul.

PÂRLEA: Cel puțin i-a făcut scăfârlia numai țândări.

ZMEUL: De-acum cred că-i ajunge... nu mișcă... L-am ucis!...m-am dezbărat de el. (*Pleacă și iar se întoarce.*) Dar tot să-i mai trag una, drept adălmăș. (*Mai lovește încă o dată; buzduganul se sfărâmă.*) Na! mi-am frânt buzduganul, arma mea cea mai puternică!... ce fac eu acum fără ea, dar fie! încalte l-am ucis... Ce chef!, ce chef!... Hai de-acum la culcare. (*Intră în palat.*)

LĂCUSTĂ: Sărmanul Pepelea!

PĂRLEA: *Parapanghelos* de-acum.

LĂCUSTĂ: Ba iaca învie, învie!... mare minune!

(Pepelea se mișcă și se ridică.)

LĂCUSTĂ: Pepeleo...

PEPELEA: Cine mă cheamă?...

LĂCUSTĂ: N-ai pierit?...

PEPELEA: Nu cred... am dormit dus.

LĂCUSTĂ: Dar n-ai simțit nimic prin somn?

PEPELEA: Ba, parcă m-au pișcat niște țânțari.

LĂCUSTĂ-PĂRLEA: Breee! breee! bree! bree!

(A înnoptat; cer cu stele.)

PEPELEA (*sculându-se*): Groaznic m-a ciomăgit fratele meu de cruce! noroc c-a lovit în fluier... dar încalte și-a frânt buzduganul... minunat!... o armă mai puțin în mâinile lui... oare ce face el acum?... s-a culcat?... a adormit?... (*Se apropie de poarta palatului și ascultă. Se aude un horăit grozav înăuntru.*) Doarme butuc... și horăiește ca o moară stricată... acu-i vremea de scăpat pe Sânziana și pe bieții voievozi, să le dau semn.

(Cuartet)

PEPELEA

Sânziană, te deșteaptă,

Eu te chem la sânul meu.

Al tău mire te așteaptă

Să te scape-acum de zmeu.

SÂNZIANA (*ivindu-se la fereastră*)

Ah! Pepeleo, sunt deșteaptă

Ca și viul dor al meu.

A mea inimă așteaptă

Ca să zbor la sânul tău.

PÂRLEA și LĂCUSTĂ (*la fereastra de jos*)

Groază-n mine se deșteaptă,
Mă frământ-amar și greu.
Moartea crudă ne așteaptă
În căldarea celui zmeu.

PEPELEA

Am călcat, venind la tine,
Peste nouă țări și mări.

SÂNZIANA

Am răbdat, gândind la tine,
Mii și mii de supărări.

PEPELEA

Dar acum soarta surâde,
Raiul dulce se deschide.

SÂNZIANA

Orișunde-oi fi cu tine
Va fi raiul pentru mine.

(*Împreună.*)

PEPELEA

Sânziană, mă așteaptă
Să te scap de crudul zmeu...

SÂNZIANA

A mea inimă așteaptă
Ca să zbor la sânul tău.

PÂRLEA și LĂCUSTĂ

Moartea crudă ne așteaptă
La ospățul celui zmeu.

PEPELEA : Zmeul e beat de somn... sunteți gata?

SÂNZIANA : Gata.

LĂCUSTĂ : Dar cum ieșim din turn?

PEPELEA : Feriți-vă, c-am să deschid turnul prin farmecul fluierului meu. *(Pepelea sună din fluier; fațada turnului se prăbușește, formând o scară. Sânziana se coboară, Pârlea și Lăcustă ies pe sub scară.)*

SÂNZIANA *(sus, în capul scării)*: Pepeleo!

PEPELEA *(coborând-o)*: Sânziană, cobori iute.

SÂNZIANA *(coborând, se aruncă în brațele lui Pepelea)*: A! scumpul meu mire!

PEPELEA : Scumpa mea mireasă!

LĂCUSTĂ *(îmbrățișând pe Pepelea)*: A! scumpul nostru liberator!

PEPELEA : Nu-i vreme de pierdut... la fugă, barca ne așteaptă după stâncă... Hai!

PÂRLEA : Hai!... și tu, locaș afurisit, să cadă trăsnetele pe tine, să te macini ca mălaiul... să te...

LĂCUSTĂ : Lasă blestemurile pe altă dată... acum, la sănătoasa.

(Fug toți patru și dispar după stâncă.)

SCENA XI

ZMEUL *(iese somnoros)*

ZMEUL : Pare că am auzit un vuiet neobicinuit? am simțit ca un cutremur, care m-a trezit... s-a fi prăbușit vreo stâncă în mare? ce vād?... turnul e deschis?... o scară?... Sânziana a fugit?... cum?... și Pârlea, și Lăcustă?... încotro au apucat? spre pădure, negreșit... o! de i-aș prinde, am să-i mănânc de vii. *(Aleargă spre pădure.)*

(O auroră boreală se arată pe cer. La lumina ei se zărește o barcă lunecând pe mare; în ea se află Pepelea, Sânziana, Pârlea și Lăcustă.)

TUSPATRU *(cântă)*

Pe-ale mării blânde valuri,
Barcă mică, zbori departe.

ZMEUL (*oprindu-se*): Ce aud?

Și de-aceste crunte maluri

Cu grăbire ne desparte.

(Barca se depărtează spre orizont.)

ZMEUL (*oprindu-se*): Ce văd?... Sânziana cu ucisul meu? unde-i buzduganul, să-l azvârl în ei? *(Se împedecă de el, rupt jos.)* Iată-l, e frânt! *(Turbat de mânie.)* A!... Cum să-i prind, aripile, aripile... cu ele să-i ajung din zbor. *(Intră repede în palat și iese în curând cu aripi aninate de umeri.)*

ARIE PE MARE

Am scăpat, o! veselie,

Și de zmeu, și de robie!

ZMEUL : Ba n-ați scăpat, o să mă reped ca un vultur de sus de pe stâncă. *(Pleacă spre stâncă.)*

*(Stânca se deschide și Zâna-Lacului apare
sub o arcadă luminoasă.)*

SCENA XII

ZMEUL, ZÂNA-LACULUI

ZÂNA : Stai pe loc, iasmă infernală!... Tu, care ți-ai frânt buzduganul; cadă și aripile tale!

(Aripile zmeului cad de pe umerii lui.)

ZMEUL (*c-un răcnet de desperare*): A!... Zâna-Lacului! sunt pierdut!... *(Cade leșinat.)*

(Sfârșitul actului IV.)

ACTUL V

CUPRINS

Teatrul reprezintă imperiul Iernii... munți de gheață, brazi încărcăți de chindie.

SCENA I*GENII DE IARNĂ**(Toți sunt albi și-naripați; se joacă pe gheață, patinând.)***COR**

Ce dulce viață!
În acest loc
Nu e verdeață,
Nu e nici foc;
Ci numai gheață
Și numai ceață;
Viscol și ger,
Pe câmp și-n cer.
Toată suflarea
Piere sub vânt,
Chiar însași marea
Pare-un mormânt;
Dar noi ferice
Trăim aice,
Jucăm, cântăm,
Ne desfătăm.

SCENA II*GENII, CRIVĂȚUL*

CRIVĂȚUL: Genii nemernici, voi jucați, și imperiul Iernii se află în pericol de topire!

UN GENIU: Cum? Ce? Cum, dnule Crivăț?

CRIVĂȚUL: Iarna, grațioasa noastră împărăteasă, care avea să fie încoronată chiar astăzi...

GENIUL : A pățit ceva?

CRIVĂȚUL : Iarna, frumoasa copilă a Nordului, care avea să-și aleagă chiar astăzi un mire...

GENII : Ce-a pățit?

CRIVĂȚUL : Iarna, care, pe cât era de încântătoare, părea a fi rece și nesimțitoare...

GENII : Ei!... Ce i s-a întâmplat?

CRIVĂȚUL : S-a dat în dragoste cu Prier, domnul Verdeții, și astă noapte a spălat putina din palat cu el.

GENII : A fugit?

CRIVĂȚUL : Fugit! (*În taină.*) Dar să rămâie între noi... să nu afle poporul.

GENII : O!...

CRIVĂȚUL : A abandonat tronul, bunătate de tron, durat numai din sloiuri de gheață!... Ce nebulie!... unde a găsi o climă mai plăcută decât aici... o țară mai drăgălașă decât a noastră, unde foiesc urșii cei albi?

GENIUL II : Ei bine, ce ne facem?

CRIVĂȚUL : Să ne cătăm o altă împărăteasă, căci în imperiul Iernii nu pot domni decât femeile; și, după datinile strămoșești, împărăteasa trebuie să fie frumoasă, albă și, mai cu seamă, rece ca gheața... Dar unde să o găsim?

TOȚI : Unde... unde?

CRIVĂȚUL : Voi, care-ați cutreierat lumea, n-ați întâlnit vreo fată cu inima de gheață?

GENIUL I : Să vezi, dnule Crivăț... am fost mai an la București...

CRIVĂȚUL : Și...?

GENIUL : Și am găsit una, numai una, însă...

CRIVĂȚUL : Însă...

GENIUL : Cum a dat cu ochii de-un roșior, s-a topit...

CRIVĂȚUL : Nu mă îndoiesc... Roșiorii sunt para focului... dar ce s-aude? Ian priviți... prin văzduh trece un zmeu călare.

(Zmeul trece prin văzduh.)

SCENA III

Aceiași, ZMEUL

TOȚI (*cu grijă*): Zmeul!

CRIVĂȚUL: Întâia dată el calcă pe locurile acestea. Oare ce caută el pe la noi?

ZMEUL (*intrând*): Caut ajutor și răzbunare!

CRIVĂȚUL: Ajutor?

ZMEUL: Da! ați auzit de șotiile ce-am pățit?

GENII: Ai pățit șotii? Spune-le, să râdem și noi.

ZMEUL (*posomorât*): Să râdeți?

GENII (*speriați*): Ba-ba-ba-ba-ba, să-să-să plângem.

ZMEUL: Ascultați dar... am răpit pe Sânziana, fata lui Papură-Împărat, și, când să mă bucur de prada mea, vine un hoț și mi-o fură ca din palmă. (*Furios.*) Pricepeți așa obrăznicie?

GENII (*tremurând*): Prie-prie-prie... pri-ce-ce-ce-cepem.

ZMEUL: Sânziana cu hoțul ei și cu alți doi pământeni, doi năuci, anume Pârlea-Vodă și cu Lăcustă-Vodă, care-i întovărășesc, umblă acum rătăciți pe fața pământului, fără a putea nimeri la împărăția lui Papură... ei au ajuns până aicea și i-am zărit călcând peste hotar... mergeți de le ieșiți înainte, îi prindeți și-i schimbați în sloiuri de gheață.

CRIVĂȚUL: Pe toți, și chiar pe Sânziana?

ZMEUL: Ba pe dânsa nu... ea-i frumoasă și albă cât împărăteasa voastră, păcat numai că-i așa de rece în privirea mea. (*Stă gânditor.*)

CRIVĂȚUL (*către genii, încet*): Ați auzit?... frumoasă, albă și rece... tocmai ce ne trebuie nouă; poate că... cine știe? ne vine o împărăteasă nouă!...

ZMEUL: Vreți să-mi dați ajutorul ce vă cer?

CRIVĂȚUL: Vrem.

ZMEUL: Hai dar să le ieșim în cale și să-i robim, dar trebuie să vă dau de știre că hoțul are un fluier fermecat, prin care învinge tot... Voi, cu suflarea voastră, faceți să înghețe aerul din el, ca să nu mai poată scoate nici un sunet... astfel vom căpăta izbânda.

CRIVĂȚUL : Prea bine, însă ai uitat să ne spui numele hoțului.

ZMEUL : El se cheamă... Tot oi zice c-am zis c-oi zice...

CRIVĂȚUL : Ce-ai zis?

ZMEUL : Ducă-se dracului, l-am uitat... Hai.

(Ies cu toții prin dreapta, cântând repriza corului.)

SCENA IV

LĂCUSTĂ-VODĂ

LĂCUSTĂ *(intră prin stânga, tremurând de frig, sărind și alunecând la tot pasul)*: Brrr... frig e!... rău mă strânge-n spete. *(Alunecă.)* Na! cât pe-aci să cad alivanta... prin ce locuri afurisite m-a adus naiba. Brrr!... aici o fi-nghețând și ouăle corbului... să nu stau în loc, să mă sleiesc... *(Sare și lunecă.)* Ține bine... mări, da ghețuș e!... de când am scăpat din ghearele și din căldarea zmeului, am umblat hai-hui prin toate colțurile lumii, împreună cu Sânziana, cu Pepelea și cu vărul meu Pârlea, fără a da de împărăția lui Papură... Brrr... Am ajuns, în sfârșit, la marea înghețată. Brrr, simt că îngheț ca dânsa. *(Sare.)* Am lăsat în urmă pe tovarășii mei și am rupt-o de-a fuga înainte, doar m-oi încălzi cu mișcarea... aș... *(Tremură.)* Iaca, mă schimb în sloi... mă prefac în înghețată de Lăcustă... la fugă... *(Vrea să alerge, dar alunecă și cade.)* Aoleo! *(Un urs alb se coboară de pe deal în scenă.)* Vai de mine!... ce se coboară spre mine?... un urs alb?... aoleo!... să mă fac că-s mort, ca să nu mă mănânce. *(Stă neclintit jos. Ursul se apropie de el și-l miroase, îl întoarce cu labela, apoi se pune cu șezutul pe el, mormăind.)* S-a pus turcește pe burta mea... greu e, mânca-l-ar câinii, dar încălzea mă încălzește cu blana lui. *(Ursul se uită la dânsul. Lăcustă închide ochii și se face mort.)* Hei!... de-aș putea să-i spintec cojocul... am cuțitul la brâu... Ian să-ncerc... *(Scoate cuțitul și, când vrea să lovească, ursul se uită la el, el se oprește, apoi zice:)* Și-a-ntors spatele; acu-i vremea. *(Înfinge cuțitul în șalele ursului, care sare mugind și se depărtează.)* Pare-mi-se că l-am înțepat, dar nu l-am ucis... *(Speriat.)* Nu, nu... iaca,

dihania fuge... am scăpat! (*Sare în picioare și fuge lunecând în dreapta.*)
Am scăpat!... am scăpat! (*Joacă de bucurie. În acest moment intră Pârlea, alungând furios câțiva genii care traversează scena, speriați.*)

SCENA V

PÂRLEA, LĂCUSTĂ

PÂRLEA (*dând cu sabia în dreapta și-n stânga prin văzduh*): Na! na! na! na și ție, na și ție, na și ție! Luptă cu Pârlea vă trebuie?... Na, na, na!

LĂCUSTĂ: Ho! vere Pârleo, oprește, pune piedică.

PÂRLEA: Câți am ucis?... Pe toți?

LĂCUSTĂ: N-au rămas nici de sămânță... dar ce-ai pățit, ce te-a apucat?

PÂRLEA: După ce-ai fugit și ne-ai lăsat, ne-au atacat o ceată de dihânii albe, care voiau să răpească pe Sânziana... M-am făcut foc și le-am luat la goană pân-aici, precum ai văzut.

LĂCUSTĂ: Dar Sânziana ce-a devenit? A! vere, nu-i galant din partea ta.

PÂRLEA: Ea o știe!

LĂCUSTĂ: Cum? Ai abandonat pe Sânziana?

PÂRLEA: Dec!... Dar tu ce-ai făcut?... Nu ne-ai abandonat pe toți?

LĂCUSTĂ: Nu-i vorba de mine... mie mi-era frig, am fugit ca să mă încălzesc.

PÂRLEA (*începând a tremura de frig*): Și te-ai încălzit?

LĂCUSTĂ (*tremurând*): Ba! Ba! Ba!... am devenit gazda fiorului și a guturaiului. (*Strănută.*)

PÂRLEA: Și eu tij... (*Strănută.*)

AMÂNDOI: Să vă fie de bine.

LĂCUSTĂ: Pârleo!

PÂRLEA: Lăcustă!

LĂCUSTĂ: Stai, iaca-ți îngheață nasul.

PÂRLEA : Și ție o ureche.

LĂCUSTĂ : Să ne frecăm iute cu zăpadă... asta-i leacul. (*Iau zăpadă și se freacă unul pe altul.*)

AMÂNDOI : Vârtos... vârtos...

PÂRLEA : S-a roșit?...

LĂCUSTĂ : Cât un patriot... dar urechea mea?

PÂRLEA : Cât alt patriot... le-am scăpat de degerat.

LĂCUSTĂ : Ian privește... ba nu... iar se-nălbește, încă o frecătură.

PÂRLEA : Destul, vere, că l-ai jupuit de piele.

LĂCUSTĂ : Ah! Ah!... vere, viață-i asta?

PÂRLEA : Viață, dar proastă... începe a-mi fi somn.

LĂCUSTĂ : Și mie, dar să nu adormi că mori.

PÂRLEA : Apoi ce să facem?

LĂCUSTĂ : Să ne dăm pe gheață, ca să ne întreținem circulațiunea sângelui.

PÂRLEA : Fie și așa.

(*Se dau pe gheață.*)

SCENA VI

Aceiași, CRIVĂȚUL (se oprește pe-o movilă de omăt)

CRIVĂȚUL : Vivat!... Am prins pe Sânziana... am dus-o la palatul Iernii și, prin vrăjirea soției mele, Promoroaca, am schimbat-o la față de samănă acum întocmai cu împărăteasa noastră cea fugară... În curând are să vie aicea Sânziana, pentru ca să fie încoronată... iaca, cortegiul se înaintează.

(*Marș la orchestră, cortegiul intră.*)

PÂRLEA (*oprindu-se*): Ce s-aude?

LĂCUSTĂ : O fi vreo nuntă de urși albi.

PÂRLEA : Vin colea, să o privim.

LĂCUSTĂ : Și să fim gata de fugă... Te-ai mai încălzit?

PÂRLEA : M-am!...

(În sunetul unui marș fantastic, intră din dreapta dignitarii imperiului Iernii, în haine albe blănite și cu mitre de gheață. După dâșșii, un car de argint, tras de doi urși albi. Pe car se găsește Sânziana, purtând o mantie albă de stofă argintie și un văl subțire pe obraz. Genii mulți înconjură carul. Poporul urmează în cojoace... Carul se oprește în mijlocul scenei.)

SCENA VII

PÂRLEA, LĂCUSTĂ, SÂNZIANA, CRIVĂȚUL,
GENII, CORTEGIUL

COR

Vivat falnica regină,
Dulce ca o zi senină,
Mândră ca o lună plină
Și cu inima virgină.

PÂRLEA

O! ce minune încântătoare!

LĂCUSTĂ

N-am văzut alta ca ea sub soare.

AMÂNDOI

Simt pentru dânsa amor ș-amoare.

SÂNZIANA (*în parte*):

Bietul Pepelea, unde-o fi oare?

CORUL

Vivat falnica regină etc.

CRIVĂȚUL (*prezentând o coroană de briliant*)

Regină strălucită! Poporu-n fericire

Ți-oferă azi coroana, rugându-te uimit

Ca să-ți alegi un mire

Viteaz, frumos, iubit.

SÂNZIANA (încoronându-se)

Coroana pe-a mea frunte o pun azi fericită.

(Aparte.) Dar ce simt? sub coroană un frig cumplit m-a prins.

În inima-mi răcită

Tot focul, vai! s-a stins!

CORUL

Vivat falnica regină,

Dulce ca o zi senină,

Mândră ca o lună plină

Și cu inima virgină.

POPORUL: Ura!... trăiască împărăteasa noastră!

PÂRLEA: Frumoasă-i, Lăcustă... încep a mă înfierbânta.

LĂCUSTĂ: Noroc de tine!

CRIVĂȚUL: Locuitori din împărăția Iernii, se face vouă știut că astăzi împărăteasa noastră, urmând datinilor strămoșești, are să-și aleagă un mire... Acel care sărutând-o pe frunte nu va fi cuprins de frigul morții va ocupa tronul alături cu frumoasa lui soție.

PÂRLEA: Ce-au spus, vere, ai auzit?

LĂCUSTĂ: Auzit; taci.

CRIVĂȚUL: Care dintre voi aspiră la această fericire să se prezinte. Am zis.

PÂRLEA-LĂCUSTĂ: Eu!

PÂRLEA: Cum?... și tu, vere Lăcustă?

LĂCUSTĂ: Iaca, ba nu, că mi-a fi rușine.

SÂNZIANA (în parte): Ce văd? Pârlea și Lăcustă!

PÂRLEA: Ce voluptate mă așteaptă!

LĂCUSTĂ: Ah! am s-o strâng în brațe, ca să mă-ncălesc.

(Pârlea și Lăcustă pleacă cu brațele deschise, dar cu cât se-apropie de carul Iernii, ei se cuprind de fiori, picioarele li se înțepenesc, limba li se leagă.)

PÂRLEA

Mult o doresc.

LĂCUSTĂ

Mult îmi e dragă...

ÎMPREUNĂ

Dar ce simțesc?
Limba-mi se leagă.

CORUL

Ei simt în piept
Fiori de gheață,
Nu calcă drept,
Rău o s-o pață.

PÂRLEA ȘILĂCUSTĂ

Ah! simt în piept
Fiori de gheață,
Sunt eu deștept?
Sunt oare-n viață?

PÂRLEA ȘILĂCUSTĂ (lângă car, tremurând)

Plini de... de... foc
Mă-nchin ți... ție...
No... no... noroc
De-acum mi... mie!

*(Unul de o parte și altul de altă parte întind buzele ca să
sărute obrazul Sânzianei, dar pe loc rămân încremeniți,
strigând:) Aoleo... îngheț!*

CORUL

Au înghețat!
Iată-i zăpadă!
Sunt buni de dat
Urșilor pradă.

(Sunt amândoi luați pe sus și rezemați de avanscene.)

SCENA VIII

Aceiași, P E P E L E A (intră alergând)

P E P E L E A : Sânziană... Sânziană...

S Â N Z I A N A (*în parte*): Glasul lui Pepelea!

P E P E L E A : Unde ești?... ah! iată-te. (*Vrea să se apropie, poporul îl oprește.*)

S Â N Z I A N A (*aparte*): Sărmanul!... de când port coroana asta de gheață... parcă nu mai simt nimic pentru el!

P E P E L E A : Sânziană, nu-mi răspunzi?... O! în zadar, ești schimbată la față... eu te văd cu ochii sufletului... te recunosc.

S Â N Z I A N A (*aparte*): O, Doamne! Am ajuns rece ca iarna, inima mea nu mai bate!

P E P E L E A : Sânziană! ești vrăjită... Eu sunt Pepelea, răspunde! (*Se repede printre oameni.*)

C R I V Ă Ţ U L : Nenorocite!... uiți respectul ce datorești împărătesei și tulburi ceremonia cununiei?

P E P E L E A : Cine se cunună, Sânziană?... cu cine?...

C R I V Ă Ţ U L : Cu acel care o va săruta pe frunte și va avea noroc de-a nu muri înghețat pe loc.

P E P E L E A : Eu vreau să-mi cerc norocul, chiar de-a fi să mor... tot mort sunt fără dânsa.

(Duo)

P E P E L E A

Dulce-mpărăteasă,
Scumpa mea mireasă,
Eu sunt al tău mire
Cuprins de iubire.
Ah! îți adă-aminte
Că prin jurămintे
Legat sunt de tine,
Ca și tu de mine.

SÂNZIANA (în parte)

Sărmanul Pepele! de el rău îmi pare!

Că poate să moară dintr-o sărutare.

PEPELEA

N-am frică de moarte,

Nici de rele soarte,

Când inima-mi cere

Dulce mângâiere.

(Sânziana se coboară de pe car. Pepelea continuă.)

Dă-mi o sărutare

Plină de-nfocare,

Eu cu-a mea iubire

Zbor la nemurire.

(Strânge în brațe pe Sânziana și o sărută pe frunte.

Coroana ei cade; atunci ea-și scoate vălul

și apare sub figura ei.)

SÂNZIANA

Ah! în al meu suflet simt un dulce foc.

Iubesc, iubesc iară, iubesc... o! noroc!

TOȚI (cu mirare)

N-a înghețat! n-a murit!

El e mirele iubit!

SÂNZIANA ȘI PEPELEA (îmbrățișați)

Zi de fericire plină!

Împreună, cu uimire,

După-o viață mult senină,

Vom zbura la nemurire!

CORUL

Vivat falnică regină!

Vivat falnicul ei mire!

Aibă viața mult senină

Și domine-n strălucire!

SCENA IX

Aceiași, ZMEUL

ZMEUL (*vine repede și respinge pe Pepelea*): În lături!

TOȚI: Zmeul!

ZMEUL: Sânziana-i a mea!... Și cine îndrăznește să vie să o smulgă din brațele mele. (*Ridică pe Sânziana în brațe.*)

SÂNZIANA: Pepeleo!

PEPELEA (*scoțând fluierul*): O! fluieraș, acum să-ți văd puterea. (*Suflă din fluier, dar nu scoate nici un glas.*) O! fluierașul e mut!

ZMEUL: Ha! ha! ha!... ți-a înghețat suflarea, Pepeleo!

PEPELEA: Ah! sunt pierdut!... Zână! Zână binefăcătoare, ajutor, ajutor!...

SCENA X

Aceiași, ZÂNA - LACULUI (apare pe movilă)

ZÂNA: Iată-mă, Pepeleo!

TOȚI: Zâna-Lacului!

ZÂNA: Zmeule, a sunat ora sfârșitului tău de pe lumea asta!

ZMEUL: Nu-mi pasă de tine... Sânziana-i talismanul meu... și calul ne așteaptă.

ZÂNA: Calul tău? privește! (*Face un semn, calul trece prin aer.*)

ZMEUL: Am rămas pe jos, dar fie!... rămân cu Sânziana pe pământ.

ZÂNA: Sânziana pe pământ... iar tu, zmeule, sub pământ... dispari!

ZMEUL (*afundându-se*): A! (*Din locul unde dispare iese o pară de foc.*)

TOȚI: A!...

CORUL

A dispărut,
Arzând în pară,
Zmeul cumplit,
Cumplita fiară!

SÂNZIANA ȘI PEPELEA

Ah! am scăpat
De cruda fiară,
În dulce trai
Reintru iară.

ZÂNA

Veți fi de-acum
Ferice iară,
Hai să vă duc
L-a voastră țară.

TOȚI

Haideți cu toți
În altă țară,
Unde-i cer blând
Și primăvară.

ZÂNA: La palatul lui Papură-Împărat! (*Face un semn, toți pleacă, un nour se coboară de ascunde scena.*)

SCENA XI

LĂCUSTĂ, PÂRLEA

LĂCUSTĂ (*trezindu-se, strănută*): A!... m-am dezghețat, unde mă aflu?... în nori?... m-am înălțat în nori?... dar ce zăresc colo?... om să fie?... nu se mișcă... (*Se apropie de Pârlea.*) Ciung să fie? Ba-i om!... e vărul Pârlea... Vere Pârleo! (*Îl împinge.*) Bocnă... sloi... a căzut sub zero! Vere Pârleo!... (*Îl trage de nas.*) trezește-te.

PÂRLEA (*strănută*): Ce-i?... cine mă cheamă? tu, vere Lăcustă?

LĂCUSTĂ: Eu și cu mine.

PÂRLEA (*încă buimăcit*): Sunteți doi? unde-i celălalt?

LĂCUSTĂ (*căutând împrejur*): Care?

PÂRLEA: Ai zis eu și cu mine... Tu și cu tine fac doi.

LĂCUSTĂ: Sărmanul! l-a balamucit gerul, aiurează.

PÂRLEA : Dar unde ne găsim, vere Lăcustă?

LĂCUSTĂ : Privește!... în nori!... hăt sus!...

PÂRLEA : În nori?... hăt sus? dar ce facem acum? unde-s ceilalți?

LĂCUSTĂ : Să te-ngrop, dacă știi.

PÂRLEA : Hai după dânșii, vere Lăcustă.

LĂCUSTĂ : Unde și pe unde?

PÂRLEA : Prin nori.

LĂCUSTĂ : Prin nori!... atâta ne mai trebuia!... Breee! Prin multe am trecut... dar prin nori... încă nu... N-am deprindere... mă umflă groaza, mă pătrunde umezeala.

PÂRLEA : Știi una, vere Lăcustă?

LĂCUSTĂ : Ba, zău, nici două.

PÂRLEA : Ai plămâni.

LĂCUSTĂ : Știu eu... nu mi-am făcut încă vizită domiciliară.

PÂRLEA : Hai să suflăm, vere, să-i risipim.

LĂCUSTĂ : Bucuros, numai de nu ne-or risipi ei pe noi.

PÂRLEA : Suflă vântos.

LĂCUSTĂ : Iaca.

(Suflă amândoi peste nori, norii se risipesc, cortina se ridică.)

PÂRLEA : A!... i-am risipit.

LĂCUSTĂ : D-apoi ș-așa piepturi, parcă-s foi de ferar.

SCENA XII

Tot personalul piesei, afară de ZMEU și de ZÂNA - LACULUI

(Schimbare. Când norii se împrăștie, teatrul reprezintă un parc plin de frumusețile primăverii. În fund, fațada palatului lui Papură; dinaintea palatului o largă terasă cu scări de marmură. Papură, înconjurat de curtea lui, stă pe terasă. Poporul, răspândit printre copaci, în mai multe grupuri. În sunetul unei simfonii, Zâna-Lacului ține pe Sânziana de mână, intră pe scenă din dreapta. Pepelea se găsește la stânga ei, în urma lor vin Pârlea și Lăcustă-Vodă, Păcală, Tândală, Crivățul, genii

*schimbați în haine de vară și purtând buchete cu flori; ei toți
înaintează spre terasă.)*

PAPURĂ: Precum v-am spus, curtenilor și voi, curtezanilor, de mai multe zile îmi țiue urechea dreaptă... semn de veste bună!... și astă-noapte am visat pe Sânziana, sub forma unui bob sositor... Trebuie să vie... Dar ce văd?... Iat-o! iat-o!...

TOȚI: Iat-o!

*(Sânziana și Pepelea, împreună cu Zâna-Lacului, se
apropie de tron.)*

PAPURĂ: Sânziana, copila mea, tu ești?

SÂNZIANA: Scumpul meu părinte! *(Se aruncă în brațele lui Papură.)*

PAPURĂ: Cine te-a scăpat de zmeu? Cine te-a readus în brațele mele?

SÂNZIANA: Mirele meu, Pepelea.

PEPELEA: Cu ajutorul generos al Zânei-Lacului.

PAPURĂ: Ce de treabă Zână!... îmi vine s-o sărut... mai vârtos că-i frumoasă coz.

ZÂNA: Maiestatea-ta... binecuvântează-ți copiii, căci binecuvântarea părinților face fericirea copiilor.

(Pepelea și Sânziana îngenunchează înaintea lui Papură.)

PAPURĂ *(întinzând mâinile asupra capului lor)*: Norocul să fie vecinic cu voi, copiii mei!

TOȚI: Ura!...

CORUL FINAL

Trăiască Sânziana,
Minunea-mpărătească,
Cu dragul ei Pepelea
Ferice să domnească.

(Sfârșitul piesei.)

APRECIERI CRITICE

Cea mai originală și, deci, cea mai valoroasă piesă națională este **Sânziana și Pepelea**, feerie din care se trag viitoarele basme dramatizate din literatura română...

Ultimele lucrări dramatice ale poetului aduc un progres de adâncime neașteptat. Pe lângă maturitatea tehnică, apare facultatea creației de oameni. Desigur că **Despot-Vodă** se nutrește din teatrul lui Victor Hugo, cu toate acestea drama lui Alecsandri e originală și, dacă e vorba de vreo înrâurire, ea e din parte, mai degrabă, a piesei lui Hasdeu **Răzvan și Vidra**, pe care Alecsandri o numea, în deriziune, “dramul”, deși aceea deschidea seria dramelor istorice române. Marele patos, beția lirică și retorică din teatrul lui Hugo n-au trecut la Alecsandri, înlocuite prin dizertații poetice de ton minor, cu prea multă frunză de cuvinte și prea puține mari imagini. În schimb viziunea lumii e mai pozitivă. Se conturează de la început conflictul fundamental și tradițional din teatrul istoric românesc, care este nu între invidiizi, ci între ambiția voievodului, pe de o parte, și rezistența obiceiurilor și a corpurilor constituite, pe de alta...

GEORGE CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*.

Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ed. Minerva, București, 1986, p. 313-314, 315.

Așa cum în poezia lirică apariția lui Eminescu a trecut în planul al doilea poezia de iubire a lui Alecsandri, comediele de satiră politică ale lui Caragiale au umbrat, cum era și firesc, teatrul comic al lui Alecsandri. Nu însă atât de mult încât să-l anuleze, cum au socotit, într-o vreme, unii istoriografi. Căci începând cu **Iorgu de la Sadagura**, amuzanta satiră la adresa intelectualilor deșrădăcinați, și cu cântecélele comice, în care, alături de figuri pitorești ale trecutului, precum un lăutar ca Barbu Lăutarul sau un surugiu tonitruant al vechii poște, își iau loc și tipuri politice, retrograde, ca Sandu Napoila, un fanfarone, ca Clevetici, ultrademagogul, și până la o comedie ca **Boieri și ciocoi** sau **Sânziana și Pepelea**, în care satira socială alternează cu furia folclorică, — teatrul lui Alecsandri își păstrează intacte nu numai virtuțile documentare, dar și pe cele de artă.

PERPESICIUS, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (III)*. 1963-1967, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 222.

Solidă e drama istorică **Despot-Vodă** (1879), reprezentată după două încercări anterioare cu același erou ale lui Bolintineanu și Scurtescu și cu doisprezece ani după **Răzvan și Vidra** a lui Hasdeu. Intenția lui Alecsandri a fost de a crea un erou romantic din stirpea lui Ruy Blas, dotat cu reale însușiri și însuflețit de înalte idealuri, incapabil totuși de a se realiza, fie din cauza lipsei de pondere, fie din cauza opoziției din jurul său. Conflictul îi era sugerat de cronicile naționale. Prin Tomșa (care, după Ureche, a ucis pe Despot) și Ciubăr, Alecsandri a vrut să figureze rezistența tradiției locale ortodoxe, față de Reformă. Orientarea legitimistă a piesei, îndreptată împotriva domnitorului străin, n-a scăpat contemporanilor, cu toate acestea eroul trăiește și sunt memorabile cuvintele adresate de el lui Tomșa și boierilor, când se dă prins: “Mi-arunc din cap coroana!... din mână sceptru-mi scot... / Nu mai sunt domn!... acum ucideți pe Despot!”

AL. PIRU, *Istoria literaturii române*, Editura “Graii și suflet — Cultura Națională”, București, 1994, p. 62-63.

Cea mai originală și mai valoroasă creație a teatrului comic al lui Alecsandri este feeria națională în cinci acte **Sânziana și Pepelea** (1880). Personaje luate din lumea basmelor simbolizează caractere omenești sau catastrofe naturale, și piesa conține aluzii fine la stări sociale contemporane...

AL. PIRU, *Analize și sinteze critice*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1973, p. 69.

Scrierile lui Alecsandri din ultima parte a vieții sale — **Despot-Vodă, Sânziana și Pepelea, Fântâna Blanduziei și Ovidiu** — ilustrează cu prisosință tendința autorului de a depăși genurile comice primare (farsa, vodevilul, cântecelul comic) și de a-și aduce aportul la dezvoltarea și consolidarea genurilor dramatice „serioase”. În vederea acestui scop Alecsandri purcede la explorarea unui material dramatic nou, împrumutat din creația populară, din istoria națională sau din antichitatea romană. Această abandonare a materialului de viață curent nu avea, desigur, nimic comun cu evadarea scriitorului din frământările vieții contemporane. Pe baza materialului folcloric sau istoric dramaturgul rezolva probleme principiale, care stăteau pe ordinea de zi a vremii sale...

Sânziana și Pepelea e o operă de dramatism, de mișcare. Senzația mișcării neîntrerupte transpare din chiar subiectul piesei, însălat în jurul răpirii miresei de către zmeu și al căutării ei de către toți cei „interesați”. Îmbinarea elementelor realiste cu cele fantastice, transfigurările eroilor, contrastele izbitoare privind virtuțile și metehnele fizice și morale ale personajelor, schimbările succesive de decor și deplasări

neprevăzute în spațiu, amalgamul de manțe și culori imprimă feeriei o notă unică și irepetabilă.

HARALAMBIE CORBU, *Alecsandri și teatrul*, Ed. Cartea moldovenească, Chișinău, 1973, p. 235, 241.

Odată cu Alecsandri dramaturgia românească a căpătat conștiința existenței sale ca gen cu trăsături specifice și autonome. Odată cu Alecsandri teatrul românesc și-a definit însăși rațiunea existenței sale: repertoriul național. Odată cu Alecsandri dramaturgia și teatrul nostru și-au statornicit menirea, și-au jalonat căile ce aveau să le urmeze. Odată cu Alecsandri, deci, dramaturgia și teatrul românesc au câștigat, în ansamblul culturii românești moderne, pe atunci în epoca formației și constituirii ei, un rol proeminent. La izvoarele teatrului românesc îl aflăm deci pe Alecsandri și, oricare ar fi domeniul nostru de cercetare pe acest tărâm, numele lui îl cităm ca pe acela al marilor cititori.

VALERIU RÂPEANU, *Noi și cei dinaintea noastră*, Editura pentru literatură, București, 1966, p. 137.